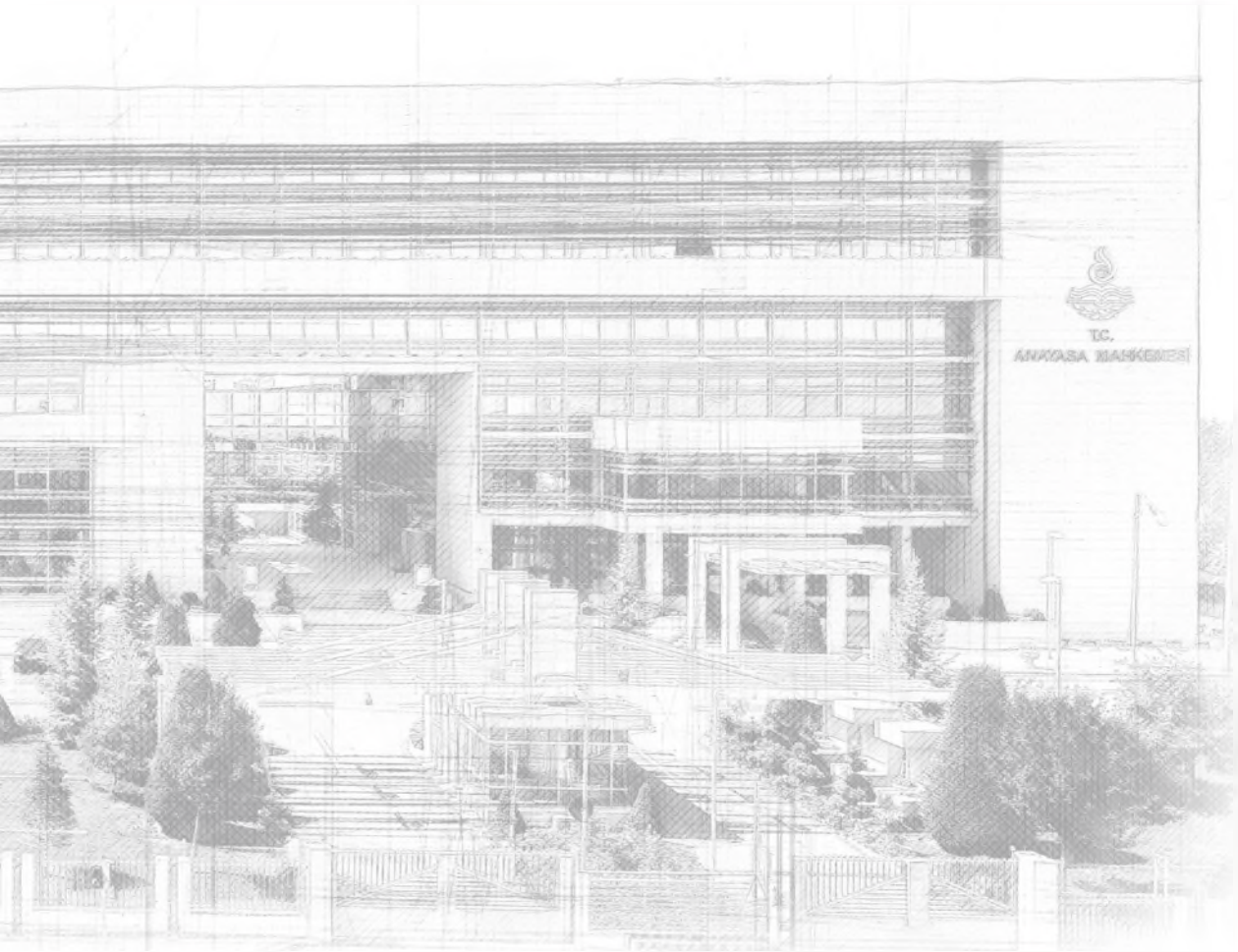

Yıllık Rapor 2019

Yıllık Rapor 2 0 1 9

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISBN : 978-605-2378-48-9

Yıllık Rapor 2019

© 2020, Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağılımı yapılamaz. Kitapta yayımlanan kararlar, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı
Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Adres : Ahlatlıbel Mah. İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya, Ankara / TURKEY

Telefon : +90 312 463 73 00

Fax : +90 312 463 74 00

E-posta: ayam@anayasa.gov.tr

Twitter : @AYMBASKANLIGI

Grafik Tasarım ve Fotoğraf
Greff Reklamcılık • www.greff.com.tr

Baskı

EPAMAT Basın Yayın Promosyon San. Tic. Ltd. Şti.

Telefon : +90 312 394 48 63

Fax : +90 312 394 48 65

Web : www.epamat.com.tr

Basım Tarihi : Nisan, 2020

www.anayasa.gov.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 01

MAHKEMENİN OLUŞUMU

Genel Olarak.....	10
Genel Kurulun Oluşumu.....	11
Bölümlerin Oluşumu.....	18
Komisyonların Oluşumu.....	19

BÖLÜM 02

MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

Genel Olarak.....	22
Genel Kurulun Görev ve Yetkileri.....	23
Bölümlerin Görev ve Yetkileri.....	24
Komisyonların Görev ve Yetkileri.....	25

BÖLÜM 03

2019 YILINDA MAHKEME

Mahkeme Çalışmalarına İlişkin Gelişmeler.....	28
Mahkemenin Uluslararası Faaliyetleri.....	30

BÖLÜM 04

BAŞKANIN KONUŞMALARI

57. Yıldönümü Açılış Konuşması.....	44
23 Eylül 2019 Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi Ortak Projesi Kapanış Konferansı Konuşması.....	50

BÖLÜM 05

2019 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

Norm Denetimi Kararları.....	56
Bireysel Başvuru Kararları.....	82

BÖLÜM 06

İSTATİSTİKLER

Norm Denetim İstatistikleri.....	170
Bireysel Başvuru İstatistikleri.....	179

BAŞKANIN MESAJI

Demokratik hukuk devletinin amaçlarından biri de kamu hizmeti sunan kurum ve kuruluşların bu hizmetlerini hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uygun şekilde yapmalarını sağlamaktır.

Bu ilkeler, yasama ve yürütme organları yanında yargı yetkisini kullanan organlar bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda yıllık raporlar, kamu hizmetlerinde hesap verilebilirlik ve şeffaflığın sağlanmasında önemli bir işlev görmektedir.

Anılan işlevin yerine getirilmesi amacıyla hazırlanan bu raporun birinci bölümünde Mahkememiz Genel Kurulu, Bölümleri ve Komisyonlarının oluşumuna ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Genel Kurulun, Bölümlerin ve Komisyonların görevleri ile yetkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde Mahkemenin yapısında, işleyişinde, yaklaşımında, basın ve halkla olan ilişkilerinde, yayın ve eserleri ile ulusal ve uluslararası ilişkilerinde meydana gelen değişikliklere, gelişmelere ve yeniliklere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Mahkemenin 57. kuruluş yıl dönümü etkinlikleri ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi Ortak Projesi Kapanış Konferansı sırasında yapılan açılış konuşması bulunmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde Mahkemenin çeşitli konulardaki içtihatlarını ortaya koymak amacıyla 2019 yılında sonuçlandırılmış, gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvurularda öne çıkan kararlara özet hâlinde yer verilmiştir. Bununla Mahkemenin temel hak ve özgürlüklere olan yaklaşımının ortaya konması ve başta akademisyenler ile hukuk uygulayıcıları olmak üzere içtihatları takip eden tüm ilgililere katkı sunulması amaçlanmıştır. Raporun ana omurgasını bu bölüm oluşturmaktadır. Bu ise Mahkemenin temel ürününün kararları olması olgusundan kaynaklanmaktadır.

Son bölümde çeşitli istatistiki bilgilere grafikler eşliğinde yer verilmek suretiyle Mahkemenin 2019 yılı performansının yıllara göre karşılaştırması yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesince hazırlanan 2019 raporunun ilgililer açısından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr.
Zühtü ARSLAN

T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanı

2019 YILI

- 25 Ocak Anayasa Mahkemesi başkan seçiminde Sayın Zühtü Arslan'ın yeniden başkan seçilmesi
- 25 Ocak Anayasa Mahkemesi heyetinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin adli yıl açılış törenine katılımı

O C A K

Ş U B A T

- 3 Mayıs Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Serruh Kaleli'nin emekliye ayrılması
- 14-18 Mayıs Anayasa Mahkemesi heyetinin IX. St. Petersburg Uluslararası Hukuk Forumuna katılımı

- 18 Şubat Anayasa Mahkemesi Başkanlığı yeni kurumsal internet sitesinin yayına girmesi
- 20 Şubat Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilen Sayın Yıldız Seferinoğlu'nun yemin töreni
- 22 Şubat Anayasa Mahkemesi Başraportörü Sayın Murat Şen'in Genel Sekreter olarak görevlendirilmesi

M A Y I S

H A Z İ R A N

- 8-14 Eylül Anayasa Mahkemesi tarafından Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Daimi Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında 7. Yaz Okulu programı düzenlenmesi
- 12-13 Eylül Anayasa Mahkemesi heyetinin Paris'te düzenlenen Avrupa Yüksek Mahkeme Başkanları konferansına katılımı
- 16 Eylül Anayasa Mahkemesi raportörlüğüne atanan raportör yardımcılarının cübbe giyme töreni ve yenilenerek tekrar hizmete giren Mahkememiz kütüphanesinin açılışı

- 9-15 Haziran Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü Arslan ve beraberindeki heyetin Angola'da düzenlenen Afrika Anayasa Yargısı 5. Kongresine katılımı ve Güney Afrika Anayasa Mahkemesini ziyareti
- 17 Haziran Cibuti Anayasa Konseyi Başkanı ve beraberindeki heyetin Mahkememizi ziyareti ve ikili iş birliği mutabakat zaptı imzalanması
- 17-20 Haziran Anayasa Mahkemesi heyetinin Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) tarafından Güney Kore'de düzenlenen sempozyuma katılımı

E Y L Ü L

E K İ M

- 8 Ekim Anayasa Mahkemesi Başkanvekilliğine Sayın Recep Kömürcü'nün seçilmesi
- 23-24 Ekim Anayasa Mahkemesi heyetinin Kosova Anayasa Mahkemesinin 10. kuruluş yıl dönümü törenine katılımı
- 25 Ekim Endonezya Anayasa Mahkemesi Başkanı ve beraberindeki heyetin Mahkememizi ziyareti
- 26 Ekim Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Sayın Recep Kömürcü'nün İkinci Bölüm Başkanlığı görevini devralması

MAHKEME

- 4-5 Mart Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü Arslan ve beraberindeki heyetin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini (AIHM) ziyareti
- 19 Mart Irak Yüksek Yargı Konseyi Başkanı ve beraberindeki heyetin Mahkememizi ziyareti
- 26 Mart Anayasa Mahkemesi Başkanvekilliğine Sayın Hasan Tahsin Gökcan'ın seçilmesi

MART

NİSAN

- 3 Temmuz Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü Arslan ve beraberindeki heyetin AIHM'de Türkiye'yi temsil edecek olan Saadet Yüksel için düzenlenen yemin törenine katılımı
- 25 Temmuz Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilen Sayın Selahaddin Menteş'in yemin töreni

- 3-4 Nisan Anayasa Mahkemesi heyetinin Brezilya Yüksek Adalet Mahkemesi'nin kuruluşunun 30. yıl dönümü törenine katılımı
- 15 Nisan Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Sayın Hasan Tahsin Gökcan'ın Birinci Bölüm Başkanlığı görevini devralması
- 24-25 Nisan Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşunun 57. yıl dönümü etkinlikleri

TEMMUZ

AĞUSTOS

- 2-7 Kasım Anayasa Mahkemesi heyetinin Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) tarafından Endonezya'da düzenlenen sempozyuma katılımı
- 12 Kasım Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi Başkanı ve beraberindeki heyetin Mahkememizi ziyareti
- 21-22 Kasım Anayasa Mahkemesi heyetinin Ceza hukukuna ilişkin Varşova'da düzenlenen uluslararası konferansa katılımı

- 15 Ağustos Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi tarafından (AYAM) hazırlanan Anayasa Yargısı dergisi 36/1 sayısı yayımlandı

KASIM

ARALIK

- 5 Aralık Anayasa Mahkemesi heyetinin Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Batı Balkan Ülkeleri Anayasa Yargısı konferansına katılımı

B Ö L Ü M

01

MAHKEMENİN
OLUŞUMU

T.C.
ANAYASA MAHKEMESİ

Mahkemenin Oluşumu

I . G E N E L O L A R A K

Anayasa Mahkemesi on beş üyeden oluşur¹.

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından göstereceği üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır, üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından göstereceği üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için kırk beş yaşını doldurmuş olması kaydıyla yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

¹ Anayasa Mahkemesi'nin üye sayısı on yedi iken 21 Ocak 2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16. maddesiyle on beş olarak belirlenmiştir. Aynı Kanun'un 17. maddesi ile Anayasa'ya eklenen Geçici Madde 21'in (D) fıkrası "Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder." hükmü dolayısıyla üye sayısı 31 Aralık 2019 itibarıyla on altıdır.

Mahkeme üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir başkan ve iki başkanvekili seçilir, süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa'nın 149. ve Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, Bölümler ve Komisyonlar hâlinde çalışır.

II. GENEL KURULUN OLUŞUMU

Genel Kurul, başkan ve iki başkanvekili dâhil on beş üyeye sahip olup başkan veya başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanmaktadır. Genel Kurul salt çoğunlukla karar alır. Ancak Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Genel Kurulun oluşumu şu şekildedir:

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN | Başkan

1 Ocak 1964 tarihinde Yozgat'ın Sorgun ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Sorgun'da tamamlamıştır. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisansını İngiltere'de Leicester Üniversitesi Hukuk Fakültesinde insan hakları ve sivil özgürlükler alanında, doktorasını da aynı Fakültede anayasa hukuku alanında yapmıştır. 2002 yılında doçent, 2007 yılında ise profesör unvanını almıştır.

2001 yılında bir süre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde çalışmıştır. Ayrıca 23 Aralık 2010 tarihinden itibaren Basın İlan Kurumu Genel Kurul üyeliği görevini yürütmüştür. 2009 yılında başkanlığına atandığı Polis Akademisinde uzun yıllar lisans ve lisansüstü düzeyde "Anayasa Hukuku", "İnsan Hakları", "Devlet Kuramları" gibi dersler vermiştir. Ayrıca 2000-2003 yılları arasında Bilkent Üniversitesinde "Turkish Public Law" dersini, 2003-2009 yılları arasında da Başkent Üniversitesinde "Hukuk ve Siyaset" dersini vermiştir.

Anayasa Teorisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Din Özgürlüğü ve Türk Parlamento Tarihi 1957-1960 (üç cilt) kitapları vardır. Bunun yanında Constitutional Law in Turkey (Türkiye'de Anayasa Hukuku) başlıklı bir ortak kitabı ve ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü adlı bir derleme eseri bulunmaktadır. Ayrıca anayasa yargısı, insan hakları, özgürlük-güvenlik ilişkisi ve siyasi partiler hukuku gibi alanlarda Türkçe ve İngilizce yayımlanmış makaleleri ve bildirileri vardır.

Arslan, Yükseköğretim Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 17 Nisan 2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 10.02.2015 tarihinde Anayasa Mahkemesi başkanlığına seçilmiştir.

25 Ocak 2019 tarihinde, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yeniden Anayasa Mahkemesi Başkanı olarak seçilmiştir.

Evli ve dört çocuk babasıdır.

Hasan Tahsin GÖKCAN | Başkanvekili

Fındıklı hâkimliği, Tuzluca ve Bozüyük hâkimliği ile Yargıtay tetkik hâkimliği görevlerinde bulunmuş, 24 Şubat 2011 tarihinde Yargıtay üyesi olarak seçilmiştir. Yargıtay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 17 Mart 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyesi olarak seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 26 Mart 2019 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir. Başkanvekilliği ile Birinci Bölüm başkanlığı görevini 15 Nisan 2019 tarihinden itibaren yürütmektedir.

Recep KÖMÜRCÜ | Başkanvekili

Birecik, Kargı, Kadirli, Ankara hâkimliği, Ankara Ticaret Mahkemesi başkanlığı görevlerinde bulunmuş; 16 Mart 2003 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçilmiştir. Yargıtay 19. Hukuk Dairesinde çalışmakta iken 4 Aralık 2008 tarihinde Yargıtay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 8 Ekim 2019 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir. Başkanvekilliği ile İkinci Bölüm başkanlığı görevini 26 Ekim 2019 tarihinden itibaren yürütmektedir.

Serdar ÖZGÜLDÜR | Üye

Muhtelif askerî mahkemelerde hâkimlik ve askerî savcılık görevlerinde bulunduktan sonra Askerî Yüksek İdare Mahkemesi savcısı olarak görev yapmaktayken 1995 yılında Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. 1995 ile 2002 yılları arasında Birinci Daire üyeliği, 2002-2004 yılları arasında da bu Mahkemenin genel sekreterliği görevlerinde bulunmuştur. 2000 ile 2003 yılları arasında Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü asıl üyeliği yapmış; 21 Haziran 2004 tarihinde Anayasa Mahkemesi asıl üyeliğine, 22 Mart 2012 tarihinde de Uyuşmazlık Mahkemesi başkanlığına seçilmiş, 21 Mart 2016 tarihinde bu görevi sona ermiştir.

Burhan ÜSTÜN | Üye

Sivas, Kozan, Çıldır, Oğuzeli, Pazarcık, Taşköprü, Sincan ve Ankara hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. 16 Mart 2003 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçilmiştir. 14. Hukuk Dairesinde görev yapmakta iken 30 Mart 2010 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Yargıtay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 10 Nisan 2015 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiş 14 Nisan 2019 tarihinde bu görevi sona ermiştir.

Prof. Dr. Engin YILDIRIM | Üye

1989'da Warwick Üniversitesi Warwick Business School'da yüksek lisansını, 1994'te Manchester Üniversitesi Faculty of Economics and Social Studies'de doktorasını tamamlamış; 1994 ile 2010 yılları arasında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. 2003 ile 2010 yılları arasında aynı Fakültede dekanlık görevinde bulunmuştur. 9 Nisan 2010 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından YÖK Genel Kurulunun gösterdiği üç aday arasından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 19 Ekim 2015 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiş, 25 Ekim 2019 tarihinde bu görevi sona ermiştir.

Hicabi DURSUN | Üye

1991 yılında Sayıştay denetçi yardımcısı adayı olarak kamudaki görevine başlamıştır. 1993'te yeterliliğini vermiş, 1993'ten 2008 yılına kadar Sayıştaydaki çeşitli gruplarda denetçi, başdenetçi ve uzman denetçi olarak denetim faaliyetleri ile diğer görevlerini sürdürmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25 Haziran 2009 tarihli kararı ile Sayıştay üyeliğine seçilmiştir. Sayıştay üyeliği görevini sürdürürken Sayıştayın gösterdiği üç aday arasından 6 Ekim 2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun kararı sonrasında Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 11 Haziran 2018 tarihinde Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığı'na seçilmiştir.

Celal Mümtaz AKINCI | Üye

1984'te Afyonkarahisar'da avukatlığa başlamış, 1984-1985 yılları arasında Sivas 5. Piyade Er Eğitim Tugay Komutanlığı Askerî Mahkemesinde yedek subay askerî hâkim olarak askerlik hizmetini tamamlamıştır. 1988-2000 yılları arasında Baro Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuş, 2001 yılında yapılan Olağanüstü Genel Kurul sonrasında Afyonkarahisar Baro başkanlığına seçilmiştir. Afyonkarahisar Baro başkanlığı görevini sürdürürken 2010 yılında, Baro başkanları tarafından seçilen üç aday arasına girmiş; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 13 Ekim 2010 tarihli Genel Kurulunda yapılan seçim sonucu Anayasa Mahkemesi üyeliği görevine getirilmiştir.

Muammer TOPAL | Üye

3 Mart 1992 tarihinde Danıştay tetkik hâkimliğine atanarak mesleğe başlamış, bir süre Ankara Bölge İdare Mahkemesi üyeliği görevinde bulunmuştur. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü kamu yönetimi yüksek lisans programını "Stratejik Yönetim" konulu projesiyle tamamlamıştır. Türkiye Adalet Akademisinde idari yargı hâkim adaylarına "ihale mevzuatı" konulu dersler veren Topal 24 Şubat 2011 tarihinde Danıştay üyeliğine seçilmiştir. Danıştay Yedinci Daire üyeliği görevini sürdürürken Danıştay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 29 Ocak 2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

M. Emin KUZ | Üye

1982 yılında Ankara hâkim adayı olarak göreve başlamıştır. 1986 yılında girdiği Başbakanlıkta uzman yardımcısı, uzman, daire başkanı, başmüşavir ve müsteşar yardımcısı olarak görev yapmıştır. 18 Ekim 2005 tarihinde YÖK üyeliğine seçilmiş, dört yıl bu görevde bulunmuştur. YÖK üyeliği ve Başbakanlık müsteşar yardımcılığı görevlerini sürdürürken 7 Eylül 2007 tarihinde Cumhurbaşkanlığı genel sekreter yardımcısı olarak atanmıştır. 8 Mart 2013 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Kadir ÖZKAYA | Üye

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünde memurluk, Tarım Kredi Kooperatiflerinde kontrolörlük görevlerinde bulunmuştur. 4 Şubat 1991 tarihinde başladığı idari yargı hâkimlik stajını tamamladıktan sonra 13 Mayıs 1993 tarihinde Danıştay tetkik hâkimliğine atanmıştır. 2004 yılı Kasım ayına kadar bu görevini sürdürmüştür. Kasım 2004'te Anayasa Mahkemesi raportörü olarak görevlendirilmiştir. Bu görevi yürütmekte iken 2011 yılında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından Danıştay üyeliğine; 18 Aralık 2014 tarihinde de Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Rıdvan GÜLEÇ | Üye

1989 ile 1991 yılları arasında Ulaştırma Bakanlığında çalışmıştır. 1991 yılında Sayıştayda denetçi yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Aynı Kurumda sırasıyla denetçi, başdenetçi ve uzman denetçi olarak görev yapmıştır. TBMM Genel Kurulunun 25 Haziran 2009 tarihli 110'uncu Birleşiminde Sayıştay üyeliğine seçilmiştir. Sayıştay üyeliği görevini sürdürürken Sayıştayın gösterdiği üç aday arasından 13 Mart 2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu kararı sonrasında Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Doç. Dr. Recai AKYEL | Üye

1988 yılında Yem Sanayii Türk A.Ş. Genel Müdürlüğünde sözleşmeli personel olarak çalışmıştır. 1989'da İçişleri Bakanlığında mülki idare amirliği görevine başlamıştır. Kaymakam olarak sırasıyla Pozantı, İscehisar, Çamoluk, Solhan, Gölyaka, İmamoğlu, Kızıltepe ve Elbistan ilçelerinde görev yapmıştır. 2007 ile 2009 yılları arasında Tokat valiliği görevinde bulunmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından 26 Haziran 2009 tarihinde Sayıştay başkanı seçilmiştir. Başkanlık görevinin sona ermesiyle Sayıştayda üye olarak görevine devam ederken Cumhurbaşkanlığı başdanışmanı olarak atanmıştır. Üst kademe yöneticileri arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ağustos 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ | Üye

1995 yılında KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. 2005 yılında hukuk doçenti unvanını almış, 2010 yılında profesör olmuştur. 2010 ile 2012 yılları arasında KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dekanlığı görevinde bulunmuştur. 2012 ile 2016 yılları arasında KTÜ rektör yardımcısı olarak görev yapmıştır. 2012 ile 2016 yılları arasında Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu üyeliği, 2012 ile 2015 yılları arasında ise Türkiye İnsan Hakları Kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Yükseköğretim Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ağustos 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Yıldız SEFERİNOĞLU | Üye

1993'ten itibaren İstanbul'da serbest avukatlık yapmıştır. 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde 26. Dönem İstanbul Milletvekili olarak seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Türkiye-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanlığı ve TBMM Adalet Komisyonu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 23 Temmuz 2018 - 25 Ocak 2019 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ocak 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Selahaddin MENTEŞ | Üye

1995 yılında Elazığ adli yargı hâkim adayı olarak kamu görevine başlamıştır. Denizli Buldan, Eskişehir-Han, Adıyaman-Gölbaşı hâkimi olarak görev yapmıştır. 2006 yılında Diyarbakır'da ağır ceza mahkemesi üyeliği yapmıştır. 2010- 2012 arası Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi başkanlığı ve Adli Yargı Adalet Komisyonu başkanlığı görevlerini yürütmüştür. 2014 - 2017 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı müsteşar yardımcılığı yapmıştır. 18 Ekim 2017 - 1 Temmuz 2018 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı müsteşarı olarak görev yapmıştır. 21 Temmuz 2018 tarihinde Adalet Bakanlığı bakan yardımcılığı görevine getirilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 6 Temmuz 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

III. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Bölümlerde görev alacak başkanvekilleri dışındaki üyeler, geliş kaynakları ve Bölümler arasında dengeli dağılım esasları gözetilerek başkan tarafından belirlenir. İlgili üyenin talebi ya da başkanvekillерinden birinin önerisi üzerine başkan tarafından üyelerin Bölüm değişikliğine karar verilebilir.

Bölümler, başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme en kıdemli üye başkanlık eder. Bölümlerdeki heyetlerin oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılar, listedeki sıralamaya göre ilk dört üye ve başkanvekilinden oluşan heyet tarafından yapılır. Daha sonraki aylarda, kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Bölüm toplantı yeter sayısı sağlanamadığı takdirde Bölüm başkanı Bölüm içinden, bunun mümkün olmaması hâlinde Bölüm başkanının önerisi üzerine başkan diğer Bölümden toplantılara katılmayan üyeleri kıdem sırasına göre toplantıya katılmakla görevlendirir.

31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nün 29. maddesine göre bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılan üyelerin listesi şu şekildedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Hasan Tahsin GÖKCAN	Başkan
Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye
Burhan ÜSTÜN	Üye
Hicabi DURSUN	Üye
Kadir ÖZKAYA	Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Üye
Selahaddin MENTEŞ	Üye

İKİNCİ BÖLÜM

Recep KÖMÜRCÜ	Başkan
Engin YILDIRIM	Üye
Celal Mümtaz AKINCI	Üye
Muammer TOPAL	Üye
M. Emin KUZ	Üye
Rıdvan GÜLEÇ	Üye
Recai AKYEL	Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU	Üye

IV. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan ve iki üyeden oluşan Komisyonlar kurulmuştur. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilmektedir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Komisyonların oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılara listedeki sıralamaya göre en kıdemsiz üye katılmaz. Daha sonraki aylarda kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Komisyon üyeliklerinde eksiklik olması hâlinde toplantıya katılmayan üye, Bölüme ait ilgili Komisyondaki eksik üyenin yerine görev alır.

Genel Kurul, Bölümlere bağlı Komisyonların ve Komisyonları oluşturan üye sayılarının değiştirilmesine karar verebilir. Bu takdirde yukarıda belirtilen usulle Komisyonlar yeniden oluşturulur.

B Ö L Ü M

02

MAHKEMENİN GÖREV
VE YETKİLERİ

Mahkemenin Görev ve Yetkileri

I . G E N E L O L A R A K

- a) Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetlemek
- b) Anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından incelemek ve denetlemek
- c) Anayasa'nın 152. maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak
- ç) Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca bireysel başvuruları karara bağlamak
- d) Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay başkan ve üyelerini, Genelkurmay başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak
- e) Siyasi partilerin kapatılmasına ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davalar ile ihtar başvuruları ve dağılma durumunun tespiti taleplerini karara bağlamak
- f) Siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini yapmak veya yaptırmak
- g) Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliklerinin düşmesine Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hâllerinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini karara bağlamak
- ğ) Mahkeme üyeleri arasından Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- h) Anayasa'da kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek

Mahkeme kendisine verilen bu görevleri Genel Kurul, iki Bölüm ve her bir Bölüme bağlı Komisyonlar aracılığıyla yerine getirir

II. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

- a) İptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmak
- b) Siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları karara bağlamak, mali denetim yapmak
- c) İçtüzüğü kabul etmek veya değiştirmek
- ç) Başkan ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- d) Bireysel başvurulara ilişkin olarak Bölümlerin kararları arasında oluşmuş veya oluşabilecek farklılıkları gidermek, Bölümlerce Genel Kurula sevk edilen konuları karara bağlamak
- e) Bölümler arasında iş bölümü yapmak
- f) Başkanın çağrısı üzerine Bölümler arasında meydana gelen iş bölümü uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak
- g) Bölümlerden birinin yıl içinde gelen işlerinin normal çalışmayla karşılanamayacak şekilde artması, Bölümler arasında iş bakımından dengesizlik meydana gelmesi ya da fiilî veya hukuki imkânsızlıktan bir Bölümün görevine giren işe bakamaması hâlinde diğer Bölümü görevlendirmek
- ğ) Üyeler hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılmasına, soruşturma ve kovuşturma tedbirlerine, gerektiğinde disiplin cezası verilmesine ya da üyeliğin sona erdirilmesine karar vermek
- h) İtirazları incelemek
- ı) Kanun'da ve İçtüzük'te Genel Kurula bırakılan görevleri yerine getirmek

Genel Kurul, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur. Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir.

III. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

- a) Komisyonlar tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların esas incelemesini yapar
- b) Komisyonlarca kabul edilebilirliği karara bağlanamamış başvuruların Bölüm başkanınca gerekli görüldüğü takdirde kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapar

Bölümler, kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığını tespit etmeleri ya da bu durumun sonradan ortaya çıkması hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verebilir.

Bölümlerden birinin görülmekte olan bir başvuruya ilişkin olarak vereceği karar Bölümlerin önceden vermiş olduğu bir kararla çelişecekse ya da konunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görülürse ilgili Bölüm dosyadan el çekebilir. Bölüm başkanı başvuruyu Genel Kurul önüne götürmek üzere başkana iletir.

Bölümler, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır.

Esas inceleme sonunda başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Bu durumda Mahkemenin önünde aşağıdaki seçenekler mevcuttur:

- i) Bölüm, ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklandığını tespit ederse ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. İlgili mahkeme, Bölümün ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapar ve mümkünse dosya üzerinden ivedilikle karar verir
- ii) Bölümlerce yapılan inceleme sonunda başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı takdirde başvuru lehine uygun bir tazminata hükmedilebilir
- iii) Tazminat miktarının tespitinin daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde Bölüm bu konuyu kendisi karara bağlamaksızın genel mahkemelerde dava açılması yolunu gösterebilir

IV. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlarca yapılır.

Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için başvurunun Kanun'un 45 ila 47. maddelerinde öngörülen şartları taşıması gerekir.

Başvurunun kabul edilebilirliği ya da kabul edilemezliği kararları Komisyonlarca oy birliği ile alınır. Oy birliği sağlanamayan durumlarda başvuru, karar vermek üzere Bölüme havale edilir.

Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

B Ö L Ü M

03

2019 YILINDA
MAHKEME

2019 Yılında Mahkeme

I . M A H K E M E Ç A L I Ş M A L A R I N A İ L İ Ş K İ N G E L İ Ş M E L E R

2019 yılında verilen kararlarda Mahkeme temel hak ve özgürlüklerin koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten yaklaşımını devam ettirmiştir.

Bireysel başvuruda liste usulü karar yazımının hayata geçirilmesiyle kabul edilebilirliği aşamayan başvuruların daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılması sağlanmıştır.

Bireysel başvuru alanında görev yapan raportörlerin dönemsel olarak Bölümler ve Komisyonlar birimlerinde görevlendirilmesi ile içtihatlarla uygun, daha nitelikli kararlar yazılması hedeflenmiştir.

2019 yılında 117'si bireysel başvuru, 27'si norm denetimi olmak üzere toplam 144 Anayasa Mahkemesi kararının basın duyurusu hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi kurumsal internet sitesi ilave işlevler kazanan yeni arayüzü ile hizmete sunulmuştur. Mahkemenin sosyal medya hesapları görseller ve istatistiklerle desteklenerek daha etkin kullanılmaya başlanmıştır.

Mahkeme ve kararlarına ilişkin haberlerin, istatistiki verilerin yer aldığı, bülten niteliği taşıyan Görünüm dergisinin yayınına dijital olarak devam edilmiştir.

Kurum arşivinin yeniden yapılandırılması ve kurumsallaşması çalışmalarına başlanmıştır.

Mahkemenin akademik dünyayla ilişkisini geliştirmek amacıyla kurulan Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi (AYAM) bünyesinde eğitim programlarının yürütülmesi, akademik müzakere ortamları oluşturulması, Mahkeme yayınlarının yayıma hazırlanmasının takip edilmesi çalışmaları başlatılmış; 1984 yılından bu yana her yıl yayımlanmakta olan Anayasa Yargısı kitabı altı ayda bir yayımlanan hakemli dergiye dönüştürülerek ilk sayısı akademik dünyaya kazandırılmıştır.

Mahkemenin yayın faaliyetleri kapsamında Kararlar Dergisi'nin 55. sayısı 4 cilt olarak, "Anayasa Yargısı Sempozyum" kitabının 35. sayısı, "Anayasa Yargısı" (Hakemli Dergi) 36/1, "Yıllık Rapor 2018" ve İngilizcesi "Annual Report 2018", "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2018" ve "Anayasa Mahkemesi Temel Metinler" adlı kitaplar ile "Bireysel Başvuruya Dair Sık Sorulan Sorular" kitaplarının basımları, iç ve dış dağıtımları gerçekleştirilmiştir.

2019 yılında ayrıca Anayasa Mahkemesi ile Avrupa Konseyi'nin birlikte yürüttüğü proje çalışması kapsamında "Bireysel Başvuru Usul Hukuku ile Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı" adı altında iki "Bireysel Başvuru El Kitabı" yayımlanmıştır.

Mahkememiz kütüphanesi yenilenerek kapalı raf sisteminden açık raf sistemine geçilmiş, kullanım alanı genişletilerek kütüphaneye yirmi masalı bir çalışma salonu kazandırılmıştır. Kütüphane ayrıca son gelen eserlerin ve periyodik yayınların incelenebildiği iki ayrı bölüme de kavuşturulmuştur. Farklı veri tabanlarına abonelik gerçekleştirilerek kütüphanenin dijital kaynakları çeşitlendirilmiş ve çoğaltılmıştır.

Kütüphane koleksiyonuna 3.439 yeni kaynak kitap satın alınarak eklenmiş, böylece toplam materyal sayısı 25 bin düzeyine yükseltilmiştir.

Kütüphane önünde bulunan alanda farklı ülke Anayasa Mahkemelerinden Başkanlık makamına gelen hediyelerin sergilenmesi uygulaması başlatılmıştır.

Aynı alanda 150 kişilik bir toplantı salonu hazırlanarak hizmete sunulmuştur.

2019 yılında, Mahkeme yerleşkesinde bulunan kablolu ve kablosuz bilgisayar ağları yeni cihazlarla güçlendirilmiştir. Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi entegrasyonu sayesinde tebligatların elektronik ortamda yapılmasına başlanmıştır.

İş güvenliği ile ilgili teknik kontroller yapılarak iş güvenliğinin temini için çalışılmıştır.

II- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

1. GENEL OLARAK

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, dünyanın en köklü anayasa mahkemelerinden biri olarak insan hakları ve Anayasa'nın yorumlanması alanlarında verdiği önemli kararlarıyla son yıllarda dünya anayasa yargısı camiasının dikkatini çekmeye devam etmektedir.

Türkiye'nin pek çok ülkeyle tarihsel ve kültürel ilişkisi bulunması nedeniyle Anayasa Mahkemesi hem Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı'nın hem de Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği'nin ilk üyeleri arasında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca dünyadaki bütün anayasa yargısı organları ve organizasyonlarının çatı organizasyonu olan Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'nın kurucu üyesidir. Afrika Anayasa Yargısı Konferansı'nda ise gözlemci üye statüsündedir.

Türk Anayasa Mahkemesi gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla iş birliğine büyük önem vermektedir.

Mahkememiz tarafından her yıl düzenlenen geleneksel kuruluş yıl dönümü etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sempozyumlara ülkemizden ve yabancı ülkelerden mahkeme başkanları, yargıçlar ve bilim adamları davet edilmektedir.

Aynı şekilde, yapılan uluslararası sempozyumlara aktif katılım sağlanarak Anayasa Mahkemesinin ve Türk yargısının dünyaya kendisini tanııtmasına yarayan çeşitli bilimsel çalışmalar, kitap basın ve yayımı, ikili iş birliği çalışmaları ve diğer faaliyetler yürütülmektedir.

2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞ BİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren aşağıdaki uluslararası organizasyonların üyesidir. Mahkeme, bireysel başvuru dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile de yakın iş birliği içindedir.

A. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı

Dünya Anayasa Yargısı Konferansı (WCCJ), beş kıtadan (Afrika, Amerika Asya, Avustralya/Okyanusya ve Avrupa) 116 Anayasa Mahkemesini/Konseyni ve Yüksek Mahkemeyi bir araya getirmektedir. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı demokrasi, insan haklarının korunması ve hukukun üstünlüğünün bir ana unsuru olarak anayasa yargısını insan haklarına ilişkin kararlar dâhil olmak üzere anayasal denetim teşvik etmektedir. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı düzenli olarak kongreler gerçekleştirmek, bölgesel konferans ve seminerlere katılmak, deneyimlerin ve iyi uygulama örneklerinin paylaşımını organize etmek ve üyelerine talepleri doğrultusunda iyi hizmetler sunmak suretiyle amaçlarını gerçekleştirmektedir.

Türk Anayasa Mahkemesi, 2013 yılında Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'na üye olmuştur. Seul'de gerçekleştirilen 3. kongrede büro üyeliğine seçilmiş ve Vilnius'ta gerçekleştirilen 4. kongreye kadar bu görevi yürütmüştür (2015-2017).

B. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB), 2010 yılının Temmuz ayında, Asya'da demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunması ile anayasa yargısına ilişkin deneyim ve bilgilerin paylaşımını artırma ve anayasa yargısında yetkili olan kurumlar arasındaki dostluk ve iş birliğini güçlendirme amacıyla oluşturulan bölgesel bir forumdur.

AAMB dönem başkanlığını 2012-2014 yılları arasında Mahkememiz yürütmüştür. Türk Anayasa Mahkemesi, 2013 yılından bu yana her yıl AAMB üye kuruluşları orta seviye hukukçularına yönelik Yaz Okulu düzenlemektedir. Yaz Okuluna ayrıca Afrika, Avrupa ve Balkanlardan misafir katılımcılar da davet edilmektedir. Yaz Okulunda insan haklarına ilişkin tematik bir konu çerçevesinde katılımcı kuruluşların temsilcilerinin yanı sıra akademisyenler ve uzmanlar sunum yapmaktadır. Bu şekilde anayasa yargısı ve insan hakları alanında bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanmaktadır.

2016 yılında Endonezya'nın Bali Adası'nda gerçekleştirilen 3. Üyeler Kurulu Toplantısında, AAMB Daimî Genel Sekreterliğinin kurulmasına, Sekreterliğin üç ana ayağından biri olan Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezinin Türkiye'de kurularak faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda 4,5,6 ve 7. Yaz Okulu yine bu Merkezin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

7. Yaz Okulu programı, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) Daimî Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 8-14 Eylül 2019 tarihlerinde düzenlenmiştir.

"Masumiyet Karinesi" konulu Yaz Okulu etkinliğine Azerbaycan, Bulgaristan, Endonezya, Filipinler, Filistin, Gürcistan, Hırvatistan, Kamerun, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kore, Kosova, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Malezya, Moğolistan, Myanmar, Özbekistan, Pakistan, Tayland ve Ukrayna anayasa mahkemeleri veya muadili kurumlarından ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden üyeler, raportör hâkimler, araştırmacılar, konuşmacılar, hukukçular ve danışmanlar katılmıştır. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın açılış töreni konuşmasıyla başlayan 7. Yaz Okulu etkinliği boyunca katılımcılar kendi ülkelerindeki "Masumiyet Karinesi" ile ilgili sunumlar yapmıştır. Etkinlik çerçevesinde 11 Eylül'de Genel değerlendirme oturumu, Anayasa Mahkemesi Üyesi Celal Mümtaz Akıncı'nın kapanış konuşması ve sertifika töreni ile Ankara programı tamamlanmıştır.

7. Yaz Okulu etkinliği, katılımcıların sosyal program çerçevesinde 11-14 Eylül tarihlerinde Eskişehir'i ziyaretleri ile sona ermiştir.

AAMB 7. Yaz Okulu Etkinliği Sonrası Katılımcılar için Düzenlenen Sertifika Töreni

"Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Üyelerinde Anayasal Denetim" konulu 2. uluslararası sempozyum Güney Kore'de düzenlenmiştir. AAMB tarafından 17-20 Haziran 2019 tarihleri arasında Seul'de gerçekleştirilen konferansta Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Kadir Özkaya ve Başraportör Hamit Yelken temsil etmiştir. Kadir Özkaya, Birlik üyelerinin yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Venedik Komisyonu temsilcilerinin de katıldığı konferansta "Türk Anayasa Yargısında Ölçölülük İlkesi" başlıklı bir tebliğ sunmuştur.

Üye Sayın Kadir Özkaya ve Beraberindeki Heyetin Güney Kore'de Düzenlenen "AAMB Üyelerinde Anayasal Denetim" Konulu 2. Uluslararası Sempozyuma Katılımları

Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Recep Kömürçü, Anayasa Mahkemesi Üyesi Engin Yıldırım ile Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen, Endonezya Anayasa Mahkemesi tarafından 2-7 Kasım 2019 tarihleri arasında Bali, Endonezya'da düzenlenen "Anayasa Mahkemesi ve Sosyal ve Ekonomik Hakların Korunması" konulu 3. Endonezya Anayasa Mahkemesi Uluslararası Sempozyumu ile Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Üyeler Kurulu Toplantısına ve Genel Sekreter Toplantısına katılmıştır.

Başkanvekili Sayın Recep Kömürçü ve Beraberindeki Heyetin Bali, Endonezya'da Düzenlenen Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Üyeler Kurulu Toplantısına Katılımları

C. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı

Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, Avrupa Anayasa Mahkemeleri ile anayasal denetim yapan muadili kurumları bir araya getirmek amacıyla 1972 yılında Hırvatistan, Dubrovnik'te kurulmuştur. 1987 yılında Konferans'a üye olan Türk Anayasa Mahkemesi, kuruluşun ilk üyelerindedir.

26-30 Nisan 1987 tarihlerinde Lizbon'da düzenlenen VII. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı toplantısında Türk Anayasa Mahkemesi üyeliğe kabul edilmiş ve bir sonraki kongrenin 1990 yılında Türkiye'de yapılmasına karar verilmiştir. VIII. Kongre'nin hazırlık toplantısı 14-17 Kasım 1988 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Konusu "Anayasal Normların Hiyerarşisi ve Temel Hakların Korunmasındaki İşlevi" olarak belirlenen konferans, 7-10 Mayıs 1990 tarihleri arasında Ankara'da, çeşitli ülke ve kurumlardan 102 temsilci/heyetin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Konferansın 2017-2020 dönem başkanlığı Çek Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından yürütülmektedir ve XVIII. Kongre 2020 yılında Çek Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilecektir.

D. İslam İşbirliği Teşkilatı'na Üye / Gözlemci Devletlerin Anayasa / Yüksek Mahkemeleri 2. Yargı Konferansı Hazırlık Toplantısı

14-15 Aralık 2018 tarihleri arasında İslam İş Birliği Teşkilatına Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin ev sahipliğinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Bir sonraki konferansın 2020 yılında Endonezya Anayasa Mahkemesi himayesinde Endonezya'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. 3. Endonezya Anayasa Mahkemesi Uluslararası Sempozyumu ile Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Üyeler Kurulu Toplantısı ve Genel Sekreterler toplantısı için 2-7 Kasım 2019 tarihleri arasında Bali, Endonezya'da bulunan Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen, İslam İş birliği Teşkilatına Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri 2. Yargı Konferansı ortak hazırlık toplantısına katılmıştır.

E. Afrika Anayasa Yargısı Konferansı

Afrika Anayasa Mahkemeleri/Konseyleri ve Muadili Kurumları, 7-8 Mayıs 2011 tarihinde Cezayir'de "Afrika Kıtası Anayasa Yargısı Kuruluş Kongresi"ni gerçekleştirmiştir. Kuruluş Kongresi esnasında Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütünün Tüzüğü katılımcı devletler tarafından ele alınıp kabul edilmiştir. Ardından Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütünün (CCJA) ilk yürütme organı ile genel sekreteri seçilmiştir. CCJA bu şekilde kurulmuş olup genel sekreterliği ise Cezayir'de oluşturulmuştur.

CCJA bünyesinde her iki yılda bir kongre düzenlenmektedir. Kurulduğu tarihten bu yana Cezayir/ Cezayir (2011), Cotonou/Benin (2013), Librevil/Gabon (2015), Cape Town/Güney Afrika (2017) ve Luanda/Angola (2019) olmak üzere beş kongre düzenlenmiştir.

Afrika'da anayasa yargısının desteklenmesi, bu alanda bilgi ve deneyim alışverişine imkân sağlanması için CCJA tarafından iki kongre arasında bir uluslararası seminer düzenlenmektedir. "Anayasa Yargıcı ve Siyasi Erk" konulu ilk seminer 2013 yılında Cotonou'da gerçekleştirilmiştir. "Bireylerin Anayasa Yargısına Erişimi" konulu ikinci uluslararası seminer ise 2017 yılında Cezayir'de düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2017 tarihi itibarıyla Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütü nezdinde gözlemci kurum statüsündedir.

CCJA 5. Kongresi, 9-13 Haziran 2019 tarihleri arasında Angola'nın Luanda şehrinde düzenlenmiştir. Türk Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı Hicabi Dursun ve Anayasa Mahkemesi Başraportörü Ayhan KILIÇ kongreye katılmış, Başkan Arslan "Türk Anayasa Mahkemesinin İnsan Haklarının Korunmasındaki Rolü" başlıklı bir konuşma yapmıştır.

Ayrıca kongrenin kapanış oturumunda Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği adına da katılımcılara hitap eden Başkan Arslan, bölgesel kurumlar ile anayasa mahkemeleri arasındaki iş birliğinin önemini vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Destekleme Projesinin Kapanış Toplantısının İstanbul'da Geniş Bir Katılım İle Gerçekleştirilmesi

F. Avrupa Konseyi

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruyu Destekleme Projesi'nin (SIAC) "Yedinci Yılında Bireysel Başvuru Sisteminin Değerlendirilmesi ve Geleceği" konulu kapanış konferansı 23-24 Eylül 2019 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Türkiye ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Yüksek Mahkeme başkan ve üyelerinin de -Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan ve Üyeler, Danıştay Başkanı Zerrin GÜNGÖR ve üyeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanvekili Robert SPANO, Venedik Komisyonu Başkanı Giovanni Buquicchio, Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürü Christos Giakoumopoulos, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkan Yardımcısı Eleftheria Pertzinidou, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargıçları Saadet Yüksel ve Marko Bosnjak, hukuk fakültesi dekanları ve öğretim üyeleri- katıldığı konferansta bireysel başvuru sisteminin Türkiye'deki etkileri ele alınmıştır. Mahkeme önünde bekleyen 39.000'i aşkın dava için takip edilecek yol incelenerek ulusal başvuru yolunun etkililiğinin nasıl artırılabilirliği tartışılmıştır. Konferans kapsamında "Bireysel Başvurunun Türkiye'de Temel Hakların Korunmasındaki Rolü, Avrupa Ülkelerinde Bireysel Başvuru: Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısı ve Bireysel Başvuru Kararlarının İcrası – Zorluklar, Fırsatlar ve İzlenecek Yol" konularında oturumlar düzenlenmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin isteği üzerine Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin Avrupa Konseyi üye devletlerinde yerel ve bölgesel demokrasinin durumuna ilişkin hazırlayacağı rapor ile ilgili olarak Türkiye'ye yapacağı ziyaret kapsamında Kongre Heyeti 2 Ekim 2019 tarihinde Mahkememizi ziyaret etmiştir. Heyet, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen ve Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın tarafından kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İcrası Dairesi (AKİD) Başkan Yardımcısı Clare Ovey ve Hukukçu (AKİD) Işık Batmaz 2 Mayıs 2019 tarihinde Mahkememizi ziyaret etmiş ve Heyet, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın ve Başraportör Ayhan Kılıç ile Murat Azaklı tarafından kabul edilmiştir.

G. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

25 Ocak 2019 tarihinde Fransa Strazburg'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin düzenlediği "Yargıya Güvenin Güçlendirilmesi" konulu konferansa Anayasa Mahkemesi Başraportörü Ayhan Kılıç ve o dönem başraportör olan Murat Şen ile Anayasa Mahkemesi Raportörü Volkan Sevtekin katılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan ve beraberindeki Heyet (o dönemde Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Engin Yıldırım, Anayasa Mahkemesi Üyeleri Muammer Topal, Hasan Tahsin Gökcan, Yusuf Şevki Hakyemez ve Yıldız Seferinoğlu, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen, Başraportörler Ayhan Kılıç ve Murat Azaklı ile Raportör Özgür Duman) 4-5 Mart 2019 tarihleri arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini (AİHM) ziyaret etmiştir. Başkan Arslan, Strazburg'da, o dönemde AİHM Başkanı olan Guido Raimondi ile bir araya gelmiştir. Anayasa Mahkemesi Heyeti Strazburg'daki temasları çerçevesinde AİHM 2. Bölüm yargıçları ve Türk hukukçularla da görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Fransa/Strazburg'da 6-7 Haziran 2019 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yüksek Mahkemeler Ağı 3. İrtibat Kişileri Forumu'na Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın katılmıştır.

Başkan Zühtü Arslan'ın Strazburg Temasları Kapsamında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjørn Jangland ile Görüşmesi.

AİHM'de Türkiye'yi temsil edecek olan Saadet Yüksel için 3 Temmuz 2019 tarihinde düzenlenen yemin törenine Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın yanı sıra Üye Celal Mümtaz Akıncı ve Genel Sekreter Murat Şen katılmıştır. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan Strazburg temasları kapsamında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjørn Jagland ile de bir araya gelmiştir.

Başkan Sayın Zühtü Arslan'ın AİHM'e üye seçilen Sayın Saadet Yüksel için Düzenlenen Yemin Törenine Katılımları

3. ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞBİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi son on yılda ikili iş birliği etkinliklerini geliştirmek için diğer anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler ile mutabakat zaptı imzalamıştır. 2019 yılı içinde Cibuti Anayasa Konseyi ile imzalanan mutabakat zaptı ile toplam sayı yirmi yedi olmuştur.

Mahkeme, anayasa mahkemelerinden gelen yabancı heyetleri, üyeleri, araştırmacıları ve personeli Türk misafirperverlik ve dostluk ruhuyla ağırlamaktadır. Bu iş birliği protokolleri, iki tarafın da yararı için yapılan karşılıklı deneyim paylaşımlarının temelini sağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi aşağıdaki anayasa mahkemeleri ya da muadili kurumlar ile mutabakat imzalamıştır:

Endonezya

Endonezya Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2007
-----------------------------	---------------

Kuzey Makedonya

Kuzey Makedonya Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2007
-----------------------------------	---------------

Azerbaycan

Azerbaycan Anayasa Mahkemesi	10 Mayıs 2007
------------------------------	---------------

Şili

Şili Anayasa Mahkemesi	07 Haziran 2007
------------------------	-----------------

Kore

Kore Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
------------------------------------	---------------

Ukrayna

Ukrayna Anayasa Mahkemesi 24 Nisan 2009

Pakistan

Pakistan Federal Yüksek Mahkemesi 24 Nisan 2009

Bosna Hersek

Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi 24 Nisan 2009

Bulgaristan

Bulgaristan Anayasa Mahkemesi 07 Nisan 2011

Tacikistan

Tacikistan Anayasa Mahkemesi 26 Nisan 2012

Karadağ

Karadağ Anayasa Mahkemesi 28 Nisan 2012

Afganistan

Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasayı Gözlem Bağımsız Komisyonu 25 Nisan 2013

Arnavutluk

Arnavutluk Anayasa Mahkemesi 10 Haziran 2013

Tayland

Tayland Krallığı Anayasa Mahkemesi 29 Nisan 2014

Kırgızistan

Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi 28 Eylül 2014

Romanya

Romanya Anayasa Mahkemesi 17 Ekim 2014

Cezayir

Cezayir Anayasa Mahkemesi 26 Şubat 2015

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Kıbrıs Yüksek Mahkemesi 29 Haziran 2015

Kosova

Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi 27 Nisan 2016

Irak

Irak Federal Yüksek Mahkemesi 25 Nisan 2017

Kazakistan

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa Konseyi	25 Nisan 2017
--	---------------

Moğolistan

Moğolistan Anayasa Mahkemesi	25 Nisan 2017
------------------------------	---------------

Gürcistan

Gürcistan Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2017
-----------------------------	---------------

Rusya

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi	30 Mart 2018
-------------------------------------	--------------

Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti

Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti Yüksek Adalet Mahkemesi	10 Mayıs 2018
---	---------------

Somali

Somali Yüksek Mahkemesi	19 Aralık 2018
-------------------------	----------------

Cibuti

Cibuti Anayasa Konseyi	17 Haziran 2019
------------------------	-----------------

4. 2019 YILINDA ULUSLARARASI FAALİYETLER

2019 yılında Mahkemenin karşılıklı dış temasları gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla devam etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Irak Yüksek Yargı Konseyi Başkanı Faik Zıydan ve Irak Federal Temyiz Mahkemesi üyeleri ile Bölge Temyiz Mahkemesi başkanlarından oluşan Irak Heyetini 19 Mart 2019 tarihinde makamında kabul etmiştir.

3-4 Nisan 2019 tarihlerinde Brasilia, Brezilya'da Brezilya Yüksek Adalet Mahkemesinin 30. yıl dönümü törenine ve "Uluslararası İlişkilerde Yargı" konulu uluslararası konferansa o dönemde Anayasa Mahkemesi başkanvekili olan Engin Yıldırım katılmıştır.

Pakistan Şeriat Akademisi, 8 Nisan 2019 tarihinde Türk hukuk sistemini incelemek amacıyla Mahkememizi ziyaret etmiştir. Heyet, o dönemde Anayasa Mahkemesi başkanvekili olan Engin Yıldırım tarafından kabul edilmiştir.

Cibuti Yüksek Mahkeme Başkanı Abdourahman Mohamed ve beraberindeki Heyet Anayasa Mahkemesini 16 Nisan 2019 tarihinde ziyaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Mohamed ve beraberindeki Heyet ile makamında görüşmüştür.

Pakistan Ulusal Gençlik Meclisi 19 Nisan 2019 tarihinde Mahkememizi ziyaret etmiştir. Heyet, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın tarafından kabul edilmiştir.

İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT) Bağımsız Daimî İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Akmal Saidov ve Komisyonun Genel Sekreteri Margoob Butty, Anayasa Mahkemesini 30 Nisan 2019 tarihinde ziyaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Saidov ve Butty'ı makamında kabul ederek kendileriyle bir süre görüşmüştür.

Rusya Anayasa Mahkemesinin daveti üzerine Rusya'nın St. Petersburg şehrinde 14-18 Mayıs 2019 tarihleri arasında yapılan IX. St. Petersburg Uluslararası Hukuk Forumu'na Anayasa Mahkemesi Üyesi Rıdvan Güleç ve Raportör Hâkim Umut Fırtına katılmıştır.

Cezayir’de 19-22 Mayıs 2019 tarihleri arasında Cezayir Anayasa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın ortaklaşa düzenlediği uluslararası çalışmaya Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın katılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Portekiz Ombudsmanı Maria Lucia Amaral ve beraberindeki Heyeti 23 Mayıs 2019 tarihinde makamında kabul etmiştir. Heyete, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç da eşlik etmiştir.

Parlamentolar Arası Birlik (PAB) Başkanı Gabriela Cuevas Barron ve beraberindeki Heyet 10 Haziran 2019 tarihinde Mahkememizi ziyaret etmiştir. Heyet, o dönemde Anayasa Mahkemesi Başkanvekili olan Engin Yıldırım tarafından kabul edilmiştir.

Güney Afrika Anayasa Mahkemesi Başkanı Mogoeng Mogoeng’in daveti üzerine 13-15 Haziran 2019 tarihleri arasında bu ülkeyi ziyaret eden Anayasa Mahkemesi Başkanı Arslan’a Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı Hicabi Dursun ve Başraportör Ayhan Kılıç da eşlik etmiştir.

Cibuti Anayasa Konseyi Başkanı Abdi İbrahim Absieh ve beraberindeki Heyet 17 Haziran 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesini ziyaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Absieh ve beraberindeki Heyet ile makamında görüşmüştür. Görüşmenin ardından Anayasa Mahkemesi ile Cibuti Anayasa Konseyi arasında ikili iş birliği mutabakat zaptı imzalanmıştır.

Ukrayna Anayasası’nın kabulünün 23. yıl dönümü nedeniyle “İnsan Hakları ve Milli Güvenlik: İnsan Hakları ve Devletin Menfaatleri Arasındaki Dengeyi Sağlama. Anayasa Yargısı Kurumunun Rolü” konulu uluslararası konferans düzenlenmiştir. Ukrayna tarafından 26-28 Haziran 2019 tarihlerinde Kiev’de düzenlenen konferansta Türkiye’yi o dönem Anayasa Mahkemesi başkanvekili olan Engin Yıldırım temsil etmiştir. Engin Yıldırım konferansta “Türk Anayasa Mahkemesi, İnsan Hakları ve Milli Güvenlik” başlıklı bir sunum yapmıştır.

Fransa Anayasa Konseyi, Danıştay ve Yargıtayın ortak davetiyle 12-13 Eylül 2019 tarihlerinde Paris’te düzenlenen Avrupa Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı’na o dönemde Anayasa Mahkemesi başkanvekili olan Engin Yıldırım ve Anayasa Mahkemesi Üyesi Yusuf Şevki Hakyemez katılmıştır.

Türkiye’deki güncel konuların anlaşılmasını sağlamak, basın özgürlüğü ve kaliteli gazeteciliğin gelişmesi konularını görüşmek için Türkiye’ye resmî ziyarette bulunan Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) heyeti 12 Eylül 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen tarafından kabul edilmiştir.

Kore Anayasa Mahkemesi AAMB Araştırma Geliştirme Sekreterliği (Miyoung CHUN-Müdür Yardımcısı, Sora KANG-AAMB irtibat görevlisi) 20 Eylül 2019 tarihinde Mahkememiz Dış İlişkiler Müdürlüğünü ziyaret etmiştir. Görüşme esnasında AAMB Daimî Sekreterlikleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Moğolistan Ankara Büyükelçisi Bold Ravdan 24 Ekim 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesini ziyaret etmiştir. Başkan Arslan, Büyükelçi Ravdan ve beraberindeki Heyet ile makamında görüşmüştür.

Endonezya Anayasa Mahkemesi Başkanı Anwar Usman ve beraberindeki Heyet 25 Ekim 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesini ziyaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Usman ve beraberindeki Heyet ile makamında görüşmüştür. Görüşmede, iki ülke mahkemeleri arasındaki güçlü ilişkinin artarak devam edeceği vurgulanmıştır.

Kosova’nın başkenti Priştine’de 22-26 Ekim 2019 tarihleri arasında düzenlenen Kosova Anayasa Mahkemesinin 10. kuruluş yıl dönümüne Anayasa Mahkemesi Üyesi Selahaddin Menteş ve Anayasa Mahkemesi Raportörü Burak Fırat katılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü Arslan'ın Güney Afrika Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Mogoeng Mogoeng ile İkili Görüşme Kapsamında Güney Afrika'da Bir Araya Gelmeleri

Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi Başkanı Maikel Moreno ve beraberindeki Heyet 12 Kasım 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesini ziyaret etmiştir. Yüksek Adalet Mahkemesi Başkanı Moreno ve beraberindeki Heyet ile makamında görüşen Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, iki ülke mahkemeleri arasındaki ilişkiden duyduğu memnuniyeti ifade ederek bu güçlü ilişkinin artarak devam edeceğini vurgulamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ve Cibuti Anayasa Konseyi Arasında İkili İş Birliği Mutabakat Zaptı Imzalanması

Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Hasan Tahsin Gökcan ve Raportörü Hasan Saraç, Polonya Anayasa Mahkemesi tarafından 21-22 Kasım 2019 tarihlerinde Varşova, Polonya'da düzenlenen "Suç Olarak Kabul Etme-Fikirler ve Kısıtlamalar" konulu ceza hukukuna ilişkin uluslararası konferansa katılmıştır. Başkanvekili Gökcan, Uluslararası Sempozyumda suç ve anayasal sınırlara ilişkin bir sunum da yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi Raportörü Fatma Gülbin Özcüre, 5 Aralık 2019 tarihinde Priştine, Kosova'da Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Batı Balkan Ülkeleri Anayasa Yargısı Konferansı'nda bir sunum yapmak üzere 4-6 Aralık 2019 tarihleri arasında Kosova'da bulunmuştur.

Başkan Sayın Zühtü Arslan'ın Endonezya Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Anwar Usman ve Beraberindeki Heyeti Anayasa Mahkemesinde Kabulleri

Başkan Sayın Zühtü Arslan'ın Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi Başkanı Sayın Maikel Moreno ve Beraberindeki Heyeti Makamında Kabulleri

BÖLÜM

04

BAŞKAN'IN
KONUŞMALARI

VE ERDEMİDİR

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 56. yıldönümü dolayısıyla düzenlediğimiz törene hoşgeldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Bugün aramızda Venedik Komisyonu Başkanı, Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Genel Sekreteri ve 20 ülkenin Anayasa Mahkemesi başkan ve üyeleri de bulunmaktadır. Kendilerine bu anlamlı günde bizi yalnız bırakmadıkları için ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu yıl düzenlediğimiz sempozyumun konusunu bireysel başvurunun beş yılının değerlendirilmesi olarak belirledik. Mahkememizin bireysel başvuru uygulamasını bütün boyutlarıyla ele alarak beş yıllık tecrübenin bir anlamda muhasebesini yapmak istiyoruz. Bu nedenle konuşmamı önemli ölçüde bu konuya ayırdım. Ancak bu konuya geçmeden bireysel başvuruyu da içine alan anayasa yargısını ortaya çıkaran kavramsal ve tarihsel arkaplana kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Bilindiği üzere anayasa yargısının temelinde anayasanın üstünlüğü ilkesi yatar. Buna göre anayasa, normlar piramidinin en üstünde yer alan bağlayıcı kurallardır. “Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz” şeklindeki Anayasa hükmü anayasanın üstünlüğü ilkesini ifade eder.

Üstün ve bağlayıcı kurallardır bütünü olarak anayasaların iki temel işlevi vardır. Birincisi bireyin sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri güvenceye almak, ikincisi de bu amaçla iktidar haritasını, başka bir ifadeyle devlet otoritesinin sınırlarını çizmektir.

Anayasaların bu iki işlevi, bilhassa yargının yasama ve yürütmeden bağımsız olmasını gerektirir. Bu noktada yargının, bir anlamda siyasetin alanını oluşturan yasama ve yürütmeyle ilişkisi hayati derecede önemlidir. Yargı-siyaset ilişkisinin sağlıklı bir zeminde kurulması ve sürdürülmesi, bir yandan yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması, diğer yandan da yargının anayasal ve yasal sınırları içinde kalarak yerindelik denetiminden ve yargısal aktivizmden kaçınmasına bağlıdır.

Anayasaların temel hakları güvenceye alma ve bu amaçla devlet otoritesini sınırlama işlevi, anayasanın üstünlüğü ilkesi ile birleşerek bir adım sonra anayasa yargısını ortaya çıkarmıştır. Anayasa Mahkemeleri, anayasanın üstünlüğü fikrini etkili bir şekilde hayata geçirmek için kurulmuştur. Başka bir ifadeyle anayasa mahkemeleri, anayasal hak ve hürriyetleri korumak amacıyla iktidar haritasının ihlal edilip edilmediğini denetlemekle görevli kurumlar olarak düşünülmüştür.

25 Nisan 2019 57. Yıl Dönümü Açılış Konuşması

Anayasa mahkemelerinin kurulması ve yaygınlaşması, tarihsel olarak büyük ölçüde İkinci Dünya Savaşı sonrasına rastlar. Bu gelişmenin arkasında, savaş öncesinde ve sırasında yaşanan yoğun hak ihlalleri yatmaktadır. Bu nedenle ulusal ölçekte anayasa mahkemelerinin ortaya çıkışı, bölgesel düzeyde de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması ve devamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) kuruluşu, büyük acılara yol açan sistematik hak ihlallerine tepkinin sonucudur.

Türk Anayasa Mahkemesi ise farklı bir tarihsel bağlamda ve farklı bir misyonla kurulmuş olsa da, bugün Anayasa'yla kendisine verilen norm denetimi, bireysel başvuruları inceleme ve diğer görevlerini yerine getirmektedir. Bu görevler bağlamında Anayasa Mahkemesinin varlık nedeni, bireylerin anayasal hak ve hürriyetlerini korumaktır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Türkiye'de anayasa yargısının 56 yıllık tarihini ilk 50 yıl ve son 6 yıl olarak ikiye ayırmak yanlış olmaz. Zira 2010 Anayasa değişikliğiyle hukuk sistemine giren ve 2012 yılında uygulanmaya başlanan bireysel başvuru anayasa yargısında yeni bir dönemi başlatmıştır. Anayasa Mahkemesi bu yeni dönemde, temel hak ve özgürlükleri esas alan ve devleti yaşatmanın yolunun insanı yaşatmaktan geçtiğini savunan "hak eksenli" bir yaklaşımı benimsemiştir.

Yaşanan bu paradigma değişimi, aslında anayasa koyucunun da iradesini yansıtmaktadır. 2010 Anayasa değişikliğine ilişkin Anayasa Komisyonu Raporu'na göre, "bugüne kadar Devletçi anlayışla, Devleti ve sistemi koruyan" bir kurum olarak algılanan Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru hakkının tanınmasıyla birlikte "artık özgürlükçü kararlar veren özgürlükleri güvenceye alan" bir kurum olarak algılanacaktır.

Bugün memnuniyetle ifade etmem gerekir ki, bireysel başvuru anayasa koyucunun belirlediği istikamette özgürlükçü bir paradigmanın temel enstrümanı hâline gelmiştir. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi bu yolun açılmasından sonra, aynı görevi üstlenen diğer ülkelerin mahkemeleriyle karşılaştırılmayacak ölçüde, ağır bir iş yüküyle de karşılaşmış ve bu iş yüküyle başarılı bir şekilde başa çıkmıştır.

Mahkememiz, olağanüstü hâl şartlarında dahi "hak eksenli" yaklaşımla kararlar vermeye devam etmiş ve olağanüstü hâlin getirdiği aşırı başvuru sayısını da yönetilebilir hâle getirmiştir. Geçen yıl bu salonda yaptığım konuşmada, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yoğun bir iş yüküyle karşı karşıya olduğumuzu, ancak bir yandan bu iş yükünü azaltma, diğer yandan da öncü kararları alma sürecinin devam ettiğini söylemiştim.

Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi 20 Haziran 2017 tarihli öncü kararında öncelikle olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin hak ihlali iddialarını inceleme yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu kararda, ayrıca olağanüstü dönemde yapılan bireysel başvuruların Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında nasıl ele alınacağına dair temel ilkeler de belirlenmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi, ilk kez olağanüstü dönemlerde bireysel başvuru hukukunun temel parametrelerini tespit etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, bu ilkeleri daha sonra tutuklu hâkim ve savcılar, gazeteciler ve diğer meslek gruplarıyla ilgili başvurularda geliştirerek öncü kararlarını önemli ölçüde tamamlamıştır. Bunlar dışında Mahkeme, tutuklu milletvekillerinin başvurularının çoğunu da karara bağlamıştır. Bu tür öncü ve ilke kararlarının hazırlığının, diğer kararlara göre, çok daha yoğun bir çalışmayı ve dolayısıyla daha uzun süreyi gerektirdiği açıktır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesine başvuru sayısı geçen yıl bu zamanlar yüz bini aşmıştı. Bu kapsamda alınan tedbirler sayesinde derdest başvuru sayısı büyük oranda azaltılmıştır. Anayasa Mahkemesi, 15 Temmuz sonrasında olağanüstü bir çabayla yaklaşık 120 bin başvurudan 103 bin kadarcı- nı sonuçlandırmıştır. Böylece olağanüstü hâl döneminde şu ana kadar yapılan başvuruların %86'sı karara bağlanmıştır. Hâlihazırda Mahkememizin önünde yaklaşık 39 bin başvuru bulunmakta olup bu başvuruların 9 bin kadarcı- nı olağanüstü dönem tedbirlerine ilişkindir.

Anayasa Mahkemesi, olağanüstü hâl dönemine ilişkin çok sayıda başvuruyu kısa sürede sonuçlandırmanın yanında, olağan dönemde yapılan başvuruları da incelemeye devam etmiş, bu kapsamda yaşam hakkından adil yargılanma hakkına, özel hayata saygı hakkından ifade özgürlüğüne kadar birçok alanda ihlal kararları vermiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bireysel başvuru ülkemiz için yeni bir kurumdur. Bu alanda beş yıllık tecrübe önemli olmakla birlikte, bu kurumun tam olarak anlaşılması ve getiriliş amacına uygun olarak etkili bir şekilde kullanılması için yeterli değildir.

Bilindiği üzere, bu yeni kurum Anayasa Mahkemesinin diğer mahkemelerle ilişkisini de farklı bir boyuta taşımıştır. İdari ve yargısal yolların tüketilmesi zorunluluğu, uygulamada bireysel başvuruyu büyük ölçüde mahkeme kararlarına karşı kullanılan bir yol hâline getirmiştir.

Bu durum da, “ikincilik ilkesi”nin hassasiyetle uygulanmasına karşın, zaman zaman bazı sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Hemen belirtelim ki, bu sorunlar bize özgü olmayıp bireysel başvuruyu kabul eden diğer ülkelerde de yaşanmaktadır. Dahası anayasa koyucu da bu yolu açarken bu tür sorunların yaşanabileceğini öngörmüş, ancak toplumsal bir talebe dayanan bireysel başvurunun zamanla gelişecek ve doğal mecrasına girecek gerekli bir kurum olduğunu belirtmiştir.

Daha önce de farklı vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, bireysel başvuru Anayasa Mahkemesini bir temyiz mercii hâline getirmemiştir. Anayasa Mahkemesi başvuruları incelerken derece mahkemelerinin kararlarının kanunlara uygun, yerinde ya da adil olup olmadığını değerlendirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin incelemesi Anayasa’da güvenceye alınan bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır.

Anayasa gereğince, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlar bireysel başvuruda incelenemez. Ayrıca, ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ortadan kaldırılması için gerekenlere hükmedilirken kanun gereği yerindelik denetimi yapılamaz.

Anayasa Mahkemesi 15 Mart 2018 tarihinde verdiği bir kararda “kanun yolu” ve “yerindelik” incelemesi yasağından ne anlaşılması gerektiğini de değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesine göre yasak getirilen alan, temel haklara ilişkin anayasal güvencelerle ilgili olmayıp bireysel başvuru kapsamı dışındaki hukuka aykırılık iddialarına ilişkindir. Dolayısıyla “Anayasa’da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme ‘kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi’ veya ‘yerindelik denetimi’ olarak nitelendirilemez.”

Aynı kararda, aksi yönde bir kabulün Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevini işlevsiz kılacağı, bunun da bu kurumun etkili bir hak arama yolu olarak öngörülmüş olması amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmiştir.

Bu noktada bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve icrası meselesi de üzerinde durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin yukarıda bahsedilen kararında da vurgulandığı üzere, Anayasa’nın 153. maddesi uyarınca “Anayasa Mahkemesi kararları... yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.” Bu durum, anayasanın bağlayıcılığını ve üstünlüğünü düzenleyen Anayasa’nın 11. maddesinin de doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu hükmün, genel olarak mahkeme kararlarının bağlayıcılığını düzenleyen Anayasa’nın 138. maddesinden temel farkı, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve idare yanında “yargı organları”nı da bağladığını söylemesidir. Bu bağlamda Anayasa’nın açık hükümleri karşısında Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması düşünülemez.

Esasen bireysel başvurunun etkili olması, bir başvuruda ihlal tespit edildiğinde bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Hiç kuşkusuz ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağı konusunda takdir yetkisi, kural olarak başta derece mahkemeleri olmak üzere kamu makamlarına aittir. Ancak bazı istisnai durumlarda tespit edilen ihlalin niteliği, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili mercilerin önünde tek bir seçenek bırakabilir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri açıkça gösterir, ilgili merci de bu tedbiri alır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesi anayasal hak ve hürriyetlerin ihlal edilip edilmediğini denetlerken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ve onu bağlayıcı olarak yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını da dikkate almaktadır. Bilindiği üzere Avrupa Konseyinin kurucularından olan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hazırlanması sürecine katılmış ve Sözleşme'yi 1950 yılında imzalayan ilk ülkeler arasında yer almıştır.

Bireysel başvuruda Sözleşme'yi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını dikkate almak bir tercih olmaktan ziyade en az üç nedenle anayasal bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birincisi, ülkemizde 1961 Anayasası'ndan bu yana anayasaların temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemelerinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi göz önünde bulundurulmuştur. Bu durum özellikle 1995, 2001, 2004 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri için geçerlidir. Örneğin 1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 13. maddede 2001 yılında yapılan değişikliğin tek cümlelik gerekçesi, maddenin "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmekte" olduğu şeklindedir. Dahası olağanüstü durumlarda temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin esasları ve güvenceleri düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi, neredeyse Sözleşme'nin 15. maddesinin tekrarıdır.

İkincisi, Anayasa'nın 148. maddesi bireysel başvuruya konu olabilecek olan hak ve özgürlükleri belirlerken açıkça Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne atıf yapmaktadır. Buna göre bireysel başvuru, tüm anayasal haklar için değil Anayasa'da ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ortaklaşa korunan hak ve özgürlükler için geçerli bir başvuru yoludur.

AİHM içtihadını dikkate almayı gerektiren üçüncü ve pratik neden ise anayasa koyucunun bireysel başvuruya yüklediği işlevdir. Gerçekten de gerek Anayasa'nın 148. maddesinde yapılan değişikliğin gerekçesinde gerekse de Anayasa Komisyonu Raporu'nda bu kurumun işlevinin Strazburg Mahkemesine "başvuruları azaltmak ve sorunu milli hukuk içinde çözmek" olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Beş yılı aşan uygulamada bu hedefin gerçekleştiği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılmasından sonra, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların ve bu başvurularda verilen ihlal sayılarının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Ayrıca 15 Temmuz sonrası olağanüstü dönemde, yüz bini aşan başvuru, bu yolun açılması sayesinde Strazburg'a gitmeden Anayasa Mahkemesi önünde karara bağlanmış veya derdest durumdadır.

Diğer yandan bireysel başvuru, bireylerin uğradıkları hak ihlallerinin uluslararası bir mahkemeye gitmeden ülke içinde giderilmesini sağlamak suretiyle Türkiye'de demokratik hukuk devletinin gelişimine önemli bir katkı yapmıştır.

Tüm bu hususlar bireysel başvurunun temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından büyük bir kazanım olduğunu göstermektedir. Eminim gelecek nesiller bu kurumu 2010 yılında anayasal sisteme kazandıranları ve başarılı bir şekilde uygulanmasında emeği geçenleri şükranla anacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının büyük bir kısmı adil yargılanma hakkına ilişkindir. Bu durum bireysel başvurudan beklenen yararın sağlanması bakımından etkili bir yargı sisteminin ne kadar elzem olduğuna işaret etmektedir.

Konuşmamın son kısmında ideal bir yargı sisteminin sahip olması gereken üç değerden kısaca bahsetmek istiyorum. Etkili bir yargı düzeni akıl, ahlak ve adalet olmak üzere üç temel kaide üzerine kurulur. Esasen "3A" olarak da formüle edilebilecek olan bu kavramlar olmadan sadece yargı değil, herhangi bir medeniyet de tasavvur edilemez.

Bilindiği üzere akıl, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. Düşünme ve anlama imkânı sağlayan akıl, insanı eşyanın bilgisine sahip kılar. Akıl, sorumluluğu ve dolayısıyla bağımsız olmayı gerektirir. Tam da bu nedenle Kant, aydınlanmanın şiarını “aklını kullanma cesaretini göster” şeklinde ifade etmiştir. Zira aklını kullanamayanlar, başkalarının aklının aracı ve esiri olurlar. Bu bağlamda yargısal akıl, hür ve bağımsız vicdanların varlığını zorunlu kılar.

İbn Rüşd’e göre ideal bir hâkimde bulunması gereken özelliklerin başında iyi ahlaklı olması gelir. Kötü ahlaklı bir hâkimin adil olması mümkün değildir. Ahlak da içe ve dışa dönük olarak sorumluluğu, bu da doğal olarak hürriyeti gerektirir. Hür olmayanın sorumluluğu da olamaz. Bu nedenle, merhum Aliya İzzetbegoviç’in ifadesiyle “Ahlakilik özgürlükten ayrılamaz. Ancak hür fiil ahlaki fiildir.”

Diğer yandan hürriyet, insani ve ahlaki varoluşun temel değerini oluşturan insan onurunun da alamet-i farikasıdır. Osmanlı’nın son döneminde yaşayan Mehmet Tahir Münif Paşa, 1884 yılında yayınlanan Hikmet-i Hukuk (Hukuk Felsefesi) adlı kitabında özgürlük ile insan haysiyeti arasındaki ilişkiyi çok güzel anlatır. Münif Paşa’ya göre “Hürriyet insanlık haysiyetinin şahididir; hürriyet olmasa haysiyet kalmaz; hürriyeti olmayan adamın hareketleri kendi hareketleri değildir.”

Son olarak adalet ise yer ve göğün üzerine bina edildiği temel değerdir. “Adalet”, yine Aliya’nın dediği gibi, “isbata ihtiyaç duymayan az sayıdaki şeyden biridir. Adalet ve hakkaniyete olan ihtiyacı isbatlamak, ya -kalbi olanlar için- abes, ya da -kalbi olmayanlar için- faydasız bir iştir.”

Bu nedenle adalete olan ihtiyaçtan ziyade, onun neyi gerektirdiğini konuşmak durumundayız. Adalet en basitinden “herkese hakkı olanı ve hakettiğini verme”yi gerektirir.

Diğer yandan adalet bir söylem değil, eylem meselesidir. Dahası adaletin sağlanması da yetmez, sağlandığının bilinmesi gerekir. Zira adaletin tecelli ettiğinin görülmesi ve gösterilmesi, bir yandan devlete olan inancı diğer yandan da adalet dağıtmakla görevli yargıya yönelik güveni pekiştirir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü sonrasında yargının karşı karşıya kaldığı tüm zorluklara ve travmalara rağmen genelde yargı sisteminin özelde de bireysel başvuru sisteminin işliyor olması başlı başına değerlidir. Hiç kuşkusuz diğer kurumlarda olduğu gibi yargıda da hatalı kararlar verilebilir. Ancak bunlar yargı sistemi içinde düzeltilecektir, nitekim düzeltilmektedir.

Bu vesileyle büyük bir özveriyle çalışan ve Anayasa’ya göre “Türk Milleti adına” karar veren tüm yargı mensuplarımızı tebrik ediyor, zor ve fakat onurlu görevlerinde başarılar diliyorum. Aynı şekilde fedakarca çalışan Mahkememizin başkanvekillerine, üyelerine, raportör ve raportör yardımcılara ve her düzeyde görev yapan personeline teşekkür ediyorum.

Konuşmamı tamamlamadan önce geride bıraktığımız dönemde vefat eden emekli üyemiz, aynı zamanda Uyuşmazlık Mahkemesinin emekli başkanlarından Ahmet Akyalçın’a ve vefat eden tüm mensuplarımıza Allah’tan rahmet, hayatta olan Mahkememiz mensuplarına da sağlık ve afiyet diliyorum.

Son olarak, öğleden sonra başlayacak ve bireysel başvurunun beş yılının değerlendirileceği sempozyumun verimli ve başarılı geçmesini temenni ediyorum. Sempozyuma bildirileriyle katkı yapacak olan değerli akademisyenlere ve yargı mensuplarına şimdiden şükranlarımı sunuyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli konuklar,

Törenimize katıldığınız ve beni sabırla dinlediğiniz için bir kez daha teşekkür ediyorum, hepinize sağlık, huzur ve mutluluk diliyorum.

Değerli konuklar,

Hanımevendiler, Beyefendiler,

“Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi” başlıklı ortak projenin kapanış konferansına hoş geldiniz diyor, teşekkürlerinizden dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama biraz kıskırtıcı bir soruyla başlamak istiyorum. “Bizim gibi olmayanlarla, kısacası “öteki”lerle nasıl birlikte yaşayacağız?” Kanaatimce medeniyetin kadim sorusu ve sorunu budur.

Düşünsel düzeyde bu soruya verilecek en yalın cevap, “ötekinin kendisi olarak varlığını, ontolojik statüsünü tanıyarak” şeklinde olabilir. Aslında “öteki” olanı olduğu gibi kabul etmek kendi ontolojik varlığımızın da güvencesini oluşturmaktadır. Zira postmodern düşüncenin öncülerinden olan Fransız düşünür Lyotard’ın ifadesiyle “her insan içinde bir öteki figürü taşımakta”dır. Gerçekten de her birimiz başkasının gözünde “öteki”yiz; ötekinin ötekisiyiz. Tam da bu nedenle, “öteki insan” olduğumuz için bazı haklara sahibiz. Bu anlamda Lyotard’a göre insan hakları aynı zamanda “ötekinin hakları”dır.

Toplumsal ve siyasal düzeyde ise farklılıkların biraradalığı, temel hak ve özgürlüklerin korunduğu adil ve çoğulcu bir düzeni zorunlu kılmaktadır. Günümüzde hızla yayılan terör, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi, çoğulculuğu, dolayısıyla birlikte yaşamı ciddi şekilde tehdit etmektedir.

Öte yandan farklılıklarla birlikte yaşamının diğer bir şartı adil bir hukuk düzeninin kurulmasıdır. Aslında parçası olduğumuz Avrupa’nın tarihi bu düzenin kurulması için verilen mücadeleler tarihidir. Bu konuda lineer bir çizginin olmadığı, zaman zaman demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarını paranteze alan ters dalgalardan geçtiği hepimizin malumudur.

Bilindiği üzere, 1950 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, öncesinde yaşanan katliamların ve sistematik hak ihlallerinin Avrupa coğrafyasında bir daha yaşanmaması için bulunan çarelerden biriydi. Sözleşme ve onu yorumlamakla görevli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, muhtemel ters dalgalardan karşısında, temel hak ve özgürlükleri koruyacak bir güvence sistemi olarak düşünülmüştü.

Değerli katılımcılar,

Bu noktada başta AİHM olmak üzere, Strazburg Organlarının Sözleşmeye taraf ülkelerin hukuk düzenlerinin dönüşümünde çok önemli bir rol oynadığını belirtmek gerekir. Bu anlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne 1954 yılından beri taraf olan Türkiye’nin anayasal ve hukuksal sisteminin gelişiminde AİHM içtihatlarının belirleyici bir etkisi olmuştur. Özellikle 1995, 2001, 2004 ve 2010 anayasa değişikliklerinin gerekçelerinde doğrudan AİHS’e ve AİHM’e atıf yapılmıştır.

23 Eylül 2019 Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi Ortak Projesi Kapanış Konferansı

Hiç kuşkusuz bireysel başvurunun kabul edildiği 2010 Anayasa değişikliği, Sözleşme etkisinin en somut ve görünür halini ifade etmektedir. Anayasa'nın 148. maddesinin sadece gerekçesinde değil bizzat metninde "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" zikredilmiş, Anayasa'da ve Sözleşmede ortaklaşa korunan hakların ihlal edildiği iddiasıyla bireylerin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilecekleri belirtilmiştir.

2012 yılının 23 Eylül günü, yani tam yedi yıl önce bugün uygulamaya geçen bireysel başvuru, Türk hukuk düzeninde devrim niteliğinde bir değişime yol açmıştır. Bu yönüyle bireysel başvuru, ülkemizde hukuk alanında yapılan en büyük reformlardan biridir. Bu reformun ve getirdiği değişimin tüm boyutlarını anlatmak için saatler değil, günler gerekir. Burada sadece bireysel başvuruyla neyin amaçlandığına ve bunların gerçekleşip gerçekleşmediğine kısaca değinmek istiyorum.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bireysel başvurunun getirilişinin biri ilkesel, diğeri de pratik olmak üzere iki temel amacı vardır. Bu amaçları anayasa değişikliği gerekçesinde bulmak mümkün. Bireysel başvurunun ilkesel hedefi ülkede temel haklar standardının yükseltilmesini sağlamaktır. Bireysel başvuruları inceleme yetkisiyle birlikte, anayasa koyucunun ifadesiyle, "Anayasa Mahkemesine, özgürlükleri koruma ve geliştirme misyonu" yüklenmiştir.

Bireysel başvurunun pratik hedefi ise hak ihlali iddialarının ulusal sınırlar içerisinde incelenmesini ve varsa ihlallerin uluslararası yargı organlarına taşınmadan giderilmesini sağlamaktır. Kuşkusuz bu hedefin gerçekleşmesi, Türkiye'den uluslararası yargı organlarına yapılacak başvuruların sayısını azaltacaktı. Nitekim bireysel başvurunun sonucunda, yine anayasa koyucunun ifadesiyle, AİHM önünde "Türkiye aleyhine açılacak dava ve verilecek ihlâl kararlarında azalma olacağı" düşünülmüştür.

Memnuniyetle ifade etmem gerekir ki, bireysel başvurunun yedi yıllık uygulaması, anayasa koyucunun bu iki hedefinin de önemli ölçüde gerçekleştiğini göstermektedir. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruyla birlikte hak-eksenli bir paradigmayı benimsemiş, bireylerin yaşama hakkından ifade özgürlüğüne kadar bireysel başvuru kapsamındaki her hak ve özgürlükle ilgili önemli kararlar vermiştir. Bu kararlar bir yandan bireysel düzeyde hak ihlallerinden kaynaklanan zararları gidermiş, diğer yandan da temel hak ve özgürlüklere ilişkin hukuki sorunların çözümüne katkı sağlamıştır. Kısacası, bireysel başvuruda verilen hak-eksenli kararlar, son tahlilde, ülkenin temel haklar ve özgürlükler standardının yükseltilmesine çok önemli katkılar sağlamıştır.

Diğer yandan, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruyla etkili bir şekilde uygulaması sonucunda ihlâl iddiaları önemli ölçüde ülke sınırları içinde karara bağlanmıştır. Gerçekten de bireysel başvurunun etkili şekilde uygulanması Türkiye'den AİHM'e yapılan başvuru sayısını da ciddi oranda düşürmüştür. Nitekim Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun başlamasından önce 2012 yılında

AİHM önünde Türkiye aleyhine yapılmış başvuru sayısı 16.900 iken, 31 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla bu sayı 8.800'e düşmüştür.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinin ihlale ve giderime hükmetmek suretiyle binlerce bireyi tatmin etmesinin yanında, kabul edilemezlik ya da ihlal olmadığı şeklinde sonuçlandığı başvurulardan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşınanlar arasında oldukça az sayıdaki başvurunun farklı şekilde sonuçlandırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bireysel başvuru yoluna ilişkin Anayasa değişikliğinin hak ihlali iddialarının önemli bir bölümünün Türk hukuk sistemi içinde çözülmesi amacı önemli ölçüde gerçekleşmiştir.

Değerli konuklar,

Bireysel başvurunun geride bıraktığımız yedi yılı kolay geçmemiştir. Başlangıçtan itibaren Anayasa Mahkemesi yoğun bir iş yüküyle karşılaşmıştır. Bireysel başvurunun yedi yıllık dönemine ilişkin bazı istatistikleri paylaşmak özellikle iş yükü noktasında yaşanan ve yaşanmakta olan zorlukların iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

23 Eylül 2012 tarihinden bu yana Mahkememize 244 binin üzerinde başvuru yapılmış, bunun 197 bin kadarı sonuçlandırılmıştır. Burada bir parantez açarak belirtmek gerekir ki, 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonra ilave 100 bini aşkın bireysel başvuru yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi olağanüstü halin yürürlükte olduğu dönemde bir yandan bu ağır iş yüküyle başa çıkmış, diğer yandan da olağan dönemlere kıyasla daha fazla dosyayı esastan inceleyip ihlal kararları vermiştir.

İş yükü bugün de bireysel başvuruda en önemli sorun olmaya devam etmektedir. Şu anda Mahkememizde yaklaşık 47 bin derdest başvuru bulunmaktadır. AİHM önünde 47 ülkeden toplam 62 bin civarında başvuru olduğu dikkate alındığında, karşı karşıya olduğumuz iş yükünün boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruda artan iş yüküyle başa çıkabilmek için baştan itibaren gerekli tedbirleri almaktadır. Bununla birlikte bireysel başvurunun etkili bir hak arama yolu olarak yoluna devam edebilmesi, hukuk sisteminin daha az ihlale neden olacak şekilde iyileştirilmesine ve yapısal sorunların giderilmesine bağlıdır.

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru yoluyla ülkedeki tüm hak ihlali iddialarını tek tek inceleyip çözüme kavuşturamaz. Bu mümkün de değildir. Mahkemenin görevi, ihlalin kaynaklarını tespit etmek suretiyle yeni ihlalleri önleyecek şekilde temel ilke ve esasları belirlemektir. Özellikle ihlal kararlarından sonra derece mahkemelerinin aynı ya da benzer uyuşmazlıklarda tespit edilen ilkeleri uygulamaları, yeni başvuruların yapılmasını beklememeleri gerekir.

Öte yandan ihlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda da yasama organının gerekli değişiklikleri, belirtilen gerekçeler ışığında zaman kaybetmeden yapması, yeni ihlallerin ortaya çıkmasını önleyecektir.

Değerli katılımcılar,

Bireysel başvuru kararlarının daha etkili bir şekilde uygulanarak temel hak ve özgürlüklerin korunması, kurumlar arasında etkili ve verimli bir iş birliğini gerektirmektedir. Bu noktada bireysel başvurunun mahiyetine ilişkin bazı tartışmaların devam ettiği görülmektedir. Bunların başında bireysel başvurunun bir temyiz yolu olduğu algısı gelmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, bireysel başvuru Anayasa Mahkemesini adli ve idari yargıda bir itiraz ya da temyiz merci haline getirmemiştir.

Mahkememizin bireysel başvuruda yaptığı inceleme, tıpkı AİHM'in Sözleşme'yi esas alarak yaptığı gibi, kamu otoritelerinin eylem ve işlemlerinin bir hak ihlaline neden olup olmadığını tespit etmekten ibarettir. Bu da Anayasa'dan kaynaklanan bir yetkiyle anayasal bir görevin ifa edilmesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda Anayasa Mahkemesi ile diğer yüksek mahkemeler olan Yargıtay ve Danıştay arasındaki ilişki, anayasal bir işbölümüne dayanmaktadır.

Diğer yandan Anayasa Mahkemesine başvuru yapabilmek için Yargıtay ve Danıştay'a temyiz yolu da dâhil olmak üzere olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Dolayısıyla temyiz yolu tüketilerek kesinleşmiş nihai kararların bireysel başvuru kapsamında incelenmesi, Anayasa'dan kaynaklanan bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte Anayasa'nın 148. maddesi Anayasa Mahkemesinin görev alanını "Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz." kuralıyla sınırlandırmıştır. Anayasa değişikliğine ilişkin kanun teklifinin gerekçesinde anılan kuralın "diğer yüksek yargı organları ile Anayasa Mahkemesi arasındaki olası görev uyumsuzluklarının ortaya çıkmasının önlenmesi" amacıyla getirildiği ifade edilmiştir.

Bu durumda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki incelemesi, "bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği" ve "bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi" ile sınırlıdır. Mahkeme, bu incelemeyi kanun yollarında olduğu gibi "usul ve yasaya uygunluk" yönünden değil, temel hak ve özgürlüklere ilişkin Anayasa'da öngörülen güvenceler yönünden yapar. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirttiği gibi, "Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme 'kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi' ... olarak nitelendirilemez."

Hemen belirtelim ki, bireysel başvuru üzerinden yüksek mahkemelerin görev alanlarına ilişkin tartışmalar bize özgü değildir. Anayasa mahkemelerine bireysel başvuru yolunun açıldığı tüm ülkelerde bu mahkemelerin verdiği kararlar, diğer yüksek mahkemeler nezdinde kendi yetki alanlarına müdahale edildiği eleştirilerine neden olmuştur. Bu nedenle ülkemizde yaşanan benzer tartışmaları olağan karşılamak gerekir.

Bununla birlikte yüksek mahkemeler arasındaki iletişimin ve diyalogun güçlendirilmesinin görüş farklılıklarının azaltılmasına ve nihai olarak Türk hukuk sisteminin güçlendirilmesine katkı sunacağına inanıyoruz. Nitekim bugün kapanışını yaptığımız proje kapsamında yapılan ve yüksek mahkemeleri bir araya getiren toplantıların da bu iletişimin güçlendirilmesi bakımından yararlı olduğunu ifade etmek isterim.

Gerçekten de bu proje kapsamında yüksek mahkemelerin içtihat uyumuna katkıda bulunmak amacıyla Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'ın katılımıyla düzenlenen içtihat forumlarında oldukça verimli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Değerli konuklar,

Belirtmek gerekir ki, bu tür projeler, en genel anlamda temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunduğu bir dünya ideale hizmet eden etkinliklere vesile olmaktadır. Daha iyi bir dünya için çalışma sorumluluğu, sadece kendimiz için değil, gelecek nesiller için de taşımamız gereken bir sorumluluktur. Zira bir Keşmir atasözünde söylendiği gibi, "Bize bu dünya atalarımızdan miras kalmadı, onu torunlarımızdan ödünç aldık".

Bu sorumluluğu yerine getirmek ve kurucusu olduğumuz Avrupa Konseyi'nin üzerine bina edildiği demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları değerlerini ters dalgalar karşısında korumak için dayanışma içinde olmak zorundayız. Gerçekten de bu ortak değerlerin düşmanları olan terör, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi gibi hastalıklarla kararlı bir mücadele ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışmayı gerektirmektedir.

İnsanlar arasındaki organik ilişkiyi ve dayanışmayı en veciz şekilde ifade edenlerden biri hiç şüphesiz Sadi Şirazi olmuştur. Yaklaşık sekiz asır önce yazdığı Gülistan'da Sadi diyor ki, "Başkalarının acılarından sıkıntı duymayana insan sıfatını vermek yakışmaz".

Birleşmiş Milletler'in New York'taki binasının girişinde yazılı olan "Beni Adem" şiirindeki bu mesajı hayata geçirmedikçe dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan temel hak ihlalleri ve acılar devam edecektir. Sadi'nin mesajını içselleştirenlerden biri olan Nelson Mandela, "öteki" ile ilişkiyi özgürlük üzerinden çok iyi ifade etmiştir. Mandela'ya göre "özgür olmak, sadece zincirlerden kurtulmak değil, başkalarının özgürlüğüne saygı gösterecek ve onu yükseltecek şekilde yaşamaktır".

Bu duygu ve düşüncelerle, başarıyla uygulanmış olan bu projenin başlangıcından kapanış konferansına kadar her aşamada emeği geçenlere, paydaş kurumlara ve oturumlarda sunum yapacak tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Konferansın verimli geçmesini diliyor, hepinizi bir kez daha saygıyla selamlıyorum.

B Ö L Ü M

05

2019 YILINDA
MAHKEMENİN
ÖNE ÇIKAN
KARARLARI

NORM DENETİMİ KARARLARI

**CEZAI HÜKÜMLERDE LEHE KANUNUN UYGULANMASINI
ENGELLEYEN KURALIN İPTAL EDİLMESİ**

(E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019)

DAVA KONUSU KURAL

İtiraz konusu kuralda, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davalara uygulanmayacağı öngörülmüştür.

**BAŞVURU
GEREKÇESİ**

İtiraz konusu kuralın, mülga (yürürlükten kaldırılan) kanun döneminde işlenen suçlarla ilgili sanık hakkında lehe olan yeni kanun hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmesi nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin gereği olarak Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan "...kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez" hükmüyle aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasaklanmıştır. Suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun aynı fiili suç olmaktan çıkarması veya aynı suç için daha hafif bir ceza öngördüğü durumlarda ise diğer bir alt ilke olan lehe kanunun uygulanması ilkesi gündeme gelmektedir.

Aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağından farklı olarak lehe kanun uygulanması ilkesine ilişkin bir hükme Anayasa'nın 38. maddesinde açıkça yer verilmemiştir. Bununla birlikte aynı maddede suç için mutlaka fiilin işlendiği zaman yürürlükte olan kanunun öngördüğü cezanın verilmesi yönünde bir kural da bulunmamaktadır.

Anayasa cezayı ağırlaştıran kanunun yürürlük tarihinden önce işlenmiş suçlara uygulanmasını açık biçimde yasaklamıştır. Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin bir sonucu olan bu yasak, aynı zamanda suçun işlendiği tarihteki kanuna göre lehe olan sonraki kanunun uygulanmasını da gerekli kılmaktadır. Zira işlendiği tarihte suç sayılan bir fiilin daha sonra yürürlüğe giren kanun ile suç olmaktan çıkarılması veya ilga edilen kanuna nazaran anılan suç fiiline daha hafif bir ceza öngörülmesi durumunda mülga kanunun aleyhe hükümlerinin uygulanmaya devam edileceğinin kabul edilmesi, bireylerin öngöremeyecekleri bir ceza ile cezalandırılmaları sonucunu doğuracaktır. Bunun, ceza hukuku alanında kişilerin hukuki güvenliklerini anayasal güvenceye bağlamayı amaç edinen suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle bağdaştırılması mümkün değildir.

Öte yandan lehe ceza kanununun geçmişe uygulanması hukuk devletiyle bağlantılı olarak adalet ve hakkaniyet ilkelerinin de bir gereğidir. Gelişen sosyal düzen ve değişen toplumsal ihtiyaç karşısında artık suç oluşturmadığı kabul edilen veya daha hafif ceza öngörülen bir fiilin yalnızca daha önce işlenmiş olması nedeniyle daha ağır bir yaptırıma tabi tutulması adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Anılan hususlar birlikte değerlendirildiğinde ceza yargılamasında lehe kanunun uygulanmasının Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında anayasal bir zorunluluk olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Nitekim sözü edilen anayasal ilke doğrultusunda düzenlenen Türk Ceza Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" başlıklı 7. maddesinde lehe kanunun uygulanması ilkesi "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" şeklinde ifade edilmiştir.

Bu kapsamda itiraz konusu kural hukuk ve ceza normu ayrımı yapmaksızın Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla görülmekte olan davalara Kanun hükümlerinin uygulanmamasını öngörmektedir. Bu durum ceza hükümlerinin uygulanması bakımından farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kural, mülga Kanun döneminde işlenmiş ve anılan Kanun yürürlükte iken ceza davası açılmış suçlar hakkında önceki ve sonraki kanun hükümlerinden lehe olanın tespitine ve sonraki Kanun hükümlerinin lehe olması durumunda bunların uygulanmasına imkân vermemektedir. Bu durum suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında olan lehe kanunun uygulanması ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

MİLLETVEKİLİ VE MAHALLİ İDARELER SEÇİMLERİNDE ADAYLIK İÇİN GÖREVDEN AYRILAN MESLEK KURULUŞU YÖNETİCİLERİNİN ESKİ GÖREVLERİNE DÖNMELERİNE İMKÂN TANIYAN KURALIN İPTALİ

(E.2019/6, K.2019/25, 11/4/2019)

A. 5174 SAYILI KANUN'A EKLENEN EK 1. MADDENİN İNCELENMESİ

DAVA KONUSU KURAL

Dava dilekçesinde; Anayasa'da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında bir ayrıma gidilmeden düzenleme yapılmasına karşın iptali talep edilen kural ile bu kuruluşlardan birinin yöneticilerine göreve geri dönme imkânı tanınmasının haklı bir nedene dayanmadığı ve düzenlemenin aynı zamanda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Anayasa'da güvence altına alınan özerkliklerine ölçüsüz bir müdahale niteliğinde olduğu gerekçesiyle Anayasa'nın 10. ve 67. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇELERİ

Dava konusu kuralda, milletvekili ve mahalli idareler seçimlerinde adaylık için görevinden ayrılan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (Birlik) Başkanı ve Birlik Yönetim Kurulu üyeleri ile oda ve borsa yönetim kurulu başkan ve üyelerinin aday olamadıkları veya seçilemedikleri takdirde eski görevlerine dönebilmeleri, bu süreçte Birlik Başkanı ile oda ve borsa yönetim kurulu başkanlarının yerine seçim yapılmaması, yönetim kurulu üyelerinin yerine ise yedek üye çağırılması öngörülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Odalar ve borsalar ile bunların üst kuruluşu olan Birlik, Anayasa'nın 135. maddesinde çizilen çerçeve içinde 5174 sayılı Kanun'la kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Bu kapsamındaki meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanların milletvekili seçimleri ile mahalli idareler seçimlerinde aday olabilmek için görevlerinden çekilmiş olma şartına tabi olmalarının nedeni, anılan görevlilerin Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 18. maddesinde sayılan 'kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar' kapsamında bulunmalarıdır.

Anayasa'nın 67. maddesinde seçilme hakkının genel çerçevesi çizilerek vatandaşlara kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçilme hakkı tanınmış ve bu hakkın kullanılmasının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Milletvekili seçilme hakkının özel olarak düzenlendiği Anayasa'nın 76. maddesinde, belirli kamu görevlerinde bulunanların milletvekili seçimlerinde aday olabilmeleri için görevlerinden çekilmiş olmaları koşulu getirilmiştir.

Seçimlerde aday olmak amacıyla görevden çekilenlerin aday olamadıkları ya da seçilemedikleri durumda göreve dönebilmeleri, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir.

Anayasa vatandaşlara kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçilme hakkı tanımakla ve ayrıca bu hakkın kullanılmasının kanunla düzenleneceğini belirtmekle kanun koyucuya anılan hakkın kullanımını düzenleme konusunda takdir yetkisi vermektedir. Kanun koyucu, söz konusu takdir yetkisini kullanırken kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Seçilme hakkı bağlamında eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında seçilme hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir.

5174 sayılı Kanun kapsamındaki meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanların milletvekili seçimleri ile mahalli idareler seçimlerinde aday olabilmek için görevlerinden çekilmiş olma şartına tabi olmalarının nedeni, anılan görevlilerin Milletvekili Seçimi Kanunu'nda sayılan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar kapsamında bulunmalarıdır.

Öte yandan kuralla adaylığın veya seçimin kaybedilmesi hâlinde göreve dönme imkânının tanınması nedeniyle seçilme hakkının kullanımı bakımından, 5174 sayılı Kanun kapsamındaki meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanlar ile diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanlar arasında bir farklılık yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Eşitlik ilkesinin gereği olarak karşılaştırma yapılmaya müsait olacak şekilde benzer durumda olanlar arasından bir kısmı lehine getirilen farklı düzenlemenin bir ayrıcalık tanınması niteliğinde olmaması için nesnel ve makul bir temele dayanması ve ölçülü olması gerekir. İptali talep edilen kuralın yer aldığı ek 1. madde düzenlemesinde kuralın amacını ve dayandığı temeli gösteren bir hüküm bulunmadığı gibi 7152 sayılı Kanun'un gerekçesinde de bu hususta bir açıklama yer almamaktadır.

Seçilme hakkını kullanmada bütün kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları yöneticileri için geçerli olan genel bir sınırlama olarak görevden çekilmiş olma şartı bulunurken, özel hükümle göreve dönme imkânı tanınmak suretiyle 5174 sayılı Kanun kapsamındaki meslek kuruluşları yöneticileri hakkında farklı düzenleme öngörülmüştür. İptali talep edilen kuralla getirilen farklı düzenleme, seçilme hakkı yönünden eşitlik ilkesine aykırıdır.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 10. ve 67. maddelerine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir.

Öte yandan, 5174 sayılı Kanun'a eklenen ek 1. maddenin birinci fıkrasının iptali nedeniyle uygulanma kabiliyeti kalmayan ikinci ve üçüncü fıkralarının da 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi gereğince iptaline karar verilmiştir.

B. 5362 SAYILI KANUN'A EKLENEN EK 1. MADDENİN İNCELENMESİ**DAVA KONUSU KURAL**

Dava konusu kuralda milletvekili ve mahalli idareler seçimlerinde adaylık için görevinden ayrılan esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları genel başkanı ve başkanları ile yönetim ve denetim kurulları üyelerine aday olamadıkları veya seçilemedikleri takdirde eski görevlerine dönebilmeleri, bu süreçte genel başkan ve başkanların yerine seçim yapılmayarak başkanlık görevinin geçici olarak yürütülmesi, yönetim ve denetim kurulu üyelerinin yerine ise yedek üyelerin çağrılması öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇELERİ

5174 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı hakkında öne sürülen gerekçelerin 5362 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi yönünden de geçerli olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 67.maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları, Anayasa'nın 135. maddesinde çizilen çerçeve içinde 5362 sayılı Kanun'la kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Bu nedenle yukarıda "A. 5174 sayılı Kanun'a Eklenen Ek 1. Maddenin İncelenmesi" başlıklı bölümde yapılan değerlendirmeler 5362 sayılı Kanun'a ilave edilen ve başka bir meslek kuruluşu için de aynı yönde ve içerikte bir düzenleme öngören ek 1. maddenin birinci fıkrası bakımından da geçerlidir.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 10. ve 67. maddelerine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir.

5362 sayılı Kanun'a eklenen ek 1. maddenin birinci fıkrasının iptali nedeniyle uygulanma kabiliyeti kalmayan ikinci fıkrasının da 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi gereğince iptaline karar verilmiştir.

7070 SAYILI OLAĞANÜSTÜ HÂL KAPSAMINDA BAZI DÜZENLEMELER YAPILMASI HAKKINDA KANUN'UN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E. 2018/73, K.2019/65, 24/7/2019)

A. 5237 SAYILI TCK'NIN 220 VE 314. MADDELERİNDE SAYILAN SUÇLAR İLE TERÖR SUÇLARINDAN SORUŞTURMA AÇILAN AVUKATLARIN BELLİ BİR SÜRE MÜDAFİLİK GÖREVİNDEN YASAKLANMASINI ÖNGÖREN KURALLAR YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kurallarda; 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinde sayılan suç işlemek amacıyla örgüt kurma, örgüte üye olma gibi örgüt suçları, 314. maddesinde sayılan silahlı örgüt kurma, yönetme ve silahlı örgüte üye olma suçları ile terör suçlarından şüpheli, sanık veya hükümlü olanların müdafilik veya vekillik görevini üstlenen avukatın, kendisi hakkında anılan suçlar nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma bulunması hâlinde müdafilik veya vekillik görevini üstlenmekten yasaklanabileceği öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava konusu kurallarla avukatlar hakkında müdafilik görevinden yasaklanma kararı verilebilmesi için bazı suçlardan dolayı haklarında soruşturma açılmasının yeterli görülmesinin yasaklılığın istisna olma özelliğini ortadan kaldırdığı, müdafilikten yasaklamayı kolaylaştırdığı ve yasaklamanın sınırlarını genişlettiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Müdafilik görevinden yasaklama bir cezalandırma olmayıp özellikle örgütlü suçlar bakımından yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesini amaçlayan bir yargılama tedbiridir. Dava konusu kurallar avukatların belli bir süre müdafilik görevinden yasaklanmasını öngördüğünden müdafii ile temsil edilen kişiler bakımından müdafii yardımından yararlanma hakkına; müdafilik görevinden yasaklama kararı verilen avukat bakımından ise çalışma hakkına sınırlama getirmektedir.

Dava konusu kurallarla nihai olarak milî güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunmasının amaçlandığı, dolayısıyla kuralların anayasal olarak meşru bir nedenle Anayasa'nın 36. ve 49. maddelerinde belirtilen hakları sınırlandırdığı söylenebilir.

Yasaklama kararı verebilmek için müvekkil ile avukatın aynı suç kapsamında soruşturma veya kovuşturma geçirmesine gerek yoktur. Bu bağlamda avukat hakkında yürütülen soruşturma ile müvekkili hakkında yürütülen soruşturma arasında herhangi bir bağlantı bulunmasa dahi Kanun'da belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda avukat hakkında söz konusu yasaklama kararı verilebilecektir.

Dava konusu kurallarla müdafilik görevinden yasaklama kararı verilebilmesi için avukat hakkında 5237 sayılı Kanun'un 220. ve 314. maddeleri bağlamında örgüt veya silahlı örgüt suçları ya da terör suçlarından dolayı soruşturma açılmış olması yeterli görülmüştür.

Savunma hakkının etkin şekilde kullanılmasına ve maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet eden müdafinin, müdafilik görevini üstlendiği kişinin işlediği ileri sürülen suçla herhangi bir bağlantısı bulunmaksızın veya müdafilik görevini kötüye kullandığına ilişkin herhangi bir olgu mevcut olmaksızın basit bir suç şüphesi nedeniyle müdafilik görevinden yasaklanmasına imkân tanıyan kurallar, müdafî yardımından yararlanma ve çalışma hakkı bağlamında bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokmakta; dolayısıyla müdafî yardımından yararlanma ve çalışma hakkına orantısız bir sınırlama getirmektedir.

Açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 49 maddesine aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

B. ZORUNLU MÜDAFİ OLMADAN DURUŞMAYA DEVAM EDİLEBİLMESİNE İMKÂN TANIYAN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralda zorunlu müdafinin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi veya duruşmayı terk etmesi hâlinde duruşmaya devam edilebileceği öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla zorunlu müdafî olmadan duruşmaya devam edilmesine imkân tanınmasının adil yargılama hakkının unsurları olan çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkeleriyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kural, zorunlu müdafinin yokluğunda duruşmaya devam edilebilmesine imkân vermektedir. Bu durum ancak müdafinin herhangi bir mazereti olmaksızın duruşmaya gelmemesi veya duruşmayı terk etmesi hâlinde mümkün olabilecektir. Kural, yargılamanın sürüncemede bırakılmasına neden olacak kötü niyetli girişimleri engellemek amacıyla öngörülmüştür.

Dava konusu kuralın yargılamanın sonucuna etkili esaslı herhangi bir işlemin yapıldığı duruşmada müdafî yardımından yararlanma imkânını sınırlamak amacıyla değil, zorunlu müdafinin bulunmaması hâlinde yargılamanın sonucuna etki edecek esaslı bir işlem kalmasa dahi duruşma yapılmasını engelleyen kurala bir istisna sağlanması amacıyla getirildiği anlaşılmıştır.

Kanun'un diğer hükümlerinde yer alan güvenceler, söz konusu iznin yargılamanın sonucuna etkili olan esaslı işlemlerin yapıldığı duruşmada uygulama alanı bulmasına engel olmaktadır. Buna göre yargılamanın adil bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla bazı durumlarda sanığa zorunlu müdafî atanması ve sanığın müdafî yardımından yararlandırılmasına ilişkin yükümlülük ile davaların makul sürede bitirilmesi yükümlülüğü arasında makul denge gözetilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

C. ÖRGÜT KURMA SUÇU İLE DEVLETE VE MİLLETE KARŞI SUÇLARDAN MAHKÛM OLANLARIN AVUKATLARIYLA GÖRÜŞME HAKKINI KISITLAYAN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralla, örgüt kurma suçu ile devlete ve millete karşı suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde üç ay süreyle; görüşmelerin teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebileceği, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevlinin görüşmede hazır bulundurulabileceği, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belgelere veya belge örneklerine, dosyalara ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tutukları kayıtlara el konulabileceği veya görüşmelerin gün ve saatlerinin sınırlandırılabilceği hüküm altına alınmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla hükümlülerin avukatla serbest bir şekilde görüşme hakkının öznel koşullarla sınırlamalara tabi tutulmasının bu hakkın keyfî şekilde sınırlandırılmasına sebebiyet vereceği, kuralda yer alan sınırlamaların hakkın özüne dokunduğu ve ölçsüz olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kuralın, ceza infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması, millî güvenlik ve kamu düzeni yönünden önem arz eden suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla öngörüldüğü, bu yönüyle anayasal açıdan meşru bir sınırlama amacına sahip olduğu anlaşılmıştır.

Devletin hükümlülerin özel hayatlarına saygı gösterme yükümlülüğü bulunmakla birlikte ceza infaz kurumlarının güvenliğini ve genel olarak toplumun güvenliğini gözetme yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yönüyle kuralla getirilen sınırlamanın ceza infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması ile millî güvenlik ve kamu düzeni yönünden önem arz eden suçların işlenmesinin önlenmesi amaçlarına ulaşılması bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

Öte yandan kuralda belirtilen suçlardan hükümlü olanların tümü yönünden kategorik bir sınırlama getirilmemiştir. Bu hükümlülerin avukatları ile görüşmelerinde toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve talimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi durumunda anılan görüşmelere çeşitli kısıtlamalar getirilmesine izin verilmiştir. Ayrıca kuralda kısıtlama için belli bir süre öngörüldüğü ve kısıtlama kararı verme yetkisinin yargı organlarına bırakıldığı anlaşılmıştır.

Bunun yanında infaz hâkimi tarafından verilen kısıtlamaya ilişkin kararlar 5275 sayılı Kanun'un ilgili maddesi uyarınca itiraza tabi tutulmuştur. İlgililer verilen kısıtlama kararının mevzuata aykırı olduğu iddiasıyla infaz hâkimliğinin kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine itirazda bulunma hakkına sahiptir. Bu yönüyle Kanun'da anılan yetkinin keyfî bir şekilde kullanılmasını önleyecek yasal güvencelere de yer verildiği görülmüştür.

Bu güvenceler gözetildiğinde sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile özel hayata saygı hakkına ilişkin bireysel yarar arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmıştır. Bu itibarla hükümlü ile avukatın görüşmesine kısıtlama öngören kuralın özel hayata saygı hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirmemektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

**Ç. ÖRGÜT KURMA SUÇU İLE DEVLETE VE MİLLETE KARŞI
SUÇLARDAN HÜKÜMLÜ OLUP BAŞKA BİR SUÇTAN DOLAYI
ŞÜPHELİ VEYA SANIK SIFATIYLA AVUKATIYLA GÖRÜŞEN
HÜKÜMLÜLERİN BU HAKKININ SINIRLANDIRILMASINI ÖNGÖREN
KURAL YÖNÜNDEN**

**DAVA KONUSU
KURAL**

Dava konusu kuralda, örgüt kurma suçu ile devlete ve millete karşı suçlardan hükümlü olup başka bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık sıfatıyla avukatıyla görüşen hükümlüler hakkında da avukatla görüşmeye kısıtlamalar öngören 59. madde hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

**İPTAL TALEBİNİN
GEREKÇESİ**

Dava dilekçesinde; dava konusu kuralla örgüt kurma suçu ile devlete ve millete karşı suçlardan hükümlü olup başka bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık olan hükümlülerin avukatla görüşme haklarının öznel koşullarla sınırlamalara tabi tutulmasının anılan hakkın keyfî şekilde sınırlandırılmasına sebebiyet vereceği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Kural devam eden soruşturma ve kovuşturmalar bakımından müdafî yardımından yararlanma hakkına sınırlama getirmektedir. Müdafî yardımı özellikle savunma makamının özel olarak desteklenmesinin gerektiği hâllerde etkili bir savunma yapabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Müdafî yardımından etkili bir şekilde yararlanmanın ilk koşulu ise müdafî ile yapılan görüşmelerin belli bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesidir. Şüpheli veya sanığın müdafî ile özgür bir şekilde bilgi alışverişinde bulunması için mahremiyet büyük önem taşımaktadır.

Meşru amaçlarla avukatla görüşme hakkına kısıtlama getirilirken bu kısıtlamayla savunma hakkı arasındaki denge gözetilmeli, kısıtlama hiçbir şekilde savunma hakkının etkili bir şekilde kullanılmasına engel olmamalıdır. Bir sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldırıcı bir nitelik taşımaması gerekir.

Hükümlü ile avukat arasındaki görüşmelerin gün ve saatlerinin kısıtlanması, müdafî yardımından yararlanma hakkına sınırlama getirmekle birlikte müdafî yardımından yararlanma hakkı gözetilerek sanığın savunma hakkına zarar vermeyecek şekilde bu kısıtlamanın uygulanması mümkündür. Ayrıca ilgililerin kısıtlama kararının savunma hakkını etkisiz kılacak şekilde verildiği iddiasıyla mahkemeye itirazda bulunma, dolayısıyla bu tedbirin müdafî

yardımdan yararlanma hakkına uygun olarak uygulanmasını sağlama imkânları da bulunmaktadır.

Öte yandan şüpheli veya sanık ile avukatın görüşmesinin kaydedilmesi, görüşmede görevlinin hazır bulundurulması ile bilgi ve belgelere elkonulması şeklindeki kısıtlamalar belli koşullara bağlı da olsa bu kısıtlamalar doğrudan avukat ve müvekkil arasındaki mahremiyeti ortadan kaldıracak niteliktedir.

Belirtilen durumlarda şüpheli veya sanığın avukatı ile mahrem bilgileri paylaşması, bilgi alışverişinde bulunması mümkün olmadığından avukatla görüşme hakkının bu şekilde sınırlandırılması özellikle savunma makamının özel olarak desteklenmesinin gerektiği hâllerde etkili bir savunma yapılabilmesi imkânını önemli ölçüde azaltabilir. Ayrıca kuralda avukat-müvekkil görüşmesinin gizliliği ortadan kaldırılırken şüpheli veya sanığın etkili bir hukuki yardım alabilmesi ve savunma hakkını etkili bir şekilde kullanması yönünde gerekli olan güvencelerin de öngörülmediği anlaşılmıştır. Müdafî yardımdan yararlanma hakkının önemi dikkate alındığında kuralla getirilen sınırlamanın kişiye yüklediği külfetin aşırı ve orantısız olduğu, böylelikle şüpheli ve sanığın müdafî ile görüşmesinin kaydedilmesi, izlenmesi veya bilgi ve belgelere el konulmasının müdafî yardımdan yararlanma hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan nedenlerle söz konusu kuralın, 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasının "...görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir..." bölümü yönünden Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline, bunun dışında kalan bölümü yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

D. KAMU GÖREVİNE GİRİŞTE GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE/VEYA ARŞİV ARAŞTIRMASI YAPILMASINI ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

Dava konusu kuralda, devlet memurluğuna alımlarda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması öngörülmüştür.

Dava dilekçesinde özetle; kamu hizmetine girme hakkına ilişkin koşulların kanunla düzenlenmesinin zorunlu olduğu, bireyin temel hak ve özgürlüklerini esaslı bir şekilde etkileyen ve sınırlandıran bir konuda yasama organının temel düzenlemeleri yapmayarak uygulamaya ilişkin hususları idareye bırakmasının yasama yetkisinin devrine sebebiyet verdiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanuni düzenleme ilkesi, düzenlenen alanda temel ilkelerin kanunla konulmasını ve çerçevenin kanunla çizilmesini ifade etmektedir. Bu ilke uyarınca Anayasa'nın 128. maddesine göre kamu görevlilerinin nitelikleri ve

DAVA KONUSU KURAL

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

atanmalarına ilişkin kuralların kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir.

Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, insan onurunun korunması ve bireyin kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır. Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir.

Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sağlanan anayasal güvencenin yaşama geçirilebilmesi için bu hakkı ilgilendiren yasal düzenlemelerin açık, anlaşılabilir ve söz konusu hakkın kullanılabilmesine elverişli olması gerekir. Ancak böyle bir düzenleme ile kişilerin özel hayatlarını ilgilendiren veri, bilgi ve belgelerin resmî makamların keyfî müdahalelerine karşı korunması mümkün hâlde gelebilir.

Anayasa Mahkemesinin daha önce farklı kararlarında belirttiği gibi güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Kuralla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması özel hayata saygı hakkına sınırlama niteliğindedir.

Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Belirtilen hususlar gözetilerek kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından birtakım şartlar getirilmesi doğaldır. Bu nedenle kamu görevine atanmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

Kuralda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasına ve elde edilecek verilen kullanılmasına ilişkin temel ilkeler belirlenmeksizin kuralla sadece güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması devlet memurluğuna alımlarda aranacak şartlar arasında sayılmıştır.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesi Anayasa'ya aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

OLAĞANÜSTÜ HÂLDE GÖZALTİ SÜRESİNİN YEDİ GÜN OLARAK UYGULANMASININ VE ZORUNLU HALLERDE BU SÜRENİN YEDİ GÜN DAHA UZATILMASININ ANAYASA'YA AYKIRI OLMADIĞI

(E.2018/92, K.2019/67, 25/7/2019)

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralda; bazı suçlarda olağanüstü hâlin devamı süresince gözaltı süresinin yakalama anından itibaren yedi günü geçemeyeceği belirtilmiş; delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısının gözaltı süresinin yedi gün süreyle uzatılması yönünde yazılı olarak emir verebileceği hüküm altına alınmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla olağanüstü hâl süresince uygulanması öngörülen on dört günlük gözaltı süresinin Anayasa'da güvenceye bağlanan kişi hürriyeti ve güvenliğine ölçüsüz bir müdahale oluşturduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 15., 19. ve 119. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Olağanüstü hâl KHK'larının TBMM tarafından onaylanarak kanunlaşması hâlinde bu kanun hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 19. maddesinde şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin hürriyetinden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre olağanüstü hâl ve savaş hâllerinde Anayasa'da yer alan sürelerin uzatılması öngörülebilir. Ancak bu düzenlemeler de Anayasa'da olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlükler için öngörülmüş olan güvencelere aykırı olamaz.

Gözaltı süresinin olağan döneme göre daha uzun tutulmasını öngören kuralın olağanüstü durumun ilanını gerektiren tehdit veya tehlikenin giderilmesiyle ilgili olduğu ve olağanüstü hâl süresiyle uygulanması gerektiği açıktır. Dolayısıyla bu hususta olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik güvence rejimini düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesine göre anayasal denetim yapılması gerekmektedir.

15 Temmuz darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında bilhassa yargı organları ve soruşturma mercileri, öngörülemez şekilde ağır bir iş yükünü yönetmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, olayın hemen sonrasında FETÖ/PDY ile ilgili nedeniyle çok sayıda hâkim ve Cumhuriyet savcısına görevden el çekirilmiş, süreç içinde de binlerce yargı mensubu meslekten ihraç edilmiştir.

Darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra da teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile bağlantılı olduğu değerlendirilen kişilere ilişkin soruşturmaların yanı sıra diğer terör örgütlerinin saldırı ve faaliyetlerine ilişkin olarak da çok sayıda kişi hakkında soruşturma yürütülmüştür.

Darbe teşebbüsü gibi olağanüstü hâl ilanına neden olan olaylara yönelik adli ve idari soruşturmalar kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu nedenle olaylar karşısında acil önlem ve karar alabilme gereksinimi içinde bulunan yürütmenin yetkilerinin artırılması gündeme

gelebileceği gibi olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bir daha tekrarlanmaması amacıyla olağan dönemle kıyaslanmayacak düzenlemeler ve katı tedbirler de öngörülebilir.

Darbe teşebbüsünün boyutu, FETÖ/PDY'nin yapısı, darbe teşebbüsü sonrasında uygulanan tedbirler kapsamında yapılan soruşturmalar ve açılan davaların sayısı ile özellikle soruşturma işlemlerini yürütmek ve denetlemekle görevli olan çok sayıda emniyet ve yargı mensubunun meslekten ihraç edildiği gözetildiğinde, soruşturma işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak gözaltı süresinin azami on dört gün olarak uygulanmasının elverişli ve gerekli bir tedbir olmadığı söylenemez.

Kuralla gözaltı süresi olağanüstü hâl süresince azami on dört güne çıkarılmakla birlikte bu sürenin keyfî olarak uygulanmasına izin verilmesinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Kuralda, gözaltı süresinin yakalama anından itibaren yedi günü geçemeyeceği belirtilerek üst sınır belirlenmiştir. Dolayısıyla kural olarak bu süre yedi günü aşamayacaktır. Ancak somut olay kapsamında delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle bu sürenin yedi gün uzatılabilmesine imkân tanınmıştır.

Hiç kuşkusuz delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu şartlarının gerçekleşmediği durumlarda gözaltı süresinin uzatılması söz konusu olmayacaktır. Bu süreler azami süreler olup olayın özelliğine göre soruşturma işlemlerinin daha kısa zamanda tamamlanması durumunda gözaltı süresinin de daha kısa uygulanması gerektiği açıktır.

Anayasa'nın 19. maddesinde gözültüne itiraz, anayasal güvence altına alınmıştır. Bu kapsamda 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinde gözültüne alma ve gözültü süresinin uzatılmasına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurma hakkı tanınmıştır. Böylece gerek gözültü kararına gerekse de gözültü süresinin uzatılmasına karşı etkili bir başvuru yolu öngörülmüştür.

Anayasa'nın 19. maddesinde ayrıca yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddiaların her hâlde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl, toplu suçlarda ise en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirileceği belirtilerek isnat olunan suçla ilgili kişilere bilgi verme yükümlülüğü getirilmiş; kişinin yakalandığı veya tutuklandığının yakınlarına derhâl bildirileceği düzenlenmiştir.

Anılan hükümler birlikte değerlendirildiğinde gözültü tedbirinin hukuka uygun şekilde uygulanıp uygulanmadığı bakımından gerek Anayasa'da gerekse de 5271 sayılı Kanun'da yeterli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle olağanüstü hâl süresince gözültü süresi bakımından Anayasa'da olağan zamanlar için öngörülen azami süreleri aşar nitelikte düzenleme yapılırken bu sürelerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak güvencelere yer verildiği değerlendirilmiştir. Böylece olağanüstü hâl neden olan tehdit veya tehlikenin giderilmesi kapsamında alınması gereken tedbirleri aşan bir keyfiliğe izin verilmediği anlaşılmıştır.

Bu itibarla bazı suçlar bakımından olağanüstü hâlin devamı süresince gözültü süresinin azami yedi gün olarak uygulanmasını ve kanunda belirtilen zorunlu şartların gerçekleşmesi hâlinde bunun azami yedi güne kadar uzatılmasını öngören kuralın, olağanüstü hâlde kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde sınırlandırdığı söylenemez.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

6749 SAYILI OLAĞANÜSTÜ HAL KAPSAMINDA ALINAN TEDBİRLERE İLİŞKİN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABUL EDİLMESİNE DAİR KANUN'UN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019)

A. KAPATILAN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAN DEVLET/ VAKIF ÜNİVERSİTELERİNE YERLEŞTİRİLEN ÖĞRENCİLERİN ÜCRET ÖDEMELERİNİ ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kural, kapatılan yükseköğretim kurumlarında kayıtlı olup Yükseköğretim Kurulu tarafından devlet üniversitelerine veya vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrencilerin mezun oluncaya kadar vakıf yükseköğretim kurumlarına ödemeleri gereken ücretleri ilgili üniversiteye ödemeye devam etmelerini öngörmektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle kuralın eşitsiz bir durum meydana getirdiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10, 13. ve 42. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya bu örgütle irtibatı belirlenen vakıf yükseköğretim kurumlarının kapatılması olağanüstü hâl kapsamında alınan bir tedbirdir. Sonrasında yapılan yerleştirme işlemleri olağanüstü hâlin gerekli kıldığı tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yöneliktir. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin olağan dönem denetim rejimine göre yapılması gerekir.

667 sayılı KHK ile bazı vakıf yükseköğretim kurumları kapatılmış ve bu kurumlardaki kayıtlı öğrencilerin Yükseköğretim Kurulu tarafından devlet üniversitelerine veya vakıf yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesi öngörülmüştür.

Dava konusu kural ise bu şekilde yerleştirilen öğrencilerin mezun oluncaya kadar kapatılan vakıf yükseköğretim kurumlarına ödemeleri gereken ücretleri yerleştirdikleri üniversiteye ödemeye devam etmelerini düzenlemektedir. Buna göre kapatılan vakıf yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrenciler, yerleştirdikleri yükseköğretim kurumunun devlet veya vakıf üniversitesi olmasına bakılmaksızın ücret ödemeye devam edeceklerdir. Bu bağlamda, kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca eğitim ve öğrenim hakkı yalnızca demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlanabilir. Ayrıca getirilen bu sınırlamalar hakkın özüne dokunamayacağı gibi Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Kural kapatılan yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin kayıt yaptırdıkları yıldaki sıralamalarından daha yüksek sırada öğrenci kabul eden yükseköğretim kurumlarına yerleşmelerine de imkân verebileceğinden bu öğrencilerin daha önceden ödedikleri ücretleri yerleştikleri yükseköğretim kurumlarına ödemelerinin ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığı söylenemez. Ancak kural kapatılan yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırdıkları yılda yapılan sınavda aldıkları puana eşit ya da daha düşük puanla öğrenci kabul eden devlet üniversitelerine söz konusu öğrencilerin yerleşmesini de kapsar

niteliktedir. Bu durumdaki öğrenciler kapatılan yükseköğrenim kurumlarına ödedikleri ücreti yerleştirildikleri devlet üniversitelerine ödemeye devam edecektir.

Kuralla öğrenim hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum yönünden hangi zorlayıcı nedene dayandığı anlaşılamamaktadır. Öğrencinin en başından beri yerleşme hakkına sahip olduğu devlet üniversitesini tercih etmeyerek kapatılan vakıf yükseköğretim kurumuna kayıt olması ve sonrasında bu kurumun kapatılması nedeniyle daha önce tercih etmediği devlet üniversitesine yerleştirilmesi sonucunda kural gereği bu üniversiteye ücret ödemeye devam etmesi eğitim ve öğrenim hakkına ölçüsüz bir sınırlama içermektedir. Kural bu yönüyle Anayasa'nın 13. maddesinde aranan temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması sırasında gözetilmesi gereken güvencelerle bağdaşmamaktadır.

Söz konusu öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırdıkları anda aranan başarı sıraları dikkate alındığında bu başarılarına göre devlet üniversitesine kayıt olma hakkını elde ettiklerinden burada bulunan öğrenciler ile kapatılan vakıf yükseköğretim kurumlarından bu şekilde gelen öğrencilerin farklı hukuki durumda oldukları da söylenemez. Kural aynı devlet üniversitesine başarı sırasına göre kayıt yaptırma hakkını elde eden öğrencilerden bir kısmına ücret ödeme zorunluluğu getirdiğinden farklı bir muamele öngörmektedir. Söz konusu farklı muamelenin ise makul ve nesnel bir temele dayandığı söylenemez.

Bu itibarla kapatılan vakıf yükseköğretim kurumuna kayıt yaptırdıkları yılda yapılan merkezî sınavlarda elde ettikleri başarı sıralarına eşit ya da daha az puanla öğrenci kabul eden devlet üniversitelerine öğrencilerin daha önceden ödedikleri ücretleri ödeyerek devam etmeleri eğitim ve öğrenim hakkı bağlamında eşitlik ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Açıklanan gerekçelerle kuralın puanı eşit ya da daha düşük devlet üniversiteleri yönünden Anayasa'ya aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

B. “KANUN KAPSAMINDA KARAR ALAN VE GÖREVLERİ YERİNE GETİREN KİŞİLERİN BU GÖREVLERİ NEDENİYLE HUKUKİ, İDARİ, MALİ VE CEZAI SORUMLULUĞU DOĞMAZ” KURALI YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kural; Kanun kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin bu görevleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun doğmayacağı öngörmektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle, dava konusu hükme dâhil kişilerin sorumsuzluğunun düzenlendiği bu yönüyle kuralın Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

6749 sayılı Kanun'un amacı ilgili maddesinde de belirtildiği gibi olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesidir. Bu nedenle dava konusu kuralın da bu kapsamda aynı amaca yönelik olduğu açıktır. Ancak anılan Kanun'un birçok hükmünün sadece olağanüstü hâl döneminde uygulanma imkânı varken bir kısmının olağan dönemde de

uygulanabilmesi mümkündür. Dolayısıyla kural sadece olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olmadığından kuralın Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre incelenmesi gerekir.

Kurala göre 6749 sayılı Kanun kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin bu görevleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğu doğmayacaktır. Kanun'da belirtilen söz konusu karar ve görevler incelendiğinde bunların olağanüstü halin ilanına neden olan koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlere ilişkin olarak verilen kanuni yetkilerin icra edilmesinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Kanunların verdiği yetkinin kullanılması ya da kanunlarca verilen görevlerin yerine getirilmesi veya bu kapsamda kararlar alınması, hukuk sistemimizce hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmiştir. Bir fiilin hukuka uygunluğu onun hukuk sisteminin tamamıyla uyumlu olduğunu gösterir. Bu durum hukukun bütünlüğü ilkesinin bir sonucudur. Bu nedenle hukuka uygun bir fiil nedeniyle onu icra edenlerin sorumluluğu söz konusu değildir. Başka bir ifadeyle hukuka uygun bir fiili gerçekleştirenlere hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluk yüklenemez.

Kanunla verilmiş olan bir görevin yerine getirilmesi ya da bu kapsamda bir karar alınması, kişiye verilmiş bir görevken aynı zamanda bu görevin yerine getirilmesinin hukuka aykırılık oluşturması çelişkiye sebep olur. Bu nedenle kişilerin kanunlarca verilmiş olan görevleri kanuni usul ve esaslara uygun olarak yerine getirmeleri ya da bu kapsamda karar almaları sonucunda hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluklarının doğmaması tabiidir.

Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında vurguladığı üzere demokratik ülkelerde olağanüstü yönetim usulleri hukuku dışlayan, keyfî yönetim anlamına gelmez. Olağanüstü yönetimler kaynağını Anayasa'da bulan, anayasal kurallara göre yürürlüğe konulan, yasama ve yargı organlarının denetiminde varlıklarını sürdüren rejimlerdir.

Bu bağlamda kural bir yargılama engeli getirmemektedir. Haksızlık oluşturduğu ileri sürülen fiiller için yapılacak incelemede söz konusu fiilin kural bağlamında görev gereği ya da görevden kaynaklanıp kaynaklanmadığının değerlendirileceği kuşkusuzdur. Kanun'da belirtilen kişilere hukuka aykırı, haksız fiil veya suç işleme görev veya yetkisinin verilmediği ve verilemeyeceği açık olduğuna göre kuralın haksız fiil veya suç teşkil eden eylemleri kapsamadığı tartışmasızdır.

Öte yandan kuralla Kanun kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin yerine getirdikleri görev ve kararları nedeniyle sorumlu tutulmamalarının nedeni bu kişilerin haksız fiil veya suç teşkil eden eylemlerine hukuki ve cezai bağımsızlık tanıyarak bunlara kendileriyle aynı durumda bulunan kişilere nazaran özel bir imtiyaz ve ayrıcalık tanımak değildir. Bunun nedeni olağanüstü hal dönemiyle sınırlı ve olağanüstü halde alınması gereken dolayısıyla olağan dönemin hukuki düzenlemelerinden oldukça farklı olan tedbirlerin icrasına yönelik görevlerin herhangi bir endişe ve tereddüt duyulmadan yerine getirilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla söz konusu kuralın eşitlik ilkesini zedeleyen bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

C. “KANUN KAPSAMINDA ALINAN KARARLAR VE YAPILAN İŞLEMLER NEDENİYLE AÇILAN DAVALARDA YÜRÜTMENİN DURDURULMASINA KARAR VERİLEMEZ” KURALI YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kural; Kanun kapsamında alınan kararlar ve yapılan işlemler nedeniyle açılan davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceğini öngörmektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralın yürütmeyi durdurma kararının verilme imkânını tümüyle ortadan kaldırdığı, bu durumun Anayasa’nın 125. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kural içeriği itibarıyla olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olmasına rağmen olağanüstü hâl süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Bu durumda kurula ilişkin incelemenin Anayasa’nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

Anayasa’nın 125. maddesinde idari işlemin uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebileceği; yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin olağanüstü hâl, seferberlik ve savaş hâlinde, ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni ve genel sağlık nedenlerine bağlı olarak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır.

Dava konusu kuralda ise herhangi bir ayırım yapılmaksızın Kanun kapsamında alınan kararlar ve yapılan işlemler nedeniyle açılan davalarda olağanüstü hâl süresinin sona ermesinden sonraki süreyi de kapsar şekilde yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceği belirtilmiştir. Bu nedenle, yürütmenin durdurulması kararı verilme imkânını tümüyle ortadan kaldıran söz konusu düzenleme, Anayasa’nın 125. maddesinin beşinci fıkrasıyla açıkça çelişmektedir.

Açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa’nın 125. maddesine aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

TERÖR ÖRGÜTLERİYLE İLTİSAKLI VEYA İRTİBATLI BULUNANLARIN NOTER, ARABULUCU VE BİLİRKİŞİ OLAMAMASINI ÖNGÖREN KURALLARIN ANAYASA'YA AYKIRI OLMADIĞI

(E. 2018/89, K.2019/84, 14/11/2019)

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kurallarda; terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilmemesi, arabulucu ve bilirkişi olamaması öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle, irtibat ve iltisak kavramlarının içeriğinin belirsiz ve öngörülemez olduğu, kuralların sadece OHAL süresince uygulanmakla kalmayıp sürekli nitelik taşıdığı, kamu hizmetine girme hakkına müdahale teşkil ettiği ve bu müdahalenin temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlere uygun olmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Dava konusu kuralların olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik düzenlemeler olduğu açıktır. Ancak kuralların olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre inceleme yapılmıştır.

Anayasa'nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinde hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu hakka sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

İtiraz konusu kurallar, noter, arabulucu ve bilirkişi olabilmek için diğer koşullara ilaveten, terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmama şartı getirmektedir.

Noterlik, hukuki güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek amacıyla hukuki işlemlerin belgelendirilmesini konu edinen bir kamu hizmetidir. Bu hizmetin terör örgütleriyle herhangi bir ilgisi bulunmayan bireylerce yerine getirilmesinin hukuki güvenliğin ve kamu yararının gerçekleşmesi bakımından taşıdığı önem açıktır. Bu itibarla noterlik hizmetine girmede aranan terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmama koşulunun görevin gerektirdiği niteliklerden olduğu, bu yönüyle kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 70. maddesinde belirtilen sınırlama sebebine uygun olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Kurallarda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan kavramlar genel kavram niteliğinde olmakla birlikte bunların belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Bu kavramların hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır.

Kurallar uyarınca söz konusu mesleklere alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuşkusuz bu değerlendirme, cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin belirtilen görevlere alınmasının uygun olup olmadığı yönünde yapılacak bir incelemeden ibaret olacaktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise noterlik için atama konusunda yetkili olan Bakanlık tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında Bakanlık, kendisine yapılan bildirimlere bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözetecektir.

Bunun yanı sıra kurallarda öngörülen terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olma durumu farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bunların kanun koyucu tarafından önceden belirlenmesi ve kanunda tek tek sayılması zorunluluğundan da söz edilemez. Zira kanunların genel ve soyut olması somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralların bünyesinde barındırma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla kurallarda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olduğu açık olan kuralların uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi de mümkündür. Bu kapsamda kurallar yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmemektedir. Herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurup yargı yerlerinde haklı bulunanların bu mesleklere girmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Kanun'da kuralların amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kurallarla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kamu hizmetine girme hakkını sınırlandıran kuralların orantısız bir müdahaleye de neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Davaya konu bir başka kural uyarınca arabuluculuk siciline kaydedilebilmek, bir başka ifadeyle arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmek için terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak koşulunun öngörülmesi suretiyle çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik bir sınırlama getirilmiştir. Tüm hukuki işlemlerin amacına uygun olarak doğru, tarafsız ve güvenilir bir şekilde yapılmasını temin etmek suretiyle kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla söz konusu hakkın sınırlanması mümkündür.

Arbuluculuk, görevini eşit ve tarafsız olarak yerine getirmekle yükümlü olunan, taraflarla görüşmelerin olumlu sonuçlanması hâlinde imzalanan anlaşma belgesinin ilam niteliğinde belge sayıldığı, başvurulması bazı davalar bakımından dava şartı olarak öngörülen bir faaliyettir. Bu nitelikleri gözetildiğinde arabuluculuk faaliyetinin terör örgütleriyle herhangi bir ilgisi bulunmayan kişilerce yerine getirilmesinin kamu yararının sağlanması amacına yönelik olduğu açıktır. Kuralın, bu amaç bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Öte yandan kural, noterliğe ilişkin kural yönünden belirtilen gerekçelerle orantılık ölçütüne de aykırı değildir.

Bilirkişilik, davayla ilgili vakaların takdirinde özel ve teknik bilginin gerekli olması hâlinde hâkim tarafından bilgisi ile oyuna başvurulması ve bu anlamda karar vermede hâkime yardımcı olan, hâkimin izni ile tanıklara veya sanığa doğrudan soru sorabilme ve dava dosyası kapsamında her türlü bilgi ve belgeyi inceleyebilme yetkisini barındıran bir faaliyettir. Bu yetkileri gözetildiğinde adalet hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli roller üstlenmiş olan bilirkişi, kamu hizmeti niteliğinde bulunan yargılama faaliyetine katılabilmekte ve işleyişine katkı sağlayabilmektedir.

Bu çerçevede dava konusu kuralla bilirkişiliğin de terör örgütleriyle ilgisi bulunmayan kişiler tarafından yerine getirilmesinin bu göreve ilişkin kamusal hizmetin doğru, tarafsız ve güvenilir bir şekilde yapılmasını temin etmek suretiyle kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Kuralın bilirkişilik yönünden de getirdiği sınırlamaların elverişlilik, gereklilik ve orantılılık ölçütlerine aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal taleplerinin reddine karar verilmiştir.

7071 SAYILI OLAĞANÜSTÜ HÂL KAPSAMINDA BAZI DÜZENLEMELER YAPILMASI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABUL EDİLMESİNE DAİR KANUN'UN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E. 2018/90, K.2019/85, 14/11/2019)

İptal davasına konu edilen 7071 sayılı Kanun, olağanüstü hâl kapsamında çıkarılan 678 sayılı KHK'nın TBMM tarafından onaylanması sonucunda yürürlüğe girmiştir. Dava konusu kurallar olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahiptir. Bu durum kurallara olağanüstü hâlin dışına taşan genel düzenleme niteliği vermektedir. Bu nedenle kuralların anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesi uygulama alanı bulamaz.

A. AKSAYAN BELEDİYE HİZMETİNİN BAŞKA BİR BELEDİYE TARAFINDAN YERİNE GETİRİLMESİNİ ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralla, afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalan yerleşim birimlerinin belediyeleri ile belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde, vali veya belediye başkanının, aksayan belediye hizmetinin başka bir belediye tarafından yerine getirilmesini talep edebileceği, bu durumda yardım istenilen belediyenin meclis kararına gerek olmaksızın İçişleri Bakanının izniyle bu talebi yerine getirebileceği öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle; kuralın belediyelerin idari ve malî özerkliğine müdahale niteliğinde olduğu, belediyelerin iradeleri dışında kanunlarla güvence altına alınan kaynakların İçişleri Bakanının izni ile başka bir belediyeye aktarılması sonucunu doğurduğu belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Dava konusu kural, merkezî idarenin idari vesayet kapsamında vereceği izinle aksayan belediye hizmetinin yerine getirilmesini mümkün kılmakla birlikte, mahallî idarenin meclisinin kararını gerekli görmemektedir. Bu durumda Kanun'un belediye başkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 38. maddesinde yer alan "Kanunlarla belediyeye verilen ve belediye meclisi veya belediye encümeni kararını gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak" hükmü kapsamında yardım talebinin belediye başkanı tarafından değerlendirileceği anlaşılmaktadır. Belediye başkanının bu kapsamdaki bir talebi kabul etmesi mümkün olduğu gibi reddetmesine de bir engel yoktur.

Afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalma durumlarında belediye hizmetlerinde aksama meydana gelmesi ve bunun toplum sağlığı ve kamu düzeni açısından olumsuzluklara neden olması muhtemeldir. Bu nedenle bu kapsamdaki bir yardım talebinin yardım istenen belediye tarafından süratle sonuçlandırılmasında kamu yararı olduğu açıktır.

Mahallî idarelerin yetkilerinin kullanılmasının yerinden yönetim ilkesine uygun olarak düzenlenmesi karar alma yetkisinin her durumda belli bir organda olmasını gerektirmemektedir. Kural olarak önemli konuların karar organı tarafından ele alınması gerekmekte ise de kamu hizmetlerinin görülmesi bakımından aciliyet arz eden durumlarda kanunla farklı bir usulün öngörülmesi mümkündür. Kural; yardım talebi bakımından meclis kararını gerekli

görmemekle birlikte yardım talebinin kabul edilmesi, yine belediyenin seçilmiş bir organı olan belediye başkanı tarafından yapılacak değerlendirmeye ve karara bağlıdır. Bu itibarla kural mahallî idarelerin özerkliğini ve dolayısıyla yerinden yönetim ilkesini ihlal etmemektedir.

Bunun yanında kural Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler için de aynı uygulamanın yapılmasına imkân tanımaktadır.

Kanun koyucunun afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalma gibi durumlarda süratle karar alınmasını temin için olağan karar alma usulü dışında bir usul benimsemesi anlaşılabilir ise de belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin belli suçlar sebebiyle görevden uzaklaştırılması hâlinde İçişleri Bakanı veya vali tarafından yerlerine görevlendirilme yapılması, belediye hizmetlerinin görülmesiyle doğrudan ilgili ve bu nedenle süratle karar alınması gereken bir durum olarak değerlendirilemez.

Bu itibarla afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalma gibi durumlardan farklı olarak Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilmesinin belediye hizmetinin aksamasına neden olacak ve yardım talebi konusunda acil bir karar verilmesini gerektirecek objektif bir olgu olarak kabulü mümkün görünmemektedir. Bu durumda belediyenin karar organının kararına gerek duyulmaksızın yardım talebinin karara bağlanması mahallî idarelerin özerkliğine ve yerinden yönetim ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın "...ile bu Kanunun 45 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde,..." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, kuralın kalan bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

B. TERÖR ÖRGÜTLERİYLE İLTİSAKLİ VEYA İRTİBATLI OLDUĞU BİLDİRİLEN GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERİN KAMU İHALELERİNE KATILAMAYACAKLARINI ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralda, terör örgütlerine iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarlığı tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılamayacakları öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇELERİ

Dava dilekçesinde özetle; gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılmasının yasaklanmasının sözleşme özgürlüğüne müdahale oluşturduğu, iltisak ve irtibat kavramlarının içeriğinin belirsiz ve öngörülemez olduğu, kanunla düzenlenmesi gereken hususların alt düzenlemelere bırakılmasının yasama yetkisinin devri niteliğinde olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kural, çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaktadır. Bu sınırlama, kamu ihalelerine katılım yönünden işin doğasından kaynaklanan millî güvenlik nedeni ile öngörülmüştür ve kuralın meşru bir amacı vardır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

Kuralla terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı bulunan gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılamayacakları öngörülmektedir. İrtibat ve iltisak ibareleri genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin E.2018/89 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

Milî güvenlik bakımından sakınca oluşturabilecek fiil veya durumları nedeniyle kişilerin kamu ihalelerine katılamamalarını düzenleyen kural kanun koyucu tarafından getirilen idari bir önlem niteliğindedir.

Bununla birlikte idari önlemlere başvurulabilmesi bu önlemler bakımından sınırsız bir yetkiye sahip olunması anlamını taşımaz. Kural, terör örgütleriyle iltisaklı yahut irtibatlı olma bakımından Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milî İstihbarat Teşkilâtı tarafından yapılan bildirim esas almakta; bu yönde bir bildirim yapılması hâlinde kişilerin otomatik olarak kamu ihalelerine katılamaması veya ihale dışı bırakılması sonucunu doğurmaktadır. Kişiler hakkında ortaya çıkan bu sonuç belli bir süreyle de sınırlı değildir. Ayrıca kuralın, bu konuda yapılacak yargısal denetimin de etkinliğini sınırlayabilecek şekilde düzenlendiği ve yargısal süreçte idari işlem denetlenirken ihaleye katılacak gerçek ve tüzel kişilerin terör örgütleriyle iltisakı yahut irtibatı olduğu konusunda ilgili kolluk biriminin bildiriminin bulunup bulunmadığıyla sınırlı bir denetim yetkisi verdiği anlaşılmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milî İstihbarat Teşkilâtı tarafından yapılan bildirimin kural olarak ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu kapsamdaki değerlendirmeye esas alınan olay ve olguların istihbarî nitelikte olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle kamu ihalelerini gerçekleştiren idarelerce tesis edilecek işlemlerle ilgili yargısal denetim daha da önemli hâle gelmektedir. Ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu olmayan güvenlik kurumlarınca yapılacak değerlendirmenin otomatik sonuç doğurması ile idarelere ve idari işlemi denetleyecek mahkemelere gerçek ve tüzel kişilerin terör örgütleriyle iltisakı yahut irtibatı bulunup bulunmadığı hususunda değerlendirme yapma yetkisinin verilmemesi, söz konusu bildirimlerin doğruluğunu denetleme ve gerçek duruma göre idari işlem tesis etme imkânını önemli ölçüde sınırlamaktadır. Kanun'da anılan yetkinin kuralın getiriliş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki olası keyfilikleri önleyecek yasal güvencelere de yer verilmediği görülmektedir.

Güvenlik kurumlarınca yapılacak değerlendirmenin otomatik sonuç doğurması ile idarelere ve idari işlemi denetleyecek mahkemelere bu hususta değerlendirme yapma yetkisinin verilmemesi, söz konusu bildirimlerin doğruluğunu denetleme ve gerçek duruma göre idari işlem tesis etme imkânını önemli ölçüde sınırlamaktadır. Kanun'da anılan yetkinin kuralın getiriliş amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki olası keyfilikleri önleyecek yasal güvencelere de yer verilmediği görülmektedir.

Belirli bir süreyle sınırlı olmayan ve kamu ihalelerini yapan idareler ile bu işlemleri denetleyecek mahkemelere kural olarak değerlendirme yapma

imkânı vermeyen düzenlemenin sonuçları dikkate alındığında çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

Kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

C. GREV VEYA LOKAVTIN ERTELENEBİLMESİNİ ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralda, büyükşehir belediyelerinin şehir içi toplu taşıma hizmetleri ile bankacılık hizmetlerinde ekonomik veya finansal istikrarı bozucu nitelikteki karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavtın altmış gün süre ile ertelenebilmesi öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇELERİ

Dava dilekçesinde özetle; kuralla grev hakkına demokratik toplum düzeni ile uluslararası sözleşmelere aykırı biçimde aşırı ve ölçüsüz bir sınırlama getirildiği, yürütmeye ancak yargının kullanabileceği bir yetkinin verildiği, grev hakkının zorunlu veya temel hizmetlerde sınırlandırılabileceği fakat kuralda yer alan hizmetlerin bu kapsamda olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kuralda karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavtın ertelenebilmesine izin verilmekle grev hakkına bir sınırlama getirilmiştir. Demokrasinin işleyişi açısından önemli olan bu hakka getirilen sınırlamanın zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir.

Yürütülen iş ya da hizmetin durması hâlinde nüfusun tümünün ya da bir kısmının yaşamı, can güvenliği veya sağlığı tehlikeye düşecek ise, başka bir ifadeyle grev veya lokavt konusu iş zorunlu ve temel hizmet niteliği ağır basan işlerdense, grev ve lokavt yasaklanabilir veya ertelenebilir.

Bankacılık hizmetleri ile şehir içi toplu taşıma hizmetleri Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından kabul edilen toplum için yaşamsal nitelik taşıyan temel kamu hizmetlerinden değildir.

Bankacılık hizmetlerinde yapılacak bir grevin belli bir seviyede ekonomik ve finansal istikrarı etkilemesi her zaman mümkündür. Demokratik bir toplumda temel hizmet sayılamayacak bir sektörde iktisadi kaygılarla Anayasa'nın tanıdığı grev hakkının sınırlandırılması kabul edilemez. Grev hakkının tanınmadığı durumlarda örgütlenme özgürlüğünün ve toplu sözleşme hakkının da anlamı kalmamaktadır.

Bu itibarla dava konusu kuralla toplum için yaşamsal nitelikte olmayan büyükşehir belediyelerinin şehir içi toplu taşıma hizmetleri ile bankacılık hizmetlerinde karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grevin

ertelenmesi yönünde getirilen sınırlama demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmamaktadır.

Kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 54. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Ç. TMSF'NİN KAYYIM OLARAK ATANDIĞI ŞİRKETLERİN BORÇLARI İÇİN KEFİL OLAN KİŞİLERLE İLGİLİ SORUMLULUĞU DÜZENLEYEN KURALLAR YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kurallarda, mülkiyet hakkından kaynaklanan ve sözleşmenin kurulduğu tarihte hukuk düzeninin öngördüğü alacaklının borçlu şirkete başvurabilme hakkına kısıtlama getirilmesi, kefilin alacak hakkı için bazı defileri ileri sürmesi imkânının engellenmesi ve kayyım atanan şirketin kefil olduğu durumlarda borçlu ve diğer kefillerden sonra kayyım atanan şirkete müracaat edilmesi koşulu öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇELERİ

Dava dilekçesinde özetle; kurallarla bir taraftan bireylerin mülkiyet hakkına öngörülemeyen bir müdahale yapılmasına imkân tanındığı, diğer taraftan da kayyım atanan şirketler lehine eşitsiz bir muamele öngörüldüğü, idari bir organ olan TMSF'ye gerçek ve tüzel kişilerin malvarlığını doğrudan satma yetkisinin tanınmasının mülkiyet hakkına keyfi bir müdahale teşkil ettiği belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği öngörülmüştür. Ancak sınırlamanın ölçülü de olması gerekir. Dava konusu kurallar kamu yararı amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu kurallar ile getirilen sınırlamaların gerekliliği yönünden ise amacı gerçekleştirmek için en hafif aracın seçilip seçilmediği belirlenmelidir.

Kurallarla; mülkiyet hakkından kaynaklanan ve hukuk düzeninin öngördüğü alacaklının borçlu şirkete başvurabilme hakkına kısıtlama getirilmekte, kişilerin borçlu şirketten alacaklarını tahsil etmeleri zorlaştırılmaktadır. Ayrıca kurallarla kefil olan üçüncü kişilerin çeşitli defileri ileri sürme hakkı sınırlandırılarak bunların malvarlıklarının doğrudan satışı konusunda TMSF'ye yetki verilmektedir.

Dava konusu kurallar ile TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerin alacaklıları arasında alacağın kefalet ile teminat altına alınmış ve kefil olan kişinin şahsi malvarlığına kayyım atanmış olup olmamasına göre de ayırım yapılmaktadır. Alacak hakkı için şahsi malvarlığına kayyım atanmamış bir kişinin kefalet vermiş olması hâlinde, alacaklının doğrudan borçlu şirkete başvuru hakkı engellenmişken diğer alacaklılar yönünden herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir. Dolayısıyla alacaklılar için kefalet teminatı gösterilmemiş alacaklıların, alacak haklarını TMSF'nin kayyım olarak atandığı borçlu şirketten tahsil etmeleri mümkündür.

Kural bu yönüyle kefalet ile teminat altına alınmış alacak hakkı sahibinin alacağına kavuşmasını geciktirebilecek veya engelleyebilecek niteliktedir. Zira diğer alacaklıların doğrudan borçlu şirkete başvurarak alacaklarını tahsil etmeleri, borçlu şirketin malvarlığının azalmasına yol açacağından, öncelikle kefile başvurmakla yükümlü alacaklının alacağını kefiliden tahsil edememesi hâlinde borçlu şirketin bu borcu ödeyememesi söz konusu olabilecektir. Borcun kefil tarafından ödenmesi hâlinde de kefilin rücu hakkı kapsamında borçlu şirkete başvurusu sonuçsuz kalabilecektir.

Hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümleriyle garanti altına alınan edimlerin sonradan tek taraflı aleyhe olacak şekilde değiştirilmesi kişilerin haklarının korunması ile sınırlama sebebini teşkil eden kamu yararı amacı arasındaki adil dengeyi kişiler aleyhine bozmuş ve aşırı bir külfet yüklemiştir. Kurallar mülkiyet hakkını ölçüsüz biçimde sınırlamıştır.

Kuralların olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralların olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralların Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğuna ve iptallerine karar vermiştir.

BİREYSEL BAŞVURU KARARLARI

A. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

OPERASYONDA GÜÇ KULLANIMININ MUTLAK ZORUNLU OLDUĞUNUN İSPATLANAMAMASI NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Hüseyin Yıldız ve İmiş Yıldız (B. No: 2014/5791, 3/7/2019)

OLAYLAR

Başvurucular, ceza infaz kurumunda hayata dönüş adı verilen operasyonda yaralanan (görme kaybı) hükümlü T.Y.nin ebeveynidir. Ölen ve yaralananların olduğu operasyonun ardından güvenlik güçleri ve hükümlüler/tutuklular hakkında yürütülen soruşturmalar sonucunda açılan kamu davaları zamanaşımı nedeniyle düşmüştür. Operasyonla ilgili yürütülen soruşturma sonucu Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama ise 14/3/2019 tarihi itibarıyla devam etmektedir.

Operasyonda tek gözünde görme yetisini kaybettiği iddiasıyla Adalet ve İçişleri Bakanlığına tazminat talebinde bulunan T.Y. bu isteğinin reddedilmesi üzerine tam yargı davası açmıştır. Dava sürerken başvuru vefat etmiş, yasal mirasçılığı sıfatıyla başvuru (anne ve babası) davaya dâhil (taraf) olmuştur. Dava sonunda İdare Mahkemesi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Temyiz üzerine Danıştay söz konusu kararın tazminat talebinin kabulüne ilişkin kısmının bozulmasına, davanın reddine ilişkin kısmının ise onanmasına hükmetmiştir. Bozma kararına uyan İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Temyiz ve karar düzeltme istemi reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İDDİALAR

Başvurucular; hükümlü olan oğullarının ceza infaz kurumunda yapılan operasyonda görme kaybına uğraması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvurucuların yakınının bulunduğu Ceza İnfaz Kurumundaki kargaşa ve tehlike arz eden ortam nedeniyle devletin buraya operasyon yapması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Operasyonun seyri ve başvuru hangisi koşullarda yaralandığına dair devletin açıklama yapma ve başvuru hangisi eylemleri nedeniyle kendisine karşı güç kullanılmasının mutlak zorunlu hâle geldiğini ispatlama külfeti bulunmaktadır.

Başvurucular; yakınlarının operasyonun gerçekleştiği sırada ölüm orucunun 46. gününde olduğunu, dolayısıyla operasyonu gerçekleştiren jandarma görevlilerine direnişte bulunmaya gücü olamayacağını iddia etmiştir. Öte yandan T.Y. hakkında açılan kamu davası zamanaşımı nedeniyle düşmüş; dolayısıyla hakkındaki iddialar ceza davasıyla kesin olarak ispatlanamamıştır. Bu noktada yürütülen soruşturma güç kullanımının haklı olup olmadığının belirlenmesine ve sorumluların tespit edilerek cezalandırılmalarına imkân sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Operasyonda görevli güvenlik güçleri hakkında yürütülen soruşturmada fiilen operasyonu gerçekleştiren güvenlik güçlerinin tespit edilememesi ve idari makamlarca birçok defa Savcılığın talep ettiği soruşturma izni verilmemesi gibi nedenlerle açılan kamu davası dokuz yılı aşkın süredir devam etmektedir. Geçen zamanla birlikte delillerin toplanması ve olayın gerçekleşme şeklinin belirlenebilmesi giderek zorlaşmaktadır.

Soruşturmaların makul görülemeyecek denli uzun sürmesi -özellikle güç kullanımının kötüye kullanıldığı hâllerde- bu tür eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesine neden olabilir.

Somut olayda bu kadar uzun süredir devam eden ceza yargılamasında operasyon sırasındaki olayların gelişimi ve başvuruçuların yakınının yaralanma koşullarının net biçimde ortaya konulmasının zorluğu gözetildiğinde, sorumluların hesap vermesini sağlayabilecek etkinlikte yürütülmeyen ceza yargılamasının sonuçlanmasını beklemek makul gözükmemektedir.

Devletin, gözetimi altında bulunduğu bir sırada yaralandığı sabit olan T.Y.nin ne şartlarda yaralandığını açıklama ve dolayısıyla yakınlarına karşı mutlak zorunlu bir hâlde güç kullanıldığını ispatlama yükümlülüğünü ikna edici biçimde yerine getiremediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla T.Y.ye karşı kamu görevlilerinin kullandığı gücün mutlak zorunlu olmadığı değerlendirilmiştir.

Diğer yandan, aradan uzun zaman geçtikten sonra idari yargı mercilerinin tam yargı davası neticesinde, başvuruçuların yakınının eyleme aktif katılımı olduğu yönündeki kabulünün ikna edici bir dayanağı olduğu söylenemeyecektir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

TRAFO PANOSUNA TEMAS EDEN ÇOCUĞUN ELEKTRİK AKIMINA KAPILARAK YARALANMASI NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Selman Tumur ve Diğerleri (B. No: 2015/18754, 12/9/2019)

OLAYLAR

Başvurucular 2011 doğumlu Selman Tumur (S.T.) ve ebeveynidir. S.T. henüz üç yaşındayken evlerinin yakınında bulunan trafoya ait panonun açık kapısına temas etmesi sonrasında elektrik akımına kapılarak yaralanmıştır. Alınan geçici rapora göre yaralanma başvurusunun hayatını tehlikeye sokacak şekilde ve basit bir tıbbi müdahale ile giderilemez niteliktedir. Olayla ilgili Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) başlattığı soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş, bu karara yapılan itiraz da reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucular, çocuklarının trafo panosunda elektrik akımına kapılarak ağır şekilde yaralanması ve bu olaya ilişkin soruşturmanın etkili yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda henüz üç yaşında olan başvurusunun yaralanmasına neden olan ve bir elektrik dağıtım şirketi tarafından işletilen trafo panosunun ne zaman inşa edildiği hususuyla ilgili dosya içinde herhangi bir belge ve bulguya rastlanmamıştır.

Elektrik üretimi ve dağıtımının tehlikeli faaliyet kapsamında olması nedeniyle bu amaca hizmet eden tüm organizasyon ile teknik cihazların kişilerin yaşamı ve vücut bütünlüklerinin korunmasına ilişkin gerekliliklere uygun ve güvenli şekilde yerleştirilmesi yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu kapsamda kullanılan binalar, teknik ekipmanlar ile diğer cihazların bakım ve onarımının yapılması, korunması, gerekirse etkisiz hâle getirilmesi de bu yükümlülüğün bir parçasıdır.

Bununla birlikte kamu makamlarının tehlike içeren faaliyetleri yürütürken insan davranışlarına ilişkin öngörülerinde çocukları ve özel korunmaya muhtaç diğer kişileri özellikle dikkate almaları ve buna göre belirleyecekleri elverişli idari tedbirleri derhâl uygulamaya koymaları gerekmektedir.

Başsavcılıkça yürütülen soruşturma derhâl başlatılmış ve soruşturmada bilirkişi raporu alınmış, şikâyetçi, tanık ve şüphelinin ifadelerine başvurulmuştur. Bununla birlikte söz konusu trafo panosunun yasal mevzuat ile teknik gerekliliklere uygun yapıldığı ve kontrollerinin gerçekleştirildiği araştırılmaksızın sadece şüphelinin ifadesi ve bilirkişi raporunda yer alan toplumsal olayların rolüne atıf yapılarak karar verilmiştir.

Bireylerin fiziksel bütünlükleri yönünde ciddi tehlike oluşturduğu çok açık olan trafo panosunun üçüncü kişilerin müdahale edebilecekleri zayıflıkta

olduğunun sorumlu makamlar tarafından bilinmesi gerekir. Buna karşın ağır yaralanma olayının basit bir muhakeme hatası ya da dikkatsizlik sonucu meydana geldiğinin söylenmesi bu aşamada mümkün görünmemektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde özellikle küçükler gibi, yetişkinlerin sahip olduğu muhakeme yeteneğine sahip olmayan, savunmasız kişilerin yaşamının açıkça tehlikeye atılmasına ilişkin sorumlulukları bulunanlar hakkında yalnızca tazminata hükmedilmesi devletin bu tür bir olaya ilişkin etkili yargısal koruma sağlaması yükümlülüğü bakımından yeterli olmayacaktır. Devletin bu olaya göstereceği yargısal tepkinin benzer olayların yaşanmaması bakımından önem taşıdığına özellikle vurgulanması gerekir.

Bu durumda tazminat davasının başvuru yollarının tüketilmesi ve etkili yargısal koruma sağlama gereklilikleri yönünden somut başvuruya etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

SINIRDAKİ ÖLÜM OLAYIYLA İLGİLİ SORUŞTURMADAKİ EKSİKLİKLER NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Mahin Parjani ve Diğerleri (B. No: 2015/19219, 10/10/2019)

OLAYLAR

Komşu bir ülkenin vatandaşı olan başvuruçular öldürülen S.K.'nın aile yakınlarıdır. Olay, bir grup arkadaşıyla sınırdan Türkiye'ye giriş yapan S.K. ile Türk askerlerinin karşı karşıya gelmesi üzerine S.K. ve arkadaşlarının bir köye kaçması sonrasında yaşanmıştır. Olayla ilgili soruşturma başlatan Cumhuriyet Başsavcılığı görevsizlik kararı vermiş ve dosyayı Askerî Savcılığa göndermiştir. Askerî Savcılık tarafından başlatılan soruşturmada toplanan deliller, bilgiler ve alınan ifadeler değerlendirilerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvuruçuların bu karara itirazı üzerine Askerî Mahkeme soruşturmanın genişletilmesine karar vermiş ve dosyadaki bazı eksikliklerin tamamlanmasını istemiştir. Askerî Savcılık, anılan karar üzerine tamamlanması istenen belgeleri temin etmiştir. Bunun üzerine Askerî Mahkeme, soruşturmanın genişletilmesiyle yapılan araştırmaları da dikkate alarak itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, güvenlik kuvvetlerinin güç kullanımı sonucunda ölüm olayının meydana gelmesi ve bu ölüm olayı hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda başvuruçular, yakınlarının güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğünü iddia etmişlerdir. Olaya müdahale eden askerler ise başvuruçuların yakınının köy içerisinden ateşlenen bir silahla öldürülmüş olabileceğini belirtmişlerdir. Soruşturma makamları, yaptığı araştırmalar neticesinde olayın güvenlik güçlerince gerçekleştirildiğine ilişkin kamu davası açmaya yeterli delil bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Şüpheli bir ölüm olayının etkili bir şekilde soruşturulabilmesi için olaydan haberdar olan soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçmesi son derece önemlidir. Olay hakkında düzenlenen tutanaklarda, olayın Savcılığa ve Jandarma ekiplerine saat kaçta bildirildiği ve Jandarma ekiplerinin olay yerine kaçta ulaştığı hususlarında herhangi bir açıklama bulunmadığı görülmüştür.

Tutanaklarda bu hususlar açıklanmamış olduğundan soruşturma makamlarının olaydan zamanında haberdar edilip edilmediği, zamanında haberdar edilmişlerse delillerin kaybolmaması için derhâl harekete geçip geçmediği sorularını cevaplamak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu nedenle olaya müdahale edilmesinden sonraki süreçte yaşam hakkının usul yönünün gerektirdiği titizlikte bir inceleme yapılıp yapılmadığı üzerinde durulacaktır.

Askerî makamların Savcılığa gönderdiği belgelerden olayda kullanılan mermi sayısının olay yeri incelemesinde tespit edilenden fazla olduğu görülmüştür. Soruşturma makamları, bu durumla ilgili makul bir açıklama getirmemiştir.

Birden çok silahın defalarca ateşlendiği iddiasının ileri sürüldüğü bu olayda, metal arama dedektörleriyle olaydan bir gün sonra arama yapılması yaşam hakkının usul yükümlülüğünün gerektirdiği titizlikle bağdaşmamaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı ilgili askerlerin ifadelerini olaydan yaklaşık elli gün geçtikten sonra almaya başlamıştır. Yaşanan bu tür gecikmeler, mağdurlarda ve genel olarak toplumda kolluk görevlilerinin eylemlerinden kimseye karşı sorumlu olmadıkları bir otorite boşluğu içinde hareket ettikleri düşüncesinin oluşmasına da yol açabilmektedir. Bu durum yaşam hakkının usul yönünün gerektirdiği zorunlu titizlikle bağdaşmamaktadır.

Öte yandan olay gününe ilişkin telsiz ve termal kamera görüntülerinin bulunup bulunmadığı bilgisi ancak soruşturmanın genişletilmesi kararından sonra yapılan araştırmalar neticesinde -olaydan 1 yıl 8 ay sonra- soruşturma dosyasına girmiştir. Olayın aydınlatılabilmesine yarayacak bu kayıtlara ilişkin araştırmanın bu denli geç yapılması somut olayın koşulları bağlamında makul değildir.

Öte yandan ifadesi alınan olaya şahit köylülerin, askerlerin ve komşu ülke vatandaşı S.M.nin anlatımlarında ciddi farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Soruşturma makamları, hem köylülerin hem de askerlerin ifadeleri ile uyumlu olmayan S.M.nin beyanlarının gerçekliğini sorgulamadan karar vermiştir.

Askerî Savcılık tarafından olayın faili olabilecek muhtemel sivil şahıslar hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma yürütüldüğüne vurgu yapılmıştır. Oysa olayın olası faili sivil kişi ya da kişiler hakkında soruşturma işlemlerine devam edilmemiştir. Başvurucuların yakınının ölümüne neden olan olayın soruşturmasız bırakılmasının yaşam hakkının usul yönünün gereklerini karşılamadığı açıktır.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde soruşturma makamlarının ilk işlemlerinin gerekli titizlikte yapılmadığı, soruşturma sonucunda elde edilen delillerin soruşturma makamlarınca kapsamlı bir analize tabi tutulmadığı, söz konusu eksiklikler nedeniyle yaşam hakkının usul yönünün ihlaline sebep olduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

ASKERÎ CEZA İNFAZ KURUMUNDA MARUZ KALDIĞI EYLEM SONUCU ÖLEN ASKERLE İLGİLİ SORUŞTURMA VE YARGILAMADAKİ EKSİKLİKLER NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ VE İŞKENCE YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Gülşen Polat ve Kenan Polat (B. No: 2015/4450, 10/10/2019)

OLAYLAR

Başvurucuların oğlu M.P. Askerî Ceza İnfaz Kurumuna kapatılmasından kısa bir süre sonra sağlık durumu kötü bir şekilde hastaneye kaldırılmış ve sonrasında yaşamını yitirmiştir. Olayla ilgili Askerî Savcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında birçok kişinin ifadesi alınmıştır. Bu ifadelerde kalın tahta bir sopayla beş altı dakika boyunca dövülen M.P.nin kafasındaki kanamanın geçmemesi üzerine vücut ve kafa travması tanısıyla hastaneye kaldırıldığı belirtilmiş, bir süre sonra aldığı darbeler nedeniyle bilinci kapanan M.P. tüm tedavilere rağmen kurtarılamamıştır.

Soruşturmanın ilerleyen aşamalarında görevsizlik kararı verilmiş ve soruşturma dosyası Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. Açılan kamu davasında Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) M.P.nin ölüm olayını, ağırlaştırılmış işkence değil, kasten öldürme olarak nitelendirmiş, gardiyan H.G.ye müebbet hapis cezası vermiş, bunu iyi hâl nedeniyle 25 yıla indirmiştir. Mahkeme, yargılanan diğer gardiyanlar ile Askerî Ceza İnfaz Kurumunda görev yapan rütbeli askerlerin işkence suçundan beraatine karar vermiştir.

Başvurucular; oğullarının işkence sonucu öldüğünü belirterek temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay temyiz itirazının reddine karar vererek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

İDDİALAR

Başvurucular, askerî ceza infaz kurumunda kötü muamele sonucu ölüm olayının meydana gelmesi ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkı ile işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda M.P.nin Askerî Ceza İnfaz Kurumunda maruz kaldığı eylemler neticesinde öldüğü sabittir. Derece mahkemeleri M.P.nin kasıtlı olarak gerçekleştirilen kötü muamele sonucunda yaşamını yitirdiği tespitinde bulunmuştur. Tüm bu hususlar dikkate alındığında M.P.nin tamamen devletin denetimi ve koruması altında iken makul bir açıklaması yapılamayan eylemler sonucunda yaşamını yitirdiği anlaşılmıştır. Bu nedenle yaşam hakkının maddi yönü ihlal edilmiştir.

Askerî Savcılığın M.P.nin hastaneye kaldırılmasından on gün sonra olaya el koyması önemli bir eksikliktir. Askerî Savcılığın olaya derhâl ve bizzat müdahale etmemiş olması daha sonra bitkisel hayata girecek ve yaşamını yitirecek olan M.P.nin ifadesinin bağımsız soruşturma organlarınca alınamamasına neden olmuştur.

M.P.nin ifadesinin alınamaması, askerî yetkililerinin ve hastane görevlilerinin olayı yetkili savcılığa bildirmemesinden veya olaydan haberdar edilen yetkili savcılığın olaya derhâl müdahale etmemesinden kaynaklanmış olabilir. Ancak her iki durumda da kamu makamlarının kusuru söz konusu

olduğundan devletin sorumluluğu yönünden değişen bir şey olmayacaktır. Ayrıca Askerî Ceza İnfaz Kurumunda anılan dönemde bir kamera sisteminin olduğu anlaşılmış ancak olayın yaşandığı döneme ait herhangi bir kamera kaydına ulaşılamamıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde Askerî Ceza İnfaz Kurumunda M.P.nin dövülmesi olayına benzer olayların sıkça yaşandığına, bu tarz eylemlerin uzun bir süre devam ettiğine vurgu yapılarak M.P.nin ölüm olayında ağırlaştırılmış işkence suçlarının olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir. Mahkemenin iddianamede belirtilen bu hususlarla ilgili kapsamlı bir değerlendirme yapması ve bu hususlara niçin katılmadığını kararında makul bir şekilde açıklaması gerekirken bu bağlamda kapsamlı bir analiz yapılmamıştır. Ayrıca giyinme odasındaki tüm gardiyanların eylemleri ve olaya tepkileri ayrı ayrı değerlendirilerek bir sonuca ulaşılmamıştır.

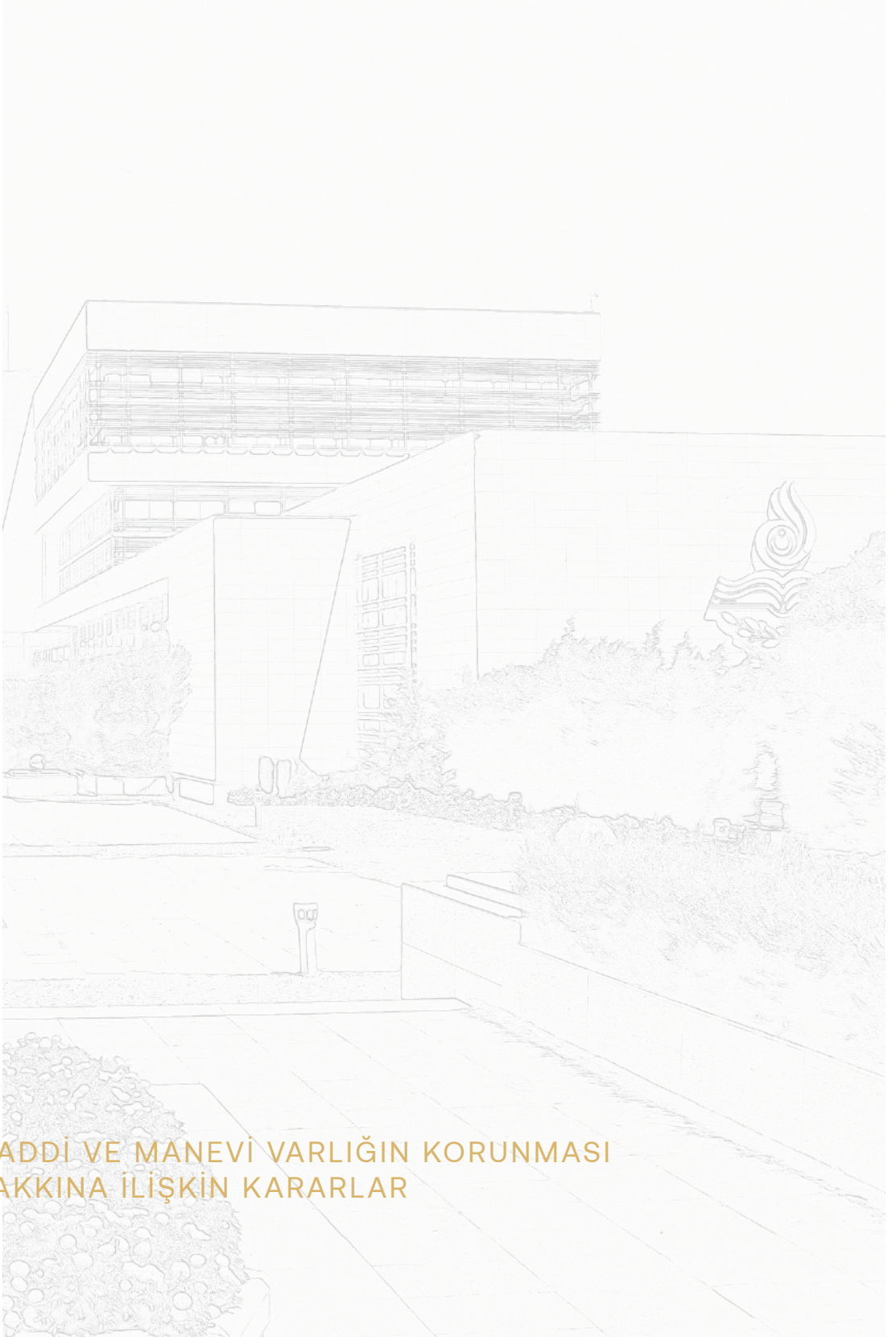
Askerî Ceza İnfaz Kurumundaki rütbeli askerlerin M.P.nin ölüm olayına karışıp karışmadıklarının, derece mahkemelerince titiz bir şekilde araştırılması ve yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği açıktır. İddianamede Askerî Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin gardiyanları koruma gayreti ile hareket ettiğini ispatlamak için kullanılan argümanların gerekçeli kararda karşılanmamış olması önemli bir eksiklikler. Öte yandan Mahkeme anılan dönemde yaşanan bazı dövme olaylarıyla ilgili, bir kısım gardiyan hakkında kasten yaralama suçundan hüküm kurmuştur. Derece mahkemeleri, M.P.nin ölümünün diğer dövme olaylarından bağımsız bir şekilde ele alınmasının gerekçesini tatmin edici bir şekilde ortaya koyamamıştır.

Öte yandan davanın konusunun önemi ve başvuruçuların davanın uzamasında hiçbir dahlinin olmaması gibi hususlar dikkate alındığında 9 yıl 7 aylık süre nedeniyle davanın makul süratte yürütülmediği sonucuna varılmıştır.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Askerî Savcılığın olaya resen ve derhâl el koymamasının, delilerin toplanması ve muhafazası konusunda önemli bir kısım eksikliğin yaşanmasına sebep olduğu, soruşturma sonucunda elde edilen delillerin derece mahkemeleri kararlarında kapsamlı bir analize tabi tutulmadığı, olaya ilişkin soruşturmanın ve kovuşturmanın makul süratte yürütülmediği, söz konusu eksiklikler nedeniyle yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

Somut olayın koşulları dikkate alındığında yaşam hakkının ve işkence yasağının ihlal edildiği iddiasının iç içe geçtiği anlaşılmıştır. Bu sebeple belirtilen gerekçelerle işkence yasağının da maddi ve usul yönünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile işkence yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

B. MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

**ŞİDDET UYGULAYAN EŞ HAKKINDA ZORLAMA HAPSI
TALEBİNİN REDDİ NEDENİYLE MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN
KORUNMASI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ**

Ö.T. (B. No: 2015/16029, 19/2/2019)

OLAYLAR

Başvurucu boşanma sürecinde olduğu eşi tarafından şiddet gördüğü gerekçesiyle Aile Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, 24/6/2014 tarihli kararıyla başvurucu lehine beş ay süreyle koruma tedbiri uygulanmasına hükmetmiştir.

Başvurucunun boşanma sürecinde olduğu eşi tarafından 9/11/2014 tarihinde darbedilmesi üzerine kamu davası açılmıştır. Başvurucu Aile Mahkemesine başvurarak şiddet uygulayan eşi hakkında zorlama hapsi uygulanmasını talep etmiştir. Mahkemenin bu isteğini reddetmesi ve itirazının da kabul edilmemesi üzerine başvurucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

İDDİALAR

Başvurucu, zorlama hapsi uygulanması talebinin reddi nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Anayasa'nın 17. maddesi herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına almıştır.

Somut olayın koşulları çerçevesinde devletin sahip olduğu etkili bir hukuk sistemi kurma yönündeki pozitif yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği, bunun yanında mevcut idari ve yasal mevzuat kapsamında somut olayın gerektirdiği ölçüde makul pratik tedbirler alınıp alınmadığı incelenmiştir.

Olayda başvurucunun koruma kararının geçerli olduğu beş aylık süre içinde eşi tarafından (9/11/2014) darp edildiği anlaşılmıştır. Başvurucunun bu şiddet olayını gerekçe göstererek zorlama hapsi talebinde bulunmasına rağmen bu talebi reddeden derece mahkemesinin kararında söz konusu darp olayına ilişkin hiçbir değerlendirme ve gerekçe ortaya konulmamıştır. Bu nedenle karardaki gerekçelerin başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 13. maddesine göre hâkim tarafından verilen koruyucu tedbir kararlarının gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde şiddet uygulayana zorlama hapsi uygulanabilir. Zorlama hapsinin getiriliş amacı şiddet uygulayanın tedbir kararlarına aykırı şekilde hareket etmesinin önüne geçmek ve caydırıcılık sağlamaktır. Anayasa Mahkemesinin karar tarihi itibarıyla başvurucu lehine beş ay süreyle verilmiş olan tedbir kararının sona ermiş olduğu dikkate alındığında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

YAPILAN İÇ BEDEN ARAMASININ KANUNİ DAYANAĞI OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİNİN MADDİ VE MANEVİ VARLIĞINI KORUMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

B.P.O. (B. No: 2015/19012, 27/3/2019)

OLAYLAR

Kolombiya vatandaşı olan kadın başvuru; Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra havaalanındaki tedirgin davranışlarından şüphelenilmesi üzerine kolluk görevlilerince polis merkezine götürülmüş ve yapılan kontrol esnasında üzerinde uyuşturucu madde bulunmuştur. Başvurucunun yargı sürecinde dile getirdiği iddiaya göre, polis merkezi tuvaletinde bir kadın kolluk görevlisi tarafından mahrem bölgesinde elle iç beden araması yapılmış ve bu aramada da yine uyuşturucu madde ele geçirilmiştir.

Başvurucunun üzerinde uyuşturucu madde bulunmasının ardından kolluk görevlilerince Cumhuriyet savcısı telefonla aranarak talimatı alınmıştır. Savcının yazılı talimatı doğrultusunda başvuru hastanede sağlık görevlilerince iç beden muayenesine tabi tutulmuş ve batınında yine uyuşturucu madde bulunduğu tespit edilmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal etme suçundan yargılanan başvuru hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş, temyiz edilen karar Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, kolluk görevlisi tarafından kanuna aykırı şekilde iç beden muayenesi yapılması nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma hakkının; hukuka aykırı elde edilen delile dayanılarak mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma Hakkı Yönünden

Başvuru konusu olayda, kolluk görevlisince adli bir arama işlemi kapsamında hukuka aykırı şekilde iç beden muayenesi yapıldığı iddia edilmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu arama eylemini, gerekli olan asgari ağırlık eşliğine ulaşmadığı için Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında değil, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı çerçevesinde incelemiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75. maddesinde, iç beden muayenesinin hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının emri ile ve ancak sağlık mensubu tarafından yapılabileceği belirtilmiştir. Söz konusu kanuni sınırlamalar anayasal hakka yapılan müdahalenin hukuka uygunluğunu sağlayan belli birtakım istisnaları düzenlediğinden bu kanuni sınırlamalara dayanmayan iç beden araması işlemi anayasal hakkın ihlali durumunu ortaya çıkarabilecektir.

Başvuru konusu olayda bu güvencelere uygun hareket edilmediği gibi kamu makamlarınca bu duruma dair tatmin edici bir açıklama da getirilmemiştir. Zira başvuru kişinin vücut boşluğunda uyuşturucu madde taşıdığı yönündeki haklı ve yoğun şüphe hâlinde dahi kolluk görevlilerince yapılması gereken,

delillerin kaybolmasına engel olarak derhâl adli amir olan Cumhuriyet savcısını aramak ve alınacak talimat doğrultusunda hareket etmektir. Bu hâlde Cumhuriyet savcısına haber verilmeden ve savcının talimatı alınmadan iç beden muayenesi yetkisi olmayan kolluk görevlisince gerçekleştirilen eylemin kanuni bir dayanağı yoktur.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden

Başvurucu ele geçen uyuşturucu maddenin tamamına değil sadece kolluk görevlisi tarafından iç beden aramasıyla elde edilen kısmına itiraz etmektedir. Ancak tüm yargılama sürecinde, şikâyet konu edilen uyuşturucu maddenin hukuka aykırı şekilde elde edilip edilmediğine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür.

Hukuka aykırı olarak elde edildiği anlaşılan uyuşturucu maddenin de hükme esas alınan deliller arasında olup olmadığı karar gerekçesinden tam olarak anlaşılamamaktadır. Bu nedenle söz konusu hukuka aykırı delilin mahkûmiyet kararına esas alındığı varsayımıyla bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, başvurucunun hukuka aykırı şekilde elde edildiğini ileri sürdüğü uyuşturucu maddenin mahkûmiyet hükmünde tek veya belirleyici delil niteliğinde olup olmadığına ve bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelediğine bakılmalıdır.

Mahkûmiyet hükmüne esas alınan birden fazla delil olduğu karar gerekçesinden anlaşılmaktadır. İtiraz konusu edilen miktarın yaklaşık üç buçuk katı uyuşturucu maddenin hukuka uygun şekilde elde edildiği hususunda ihtilaf bulunmamaktadır. Şu hâlde hukuka aykırı elde edilen delil tek olmadığı gibi belirleyici bir niteliğe de sahip değildir.

Başvurucu iddia ve itirazlarını gerek ilk derece mahkemesi gerekse Yargıtay nezdinde öne sürebilmiş, yargılama sırasında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri gözetilmiştir. Derece mahkemesi başvurucunun iddialarını esastan incelemiş ve kararında yeterli gerekçeye de yer vermiştir. Bütün bu hususlar gözetildiğinde hukuka aykırı yolla elde edilen uyuşturucu maddenin mahkûmiyet kararına esas alındığı düşünülse dahi bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

TIBBİ MUAYENE BULGULARININ TUTULMAMASININ BAŞVURUCU ALEYHİNE SONUÇ DOĞURMASI NEDENİYLE KİŞİNİN MADDİ VE MANEVİ VARLIĞINI KORUMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Eyüp Kurt (B. No: 2015/6926, 4/4/2019)

OLAYLAR

Başvurucu, rahatsızlanması üzerine 21/9/2007 tarihinde gittiği sağlık ocağında ilaç enjekte edilmesi sonrasında sol bacağına uyuşma ve ağrı hissetmiştir. Ağrılarının artması üzerine 24/9/2007 tarihinde aynı sağlık kuruluşuna giden başvuru Devlet Hastanesine yönlendirilmiştir.

Başvurucu bu aşamadan sonra özel veya kamu sağlık kuruluşlarında toplam dokuz kez muayene olup tedavi görmüş fakat sol bacağından sakat kalmıştır. Başvurucu 10/7/2008 tarihinde Sağlık Bakanlığına müracaat etmiş ve sol bacağının kullanılmaz hâle gelmesi sebebiyle uğramış olduğu maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesi talebinde bulunmuştur. Sağlık Bakanlığı talebi dolaylı olarak reddetmiştir.

Bunun üzerine başvuru ve yakınları 29/9/2008 tarihinde İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. Mahkeme dosyayı Adli Tıp Kurumuna (ATK) göndermiştir. ATK raporunda müdahalenin tıp kurallarına uygun olduğu belirtilmiş, olay tarihinde kişiye ait muayene bulgularının bulunmaması nedeniyle hekimin eylemi yönünden yorum yapılamadığı belirtilmiştir.

Bu raporun, olay tarihindeki muayene bulgularının bulunmaması nedeniyle hekimin eylemi hakkında yorum yapılamayacağı için hatalı olduğunu öne süren başvuru yeni bir bilirkişi raporu talep etmiştir. İdare Mahkemesi söz konusu bilirkişi raporunu yeterli görerek davanın reddine karar vermiştir. Temyiz edilen karar Danıştay tarafından onanmış ve başvurunun karar düzeltme istemi de reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, tıbbi ihmal sonucu gerçekleştiği iddia edilen kalıcı sakatlıkla ilgili yapılan yargılama nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Tıbbi müdahale sonucunda vücutta sakatlık ya da başka rahatsızlıkların meydana geldiği olgularda müdahalenin tıp biliminin güncel ve genel kabul gören kurallarına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti büyük ölçüde teşhis ve tedavi sürecindeki kayıtların incelenmesiyle mümkün olmaktadır. Teşhis ve tedavi sürecindeki verilerin kaydedilmesi ve makul bir süre saklanması sorumluluğu ise tıbbi müdahaleyi gerçekleştiren sağlık kuruluşuna aittir.

Hasta kayıt dosyasında yer alması gereken bir bilgi veya belgenin yargı mercilerine ibraz edilmediği ve bu sebeple sağlık kuruluşunun tıbbi sorumluluklarına uygun davranıp davranmadığının değerlendirilemediği hâllerde bu durum, başvuru aleyhine yorumlanmamalıdır. Sağlık kuruluşunun elinde bulunan belgeleri mahkemeye sunmamış olmasının kendisinden daha zayıf konumda olan başvuru aleyhine yorumlanması başvuru açısından aşırı külfet doğurucu ve adil olmayan bir durum oluşturacaktır.

Olayda derece mahkemesince uyuşma şikâyeti üzerine başvuru muayene eden doktorun sorumluluğunun tespitinde önem taşıdığı açık olan muayene bulgularının kayıt altına alınıp alınmadığı araştırılmamış ve gereken kayıtların tutulmamasının doktorun ve sağlık kuruluşunun sorumluluğuna ne yönde etki edeceği değerlendirilmemiştir.

Derece mahkemesinin hasta dosyasının tutulması yükümlülüğünün sağlık kuruluşuna ait olduğu hususunu gözetmeden muayene bulgularının bulunmaması nedeniyle hekim hakkında değerlendirme yapamayacağını ifade eden ATK'nın raporunu esas alarak idarenin sorumluluğunun ispatlanmadığı hükmüne varması, başvuru davalı idareye karşı dezavantajlı bir konuma düşürmüştür. Bu durumda derece mahkemesince yapılan incelemenin etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğüne uygun nitelikte bir inceleme olduğu söylenemez.

Sonuç olarak derece mahkemesince, başvuruya uygulanan enjeksiyonun yapılış tekniği bakımından hatalı olup olmadığı konusunda somut bulgulara dayalı yeterli bir gerekçe ortaya konulmadığı, başvurunun iddialarının yeterli bir şekilde tartışılıp karşılanmadığı, dolayısıyla kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin gereklerinin yerine getirilmediği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

ŞİDDETE MARUZ KALAN KADININ İŞYERİ DEĞİŞİKLİĞİ TALEBİNİN REDDİ NEDENİYLE KİŞİNİN MADDİ VE MANEVİ VARLIĞINI KORUMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

K.Ş. (B. No: 2016/14613, 17/7/2019)

OLAYLAR

Sınıf öğretmeni olan ve boşandığı eski eşi ile aynı kamu kurumunda çalışan başvurucu, eski eşi tarafından darbedilmiş, bıçaklanarak yaralanmıştır. Başvurucunun eski eşi hakkında kamu davaları açılmıştır.

Aile Mahkemesince Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca başvurucunun koruma talebinin kabulüne ve tedbir uygulanmasına karar verilmiştir. Söz konusu koruma tedbirlerinin süreleri aile mahkemelerinin çeşitli tarihlerde verdikleri kararlarla uzatılmıştır.

Başvurucu çalıştığı yerdeki il milli eğitim müdürlüğüne başvurarak can güvenliğinden endişe etmesi sebebiyle görev yerinin değiştirilmesi talebinde bulunmuştur. Bakanlık, iş yerinin değiştirilmesi talebine ilişkin koruyucu tedbir kararı sunulmadığından talebi reddetmiştir.

Başvurucu, Aile Mahkemesine başvurarak işyerinin değiştirilmesine karar verilmesini talep etmiş, Mahkeme, işyeri değişikliği talebinin idari mahiyette olduğu gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Başvurucunun itirazı da kabul edilmemiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, can güvenliğinin tehlikede olduğunu belirterek işyeri değişikliği talebinin reddedilmesi nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'da güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı devlete pozitif ve negatif ödevler yükler. Söz konusu pozitif yükümlülükler haklara saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar.

Somut olayda 6284 sayılı Kanun'da öngörülen koruma tedbirlerinden biri olan işyeri değişikliği talebinin reddi nedeniyle başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında kamu makamlarının pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılmıştır.

Kanun koyucu tarafından ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi için etkili ve süratli bir yöntem izlenmesi, şiddete maruz kalan veya uğrama tehlikesi altında olan kişinin gecikmeksizin korunması amacıyla 6284 sayılı Kanun hükümleri ihdas edilerek yürürlüğe konulmuştur.

Söz konusu Kanun'da koruyucu tedbirler kapsamında hâkimin mağdurun işyerinin değiştirilmesine hükmedebileceği düzenlenmiş, hâkim tarafından

verilen işyerinin değiştirilmesi yönündeki tedbir kararının, kişinin tabi olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya kişi tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.

Başvurucunun boşanma sürecinde olduğu eşi tarafından şiddet gördüğünü belirterek başvurması üzerine aile mahkemesi tarafından koruma tedbirlerine hükmedildiği, bu tedbirlerin süresinin çeşitli tarihlerde verilen kararlarla uzatıldığı ve başvurucunun tedbiren işyeri değişikliği talebinde bulunduğu tarihte de söz konusu koruma tedbirlerinin geçerli olduğu açıktır. Zira başvurucunun tedbiren işyerinin değiştirilmesi talebinin reddine hükmeden Aile Mahkemesi kararında başvuru hakkında verilen koruma kararının devamına hükmedildiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra başvuru can güvenliğinin tehlikede olduğu yolundaki iddialarını, somut temellere dayalı olarak açıklamıştır.

Derece mahkemesinin, boşandığı eşi tarafından başvurucuya yöneltilen davranışlar dikkate alındığında başvurucunun içinde bulunduğu ciddi can güvenliği risklerine dair hiç bir somut açıklama, değerlendirme ve gerekçe ortaya kaymadığı anlaşılmıştır. Buna göre karardaki gerekçelerin başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Başvurucunun can güvenliğinin tehlikede olduğunu somut temellere dayalı olarak açıklayarak önce çalıştığı kuruma daha sonra da yargı makamlarına iletmış olmasına karşın, Bakanlık ve Aile Mahkemesinin şiddet mağduru başvuru korumaya yönelik tedbirleri sağlama yönündeki pozitif yükümlülüklerine uygun hareket etmedikleri görülmüştür. Bu durumda başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde koruma altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

C. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

SANIKLAR HAKKINDA VERİLEN CEZALARIN DARBEDİLEN BAŞVURUCU AÇISINDAN YETERLİ GİDERİM SAĞLAMAMASI NEDENİYLE EZİYET YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Doğukan Bilir (B. No: 2014/15736, 29/5/2019)

OLAYLAR

Üniversite öğrencisi olan ve ailesiyle birlikte Eskişehir’de yaşayan başvuru, Gezi Parkı olayları kapsamında katıldığı gösteride polislerle sivil bir vatandaş tarafından ağır şekilde darbedildiğini öne sürerek şikâyetçi olmuş ve Asker Hastanesinden darbedildiğine ve bunun sonucu dış kaybına uğradığına dair doktor raporu almıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) olayla ilgili soruşturma başlatmıştır. Polis memurları hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucu olaya karışan üç memur hakkında kademe ilerlemesinin durdurulması kararı verilmiştir. Savcılık ise başvuru, yaraladığı öne sürülen dört polis amir ve memuru hakkında ek kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir. Kovuşturmasızlık kararına yaptığı itiraz Sulh Ceza Hakimliğince reddedilen başvuru, bireysel başvuruda bulunmuştur.

Öte yandan açılan kamu davası sonucu bir polis memurunun beraatına, iki polis memurunun adli para cezasına mahkum edilerek haklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) kamu görevlisi olmayan vatandaşın da adli para cezasına mahkum edilmesine karar verilmiştir. Tüm sanıklara Türk Ceza Kanunu’nun 62. maddesindeki takdir indirimi nedeni uygulanarak cezaları 1/6 oranında indirilmiştir. Başvurucunun HAGB kararlarına karşı yaptığı itiraz, Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Başvuru bu karara karşı bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru bir polis hakkında verilen beraat ve sivil vatandaş hakkındaki mahkumiyet kararının onanması üzerine de bireysel başvuruda bulunmuştur.

İDDİALAR

Başvuru, Gezi Parkı olayları sırasında darbedilmesi sebebiyle eziyet yasağının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa’nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınırken, kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Somut olayda Asliye Ceza Mahkemesi, sanıkların basit yaralama suçundan mahkûmiyetlerine karar vermiştir. Bu durum, başvuru, ikisi kolluk mensubu üç kişi tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığının sabit görüldüğünü ortaya koymuştur. Dolayısıyla başvuru, ikisi kolluk mensubu üç kişi tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığı derece mahkemesince tespit edilmiştir. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi incelemenin kapsamını, faillere uygulanan yaptırımın yeterli olup olmadığına bağlı olarak kötü muamele yasağı kapsamındaki esas ve usulü ilgilendiren yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğiyle sınırlandırmıştır.

Başvurucunun dışındaki yaralar hariç diğer yaralar her ne kadar basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olsa da eylemin gece vakti sopa ve copla birden fazla kişi tarafından sokak ortasında işlendiği gözden kaçırılmamalıdır. Dışteki kırık ve çıkıkların ise tek başına, yaralamayı basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek niteliğe büründürdüğü, bu durumun başvurucunun onurunu daha fazla zedeleyebileceği değerlendirildiğinden eylem eziyet yasağı kapsamında ele alınmıştır.

Faillerin üçü hakkında seçenek yaptırımlardan olan hapis ve adli para cezaları arasında hangi nedenden ötürü asgari haddenden adli para cezasının tercih edildiği konusunda kararda bir gerekçe gösterilmemiştir. Gösterinin barışçıl niteliğini bozduğu yönünde bir tespit bulunmayan, bu nedenle hakkında soruşturma da yürütülmeyen başvurucunun kolluk görevlilerince darbedilmesi neticesinde uygulanan cezanın eziyet yasağıyla ölçüsüz bir müeyyide olduğu değerlendirilmiştir.

Uygulanan yaptırımın kötü muamele oluşturan eylemlerin hiçbir şekilde hoş görülemeyeceğini ifade etmekten ziyade, fiilin sonuçlarını hafifletecek biçimde, orantısız bir şekilde adli para cezası öngörüldüğü ve HAGB'ye karar verildiği anlaşıldığından eziyet yasağının etkili soruşturma usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmiştir.

İki polis memuru hakkında verilen HAGB kararının ve sivil fail S.K. hakkında tayin edilen adli para cezasının başvuru açısından yeterli giderim sağlamadığı dikkate alındığında başvurucunun mağdur sıfatı ortadan kalkmaması nedeniyle eziyet yasağının maddi boyutu da ihlal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle bu başvuru yönünden Anayasa'nın 17. maddesinde koruma altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

D. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

TUTUKLULUK İNCELEMESİNİN HÂKİM/MAHKEME ÖNÜNDE YAPILMADIĞI GEREKÇESİYLE AÇILAN TAZMİNAT DAVASININ REDDEDİLMESİ NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

İbrahim Soylu (B. No: 2015/14648, 23/1/2019)

OLAYLAR

Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında gözaltına alınan başvuru Ağıır Ceza Mahkemesinin kararıyla tutuklanmıştır.

Başvuru hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, mala zarar verme, terör örgütü propagandası yapma ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etme suçlarından kamu davası açılmıştır.

Dava, Ağıır Ceza Mahkemesinde başlamış, başvuru ilk duruşmada tahliye edilmiştir. Dava ilk derece mahkemesinde derdesttir.

Başvuru, makul sürede hâkim huzuruna çıkarılmamış olması nedeniyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesine dayanarak tazminat davası açmıştır. Ağıır Ceza Mahkemesi tutuklamaya konu davanın derdest olması nedeniyle tazminat davasının reddine karar vermiştir. Başvurucunun temyizi üzerine karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

İDDİALAR

Başvuru, tutuklandıktan on üç ay sonra mahkeme huzuruna çıkarıldığını belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 19. maddesinden kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkıdır. Hürriyetinden yoksun bırakılan kimsenin bu duruma ilişkin şikâyetlerini, tutuklanmasına dayanak olan delillere yönelik iddialarını, görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını hâkim/mahkeme önünde sözlü olarak dile getirebilme imkânına sahip olması tutukluluğa itirazını çok daha etkili bir şekilde yapmasını sağlayacaktır.

Anayasa Mahkemesi, tutukluluk durumunun yedi ay boyunca duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden incelendiği bir başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Somut olayda başvuru tutuklandıktan yaklaşık bir yıl sonra mahkeme/hâkim karşısına çıkarılmıştır. Başvurucunun mahkeme/hâkim huzuruna çıkarılmama nedeniyle açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesince reddedilmiştir. Yargıtay ise tutuklamaya konu davada müşteki sayısının fazla olmasının sürenin uzamasına etkisinin olacağını belirterek başvurunun iddiasını kabul etmemiştir.

Yargıtay tarafından belirtilen gerekçeler tutukluluğun uzun sürmesi bakımından yeterli görülebilirse de tutuklu bir kişinin bir yılı aşkın süre boyunca mahkeme/hâkim huzuruna çıkarılmadan tutukluluğun devam ettirilmesi iddiası yönünden yeterli görülemez. Davanın karmaşıklığı, sanık ve müşteki sayısının fazla olması, bu kadar uzun süre mahkeme/hâkim huzuruna çıkarılmamanın haklı gerekçesi olarak kabul edilemez.

Bu nedenlerle başvurucunun isnat edilen suç kapsamında tutukluluk durumunun duruşmasız olarak incelenmesi ve yaklaşık on üç ay boyunca bu şekilde devam eden bir usule göre özgürlüğünden yoksun bırakılması başvurucuya yeterli güvencelerin sağlanmaması sonucunu doğurmuştur.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

İDARİ GÖZETİM ALTINDA TUTMANIN HUKUKİ OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Abdulkadir Yapuquan (B. No: 2016/35009, 2/5/2019)

OLAYLAR

Uygur kökenli, Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) vatandaşı olan başvuru, Çin'de dokuz yıl hapiste kalıp işkence gördüğünü, 1996 yılında Çin'den kaçtığını ve 2001 yılında Türkiye'ye geldiğini ifade etmiştir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 2007 yılında mülteci kabul belgesi verilen başvurucuya, uluslararası düzeyde koruma sağlanmıştır. Başvuru, Çin'in Uygur Türklerine uyguladığı baskı politikalarını ifşa etmeye çalıştığı için Çin'de terörist ilan edildiğini, iadesi için baskı oluşturulduğunu kaydetmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesiyle başvuru'nun Çin'e iadesi istemiyle kamu davası açılmış, Ağır Ceza Mahkemesi, iade talebinin reddine karar vermiştir. Cumhuriyet savcısının temyiz ettiği hüküm Yargıtay kararıyla bozulmuştur. Bozma kararından sonra görevsizlik kararı verilerek Ağır Ceza Mahkemesine gönderilen dava derdesttir.

Başvuru, tahliye edildikten sonra Geri Gönderme Merkezine (GGM) götürülmüştür. GGM'nin bulunduğu il valiliği başvuru hakkında 19/10/2016 tarihinde sınır dışı ve idari gözetim kararı almıştır. Başvuru'nun idari gözetim kararına itirazı Sulh Ceza Hâkimliği tarafından, sınır dışı etme kararına karşı iptal davası ise İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Başvuru, Çin'e iade edilmesi tehlikesine karşı Anayasa Mahkemesinden tedbir talebinde bulunmuş, Anayasa Mahkemesi 2016 yılında başvuru'nun Çin ve Kazakistan'a iade edilmemesine karar vermiştir.

Türkiye'nin kendisini Çin ve Kazakistan dışında üçüncü bir ülkeye göndermeye hazırlandığını iddia eden başvuru Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) müracaat etmiş; AİHM, başvuru'nun Türkiye dışına gönderilmemesi yönünde tedbir kararı vermiştir.

İDDİALAR

GGM'de tutulmasının hukuki olmadığını savunan başvuru, bir yabancının on iki aydan fazla idari gözetim altında tutulmasının kanuna aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür..

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

İdari gözetim altına alma, Anayasa'nın 19. maddesi ile kabul edilmiş istisnai bir yetkidir. Buna göre bir yabancının sınır dışı edilmesi veya geri verilmesi kararının yürütülmesi sürecinde kişinin yakalanması veya tutulu durumda bulundurulması mümkündür. Ancak sınır dışı etme veya iade işlemleri gerekli özen içinde yürütülmezse kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmanın meşruiyetinden söz edilemez.

6458 sayılı Kanun, sınır dışı işlemlerinin yürütülmesi usulünü açık bir şekilde ortaya koymuştur. Somut olayda Kanun'da öngörülen bu usulün gerekli özen içinde yürütölüp yürütölmediği incelenmiştir.

İdari gözetim altına alma kararında kamu düzeni ve kamu güvenliği gibi yasal nedenler gerekçelendirilmeksizin soyut şekilde tekrarlanarak başvuru, özgürlüğünden mahrum edilmiştir. Başvuru hakkında başlatılan suçluların iadesi sürecinin idari gözetim altına alma kararına doğrudan ya da dolaylı bir etkisi bulunmadığı gibi idari gözetim kararında da böyle bir tespiti yer verilmemiştir.

2001 yılından bu yana Türkiye'de yaşayan başvuru tahliye edildiği 2016 yılına kadar kamu düzeni ve güvenliğinin bozulmasına yol açacak herhangi bir olaya karıştığını gösteren, adli ve idari makamlarca yapılmış bir işlem ya da tespit dosyada yer almamaktadır. Başvurucunun hangi özne durumu yüzünden kamu güvenliği ve düzeni yönünden tehdit oluşturduğu hususunda idari gözetim kararında bir açıklama bulunmaması, Anayasa Mahkemesince tutmanın hukukiliğini ele alacak bir verinin elde edilememesine yol açmıştır.

İdari gözetim kararının aylık zaruret değerlendirmesine tabi tutulması zorunluluğu mevcutken, değerlendirmenin sürenin dolmasından dokuz gün sonra yapılmış olması da kanunilik şartına aykırılık teşkil eden başka bir nedendir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, başvuru idari gözetim kararının kaldırıldığı on ikinci aydan sonra kendi iradesiyle GGM'de kaldığını gösteren bazı belgeler sunmuştur. GGM tarafından tanzim edilen tutanağı başvuru imzalamaktan kaçınması, tutanağın içeriğinin gerçeklik değeri taşıdığı konusunda kuşku ve belirsizliklere yol açmıştır. Başvurucunun AİHM ve Anayasa Mahkemesine müracaat ederek serbest kalmak istemesi, rızayla tutulma iradesinin ortadan kalktığı anlamına gelmektedir.

Öte yandan, bireyin özgürlüğünden kendi iradesiyle vazgeçmesinin engellenmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir. Devletin ve onun parçası olan kamu makamlarının hukuk normunun gereğinin yerine getirilmesi için harekete geçme zamanının geldiği böyle bir anda herhangi bir edimde bulunmayarak pasif bir tavır takınması, anılan bu pozitif yükümlülükle bağdaşmayacaktır.

Anayasa Mahkemesine ve AİHM'e yaptığı müracaatları, başvuru kendi isteğiyle tutulduğunun kabul edilmesini mümkün kılmamakla birlikte böyle bir varsayım, özgürlüğün kullanım sahasını çizen hukuk normlarıyla bağdaşmayacaktır. Belirtilen anayasal normlar karşısında kişinin özgürlüğünden yoksun kalma doğrultusundaki rızasına hukuken bir kıymet atfedilmesi mümkün bulunmamıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BAZI GAZETECİLER HAKKINDA UYGULANAN TUTUKLAMA TEDBİRLERİNİN KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKI İLE BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜ İHLAL ETTİĞİ İDDİALARI

Ahmet Hüsrev Altan (B. No: 2016/23668), Ayşe Nazlı Ilıcak (B. No: 2016/24616),

Mehmet Murat Sabuncu (B. No: 2016/50969), Akın Atalay (B. No:2016/50970),

Önder Çelik ve Diğerleri (B. No:2016/50971), Ahmet Şık (B. No: 2017/5375),

Murat Aksoy (B. No: 2016/30112), Ahmet Kadri Gürsel (B. No: 2016/50978)

ve Ali Bulaç (B. No: 2017/6592, 2/5/2019-3/5/2019)

AHMET HÜSREV ALTAN, AYŞE NAZLI ILICAK, MEHMET MURAT SABUNCU, AKIN ATALAY, ÖNDER ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURULARI

İDDİALAR

Başvurucular; uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; tutuklamaya konu suçlamaların ifade özgürlüğü ve basın hürriyeti kapsamındaki eylemlere ilişkin olması nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Ahmet Hüsrev Altan Başvurusu

Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında eski Taraf gazetesi Genel Yayın Yönetmeni olan başvurucunun 15 Temmuz 2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY'nin yayın organlarında ve bu örgütün amaçları doğrultusunda sürekli olarak açıklamalarda bulunduğu, böylelikle bu darbe girişimine zemin hazırladığı ve bir programındaki konuşmasıyla da bunu açıkça ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

Başvurucunun darbe teşebbüsünden bir gün önce bir TV'deki konuşmaları, son dönemdeki yazıları ve gazetesindeki konumu ile bu konunun ilişkisini anlatan gizli tanık beyanları birlikte değerlendirildiğinde soruşturma mercilerince işaret edilen olguların FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi temelsiz ve keyfî olarak değerlendirilemez.

İsnat edilen suç için öngörülen cezanın miktarı, işin niteliği ve önemi de gözönünde bulundurularak uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı yönündeki mahkeme değerlendirmesi de keyfî ve temelsiz değildir.

Ayşe Nazlı Ilıcak Başvurusu

Gazeteci olan başvuru, FETÖ/PDY'nin medyadaki yapılanmasına yönelik yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak başvurucunun 15 Temmuz 2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY'nin yayın organlarında ve bu örgütün amaçları doğrultusunda yazılar yazdığı ve paylaşımlarda bulunduğu ifade edilmiştir.

Soruşturma mercilerinin; başvurucunun konumunu, söz konusu paylaşımların yapıldığı dönemi, paylaşımların içerik ve bağlamını dikkate alarak anılan ifadeleri FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul etmesinin temelsiz ve keyfî olduğu ifade edilemez.

Mehmet Murat Sabuncu Başvurusu

Darbe teşebbüsü sonrasında Cumhuriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni olan başvurucuya isnat edilen suçlamanın temelinde gazetede yayımlanan manşet, haber ve yazılardan sorumlu olması gösterilmiştir. Ayrıca başvurucunun FETÖ/PDY yayın organlarına yapılan operasyonlara karşı çıkarak sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımlarla bu örgütün mensuplarını mağdur gibi göstermeye çalıştığı, aynı şekilde paylaştığı mesajlarla PKK'nın propagandasını yapan yayın organına sahip çıktığı böylece anılan terör örgütlerine yardım ettiği iddia olunmuştur.

Başvurucunun gazetede sorumlu olduğu dönemde yayımlanan haber, yazı ve manşetler ile başvurucunun sosyal medya paylaşımlarında eleştirel olma ve haber yapmanın ötesinde süreklilik arz edecek şekilde devletin PKK ve FETÖ/PDY'ye karşı verdiği mücadeleyi zayıflatacak yayınlar yapıldığı, toplumu kamplaştırmaya yönelik mesajlar verildiği, anılan örgütlerin masum ve mağdur olarak gösterilmeye ve lehlerine algı oluşturulmaya çalışıldığı, böylece başvurucuya yüklenen suçun işlendiği yönünde tutuklama için gerekli olan kuvvetli belirtinin bulunduğu sonucuna varılmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

Akın Atalay Başvurusu

Tutuklama kararında Cumhuriyet Vakfı Yönetim Kurulundaki değişiklikler sonrasında gazetenin devleti hedef aldığı, gazetede terör örgütlerinin propagandası sayılabilecek ve bu örgütler lehine algı oluşturabilecek birçok manşet, haber ve yazıya yer verildiği belirtilmiştir. Bu yayınlarından sorumlu olduğu ifade edilen ve gazetenin İcra Kurulu Başkanı olan başvuru dâhil Vakıf yönetiminde bulunan şüpheliler yönünden kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Başvurucuya isnat edilen suçlamanın temelinde gazetede yayımlanan manşet, haber ve yazılardan, Vakıf ve Şirket yönetiminde bulunması, aynı zamanda İcra Kurulu başkanı olması dolayısıyla sorumlu olması gösterilmiştir. Başvurucunun FETÖ/PDY'nin yayın organlarına yapılan operasyonlara karşı çıkarak sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımlarla operasyonları etkisizleştirmeye çalışmak ve terör örgütü mensuplarını mağdur gibi göstermek suretiyle anılan terör örgütüne yardım ettiği iddia edilmiştir.

Suçlamaya konu yazı, haber ve sosyal medya mesajlarında kullanılan dil, yayımlandıkları tarihlerde toplumda algılanışı ve insanlar üzerindeki etkisi, yazıların bağlamıyla birlikte dikkate alındığında soruşturma makamlarının suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

Önder Çelik ve Diğerleri Başvurusu

Cumhuriyet Vakfı yöneticileri olan başvuruçular hakkındaki tutuklama kararında, Vakıf Yönetim Kurulundaki değişiklikler sonrasında gazetenin devleti hedef aldığı, bu kapsamda gazetede terör örgütlerinin propagandası sayılabilecek ve bu örgütler lehine algı oluşturabilecek birçok manşet, haber ve yazıya yer verildiği belirtilmiştir.

Başvurucuların konumları ile uzun zamandır gazetede görev almaları birlikte dikkate alınarak gazetenin yayın politikasının belirlenmesinde etkili oldukları ve gazetede yayımlanan haber ve yazılar nedeniyle sorumlu tutulabilecekleri sonucuna varıldığı görülmektedir.

Suçlamaya konu yazı, haber ve sosyal medya mesajlarında kullanılan dil, yayımlandıkları tarihlerde toplumda algılanışı ve insanlar üzerindeki etkisi, yazıların bağlamıyla birlikte dikkate alındığında soruşturma makamlarının başvurucuların suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

Yukarıda belirtilen tüm başvuruculara isnat edilen suçlara ilişkin kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir.

Öte yandan tüm bu başvurularda, başvurucuların yalnızca ifade ve basın özgürlüğü kapsamında kalan eylemleri nedeniyle soruşturmaya maruz kaldıkları ve tutuklandıkları iddiası yönünden derece mahkemelerinden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durum bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle söz konusu başvurular yönünden, Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddesinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

AHMET ŞIK BAŞVURUSU

İDDİALAR

Başvurucu, suçlamaya konu haber, yazı ve sosyal medya paylaşımlarının ifade ve basın özgürlüğü kapsamında kalan eylemler olduğunu ve suç unsuru taşımadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Tutuklama kararında başvurunun haber ve yazılarında haber aktarma amacının ötesine geçerek terör örgütlerinin söylemlerinin geniş kitlelere ulaşmasını sağladığı belirtilmiş ve kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir delillerin bulunduğu kanaatine varılmıştır.

Soruşturma makamlarının, örgütün ses getirmek ve adını gündemde tutmak amacıyla gerçekleştirdiği bir eylemi tam da işlendiği sırada failleriyle röportaj yapmak ve onların mesajını kamuoyuna duyurmak suretiyle suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak değerlendirmesi keyfî ve temelsiz değildir.

Darbe teşebbüsü sonrasındaki koşullar dolayısıyla soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmanın güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Bu dönemde ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Başvurucu yönünden özellikle kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelik tutuklama nedenlerinin olgusal temellerden yoksun ve tutuklama tedbirinin ölçüsüz olduğu söylenemez.

Öte yandan başvurunun yalnızca ifade ve basın özgürlüğü kapsamında kalan eylemleri nedeniyle soruşturmaya maruz kaldığı ve tutuklandığı iddiası yönünden derece mahkemelerinden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durum bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle bu başvuru yönünden Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddesinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

MURAT AKSOY, AHMET KADRI GÜRSEL VE ALİ BULAÇ BAŞVURULARI

İDDİALAR

Başvurucular, kendilerine isnat edilen suçların unsurlarının oluşmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının, sosyal medya paylaşımları ve köşe yazıları nedeniyle tutuklanmaları nedeniyle de ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Murat Aksoy Başvurusu

Soruşturma makamları, başvurunun yazı ve paylaşımlarının ifade özgürlüğü kapsamında olmadığını ortaya koyamamıştır. Yazı ve paylaşımlar genel olarak hükümetin eleştirilmesi, politikalarının kötülenmesi, siyasal olaylar üzerinde fikirlerin ifade edilmesi niteliğinde olup şiddeti ve terör eylemlerini teşvik edecek bir dilde değildir.

Başvurucunun yazılarında savunduğu görüşlerin terör örgütünün söylem ve görüşleriyle paralellik göstermesi ve kimi noktalarda örtüşmüş olması tek başına suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilemez.

Suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan temelde gazetede yazılarına ve sosyal medya paylaşımlarına dayanılarak tutuklama tedbiri uygulanması ifade ve basın özgürlüklerini de ihlal eder.

Ahmet Kadri Gürsel Başvurusu

Soruşturma makamlarınca başvurunun yayın danışmanı olması sebebiyle Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan haber ve yazılardan sorumlu olduğu ileri sürülmüş ise de danışmanlıkla sınırlı bir görevin gazetenin yayın politikası üzerinde nasıl bir etkisinin bulunduğu açıklanmamıştır.

Başvurucunun yazısında, sert ve eleştirel bir üslup kullandığı söylenebilirse de açıkça şiddeti ve terör eylemlerini teşvik edici bir dil kullanılmamıştır.

Öte yandan bir kimsenin terör örgütü ile bağlantılı suçlar nedeniyle hakkında soruşturma yapılan kişilerle görüşmüş olması tek başına suçlamaya konu edilebilecek bir husus değildir. Bunun için görüşmenin örgütsel faaliyet kapsamında yapıldığının ortaya konulmuş olması gerekir. Somut olayda başvurunun bu kişilerle görüşmesinin hangi amaçla yapıldığı soruşturma makamlarınca ortaya konulmamıştır.

Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde, derece mahkemesince gösterilen gerekçeler kapsamında suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır. Suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan temelde gazetede yazısına dayanılarak tutuklama tedbiri uygulanması ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin güvencelere aykırıdır.

Ali Bulaç Başvurusu

Başvurucunun tutuklanmasına dayanak gösterilen olguların temelde gazete yazılarından oluştuğu görülmektedir. Soruşturma makamları başvurunun bu yazıları FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda yazdığını ileri sürmüşlerdir.

Başvurucunun yazıları şiddete ve isyana çağrı ya da nefret söylemi içermediği gibi terörü övücü ya da meşrulaştırıcı bir mahiyet de taşımamaktadır. Yazılar genel olarak Hükûmetin ve Hükûmet politikalarının eleştirilmesi, siyasal ve toplumsal olaylar üzerinde sübjektif nitelikteki ve toplumun bir kesimi tarafından rahatsız edici bulunan fikirlerin beyan edilmesinden ibarettir.

Başvurucunun söz konusu örgüte yakın bir gazeteci ve yazarlar vakfında müteveli heyeti üyesi olması da tek başına örgütsel bağlantısı olduğunu göstermez.

Hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle söz konusu başvuru yollarından, Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

GAZETECİ OLAN BAŞVURUCUYA UYGULANAN TUTUKLAMA TEDBİRİNİN HUKUKİ OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

İlker Deniz Yücel (B. No: 2017/16589, 28/5/2019)

OLAYLAR

Emniyet Müdürlüğüne gönderilen mailde Redhack adlı hacker grubunun bir bakanın mail hesabını hacklediği, maillerin terörist grubun açtığı yeni bir mail adresine gönderildiği belirtilmiştir. Mailde ayrıca bu örgütle ilişkili bir kişi tarafından Twitter üzerinden sohbet odası açıldığı, başvurunun da aralarında bulunduğu bazı kişilerin sohbete dâhil edildiği, maillerin buraya transfer edildiği ve bunların nasıl servis edileceğinin tartışıldığı iddia edilmiştir.

Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmalar sonucunda başvurunun söz konusu sohbet odasındaki kişiler arasında yer aldığı tespit edilmiş, Cumhuriyet savcısının talimatıyla bu kişilerin gözaltına alınmasına karar verilmiştir.

Savcılık, başvuru PKK/KCK terör örgütünün yöneticisi konumunda olan Cemil Bayık ile röportajlar yaparak terör örgütünü legalleştirme girişimine katkı yaptığı, yazılarında terör örgütünün eylemlerini eleştirmede, güvenlik güçlerinin operasyon ve işlemlerine yönelik olumsuz algı oluşturduğu iddialarıyla tutuklanma istemiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

Sulh Ceza Hâkimliği; başvurunun terör örgütü propagandası yapma, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurunun tutuklama kararına itirazı reddedilmiştir.

Başvuru hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar verilmiş ancak hakkında kamu davası açılmıştır. Ağır Ceza Mahkemesinin iddianameyi kabul etmesiyle kovuşturma aşaması başlamış, yapılan duruşmada başvurunun tahliyesine karar verilmiştir. Dava ilk derece mahkemesinde derdesttir.

İDDİALAR

Başvuru, suç işlediğine dair makul bir şüphe olmaksızın tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, gazetecilik faaliyetlerine ilişkin haber ve yazılarından dolayı tutuklanması nedeniyle de ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Tutuklamanın Hukuki Olmadığı İddiası Yönünden

Tutuklama kararında, başvurunun terör örgütü yöneticilerinden Cemil Bayık ile röportaj yaptığı, röportajda PKK terör örgütüne meşru bir yapıymış izlenimine yer verildiği ayrıca başvurunun diğer bazı yazılarında da terör örgütünün propagandasını yaptığı, halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği ileri sürülmüştür.

Röportajlara dayalı haber bildirim, basının kamu çıkarlarının koruyuculuğu rolünü yerine getirmesinde önemli araçlardan biridir. Bir röportaj esnasında başkası tarafından dile getirilen görüşlerin yayınlanması sebebiyle bir gazetecinin suçlanması kamu çıkarını ilgilendiren konuların tartışılmasında basının katkısını ciddi biçimde engelleyebilir.

Yapılan incelemede, başvurucunun röportaj verenin açıklamalarını tasdik edici bir tutum sergilediği, terör örgütünün propagandasını yaptırma amacıyla röportaj vereni yönlendirici sorular sorduğu sonucuna ulaşamamıştır. Derece mahkemesi, röportajın örgüt propagandası yapma saikiyle gerçekleştirildiğine yönelik olguları ortaya koyamamıştır.

Başvurucunun tutuklanmasına gerekçe gösterilen diğer yazılarının da politik eleştiri niteliğinde ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün güvencesi altında olduğu değerlendirilmiş, bu yazıların suç işlendiğini gösteren kuvvetli belirti olarak kabulü mümkün görülmemiştir.

Gazetecilerin haber sağlayabilmek amacıyla olabildiğince çeşitli kaynakla görüşebilmesi mümkündür. Terör örgütü üyeleriyle irtibat kurmak gazetecilik dışında başka bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmişse suçlama konusu olabilir. Bu durumda da irtibatın gazetecilik dışında başka bir amaçla gerçekleştirildiğinin somut olgularla ortaya konulması gerekir. Ancak soruşturma makamlarınca böyle bir olgu ortaya konulamamıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlali İddiası Yönünden

Başvurucunun tutuklanmasına dayanak gösterilen olguların temelde gazete yazılarından oluştuğu görülmektedir. Hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez.

Suçla konu yazıların yayımlandığı dönemde kamuoyunun bir kesiminin ve muhalefet partilerinin liderlerinin dile getirdikleri benzer görüşleri başvurucunun yazılarında ifade etmesi nedeniyle hakkında tutuklama tedbirine başvurularak ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi zorlayıcı toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığı anlaşılamamıştır.

Tutuklama gerekçelerinde, yayımlanan yazılar dışında herhangi bir somut olgu ortaya konulmadan başvurucunun tutuklanmış olmasının ifade ve basın özgürlüklerine yönelik caydırıcı bir etki doğurabileceği açıktır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

**ÇOCUK HAKKINDA UYGULANAN TUTUKLAMA TEDBİRİNİN ÖLÇÜLÜ OLMAMASI
NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ**

Semra Omak (B. No: 2015/19167, 17/7/2019)

OLAYLAR

Başvurucu, hırsızlık yaptığı gerekçesiyle tutuklanan 15 yaşındaki E.N.nin annesidir.

Bir çay ocağından bozuk paraların olduğu iki adet kumbarayı alan E.N. Sulh Ceza Mahkemesine sevk edilmiş ve yapılan sorgulama sonrasında tutuklanmış, tutukluluğa yapılan itiraz reddedilmiştir.

E.N. hakkında kamu davası açılmıştır. Çocuk Mahkemesi E.N.nin tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Bu karardan kısa bir süre sonra E.N. Ceza İnfaz Kurumu çocuk koğuşunda yaşamına son vermiştir. Mahkeme E.N.nin vefatı nedeniyle davanın düşürülmesine hükmetmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu; tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Tutuklama tedbirinin Anayasa'nın ilgili maddeleri kapsamında ölçülü olup olmadığının belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu noktada başvurusunun çocuk olmasının ayrıca göz önünde bulundurulması gerekir.

Çocukların tutuklanması 5395 sayılı Kanun'a göre son çare tedbidir. İlgili Kanun uyarınca bir çocuğun tutuklanmasına yalnızca adli kontrol tedbirinden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağının anlaşılması veya bu tedbirlere uyulmaması durumunda karar verilebilmektedir. Bu hükme göre öncelikle adli kontrol tedbirinin uygulanması gerekirken somut olayda buna uyulmamıştır. Öte yandan tutuklamaya karar verilirken E.N.nin çocuk olduğunun dikkate alındığına dair herhangi bir değerlendirmeye de yer verilmemiştir.

Tutuklama kararında sulh ceza hâkimi tarafından ileri sürülen gerekçeler, tutukluluk tedbirinin son çare olarak kullanıldığının düşünülmesine imkân vermemektedir. Ayrıca tutuklama kararı veren hâkimliğin tutuklamadan başka tedbirleri öngördüğü anlaşılmamaktadır. Bu gerekçelerle tutuklamanın ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BM YARGICINA UYGULANAN TUTUKLAMA TEDBİRİNİN KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINI İHLALİ İDDİASININ KABUL EDİLEMEZ OLDUĞU

Aydın Sefa Akay (B. No: 2016/24562, 12/9/2019)

OLAYLAR

Emekli büyükelçi olan başvuru, olay sırasında Uluslararası Ceza Mahkemeleri Rezidüel Mekanizması (IRMCT) yargıçlığı görevini yürütmektedir. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra başvuru hakkında FETÖ/PDY hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvuru ifadesinde diplomatik dokunulmazlığı olduğunu ve tutuklama koşullarının bulunmadığını söylemiştir. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla tutuklanan başvurunun karara yaptığı itiraz reddedilmiş, bunun üzerine bireysel başvuruda bulunulmuştur.

Öte yandan Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesi ile başvurunun cezalandırılması istemiyle Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda başvurunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Hükme karşı yapılan istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından esastan reddedilmiştir. Başvuru, İstinaf Mahkemesinin kararına karşı temyiz yoluna başvurmuş olup bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla davanın temyiz incelemesi devam etmektedir.

İDDİALAR

Başvuru; darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak yürütülen soruşturmada uygulanan yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuru, görevinden kaynaklanan diplomatik dokunulmazlık güvencelerine riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmiştir.

BM Uluslararası Ceza Mekanizması bünyesinde yargıç (hâkim) statüsünde bulunan kişiler uluslararası hukuk uyarınca diplomatik temsilcilere sağlanan ayrıcalık, bağışıklık, muafiyetler ile imkânlardan yararlanacaklardır. Ancak konuyla ilgili düzenlemelerde belirtilen muafiyet ve dokunulmazlıklar görevli olduğu devlet makamları nezdinde sağlanmaktadır. Uyuşu olduğu, temsilciliğini yaptığı devlet makamlarına karşı belirtilen muafiyet ve dokunulmazlıklar ileri sürülemeyeceğinden, soruşturma genel hükümlere göre yürütülecek ve bu soruşturmada tutuklama tedbirine genel yetkili yargı organı olarak sulh ceza hâkimliklerince karar verilebilecektir.

Bu nedenle somut olayın koşullarında başvurunun IRMCT hâkimi olması nedeniyle uluslararası hukuktan kaynaklanan güvencelere uyulmaksızın kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

Tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurunun tutuklama nedenlerinin olgusal temelleri vardır.

Somut olayın tüm özellikleri dikkate alındığında Sulh Ceza Hâkimliğinin, isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez. Tüm bu nedenlerle tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açıktır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

TUTUKLAMANIN HUKUKİ OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Mustafa Özterzi (B. No: 2016/14597,31/10/2019)

OLAYLAR

Hâkim olarak görev yapan başvuru, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan yürütülen bir soruşturma kapsamında gözaltına alınmış ve sonrasında tutuklanmasına karar verilmiştir. Bu karara itirazı reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur. Daha sonra hakkında kamu davası açılan başvuru, Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla beraat etmiştir. Bunun üzerine istinaf yoluna başvurulmuştur. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf incelemesi devam etmektedir.

İDDİALAR

Başvuru; hakkında uygulanan yakalama, gözaltına alma ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayın koşullarında başvurunun hâkim olması nedeniyle Anayasa veya 2802 sayılı Kanun'dan kaynaklanan güvenceler uygulanmaksızın, kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Başvurunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından FETÖ/PDY üyesi olma suçundan tutuklandığı dikkate alındığında başvurucuya isnat edilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu yönünden suçüstü hâlinin bulunduğu yönünde soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmeler olgusal ve hukuki temelden yoksun değildir. Başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvuru yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğu genel olarak değinilmiş; bu noktada başvurunun Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından görevden uzaklaştırılmasına vurgu yapılmıştır. Başvuru hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarma kararına, başvurunun FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen bazı kişilerle telefon irtibatının bulunduğu dair HTS raporuna, Yargıçlar ve Savcılar Birliği'ne (YARSAV) üye olmasına ve dijital materyaller üzerinde yapılan incelemeler sonucunda elde edilen verilere dayanılmıştır.

Anayasa Mahkemesi tutuklamanın hukukiliği bağlamında başvurunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığı yönündeki incelemesini bu olgular temelinde gerçekleştirmiştir.

15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirlerden biri de 667 sayılı KHK'dır. Bu KHK'nın 3. ve 4. maddelerine göre kamu görevinden veya meslekten çıkarma tedbirlerinin uygulanması için Milli Güvenlik Kurulunca (MGK) karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bağ kurulması yeterli görülmüştür. Ancak burada ulaşılabilecek kanaat cezai sorumluluğun tespitinden bağımsızdır. Dolayısıyla başvuru hakkında görevden uzaklaştırma ve/veya kamu görevinden çıkarma tedbirlerinin uygulanması -tek başına- suç işlediğine dair kuvvetli bir belirti sayılamaz.

Diğer taraftan başvurunun YARSAV üyeliğinin örgütsel bir faaliyet olarak değerlendirilmesi ancak bunun terör örgütünden alınan bir talimat uyarınca gerçekleştiğinin ortaya konulması hâlinde mümkündür. Aksi durumda yapılan kuvvetli suç belirtisi değerlendirmesi varsayıma dayanır. Nitekim Yargıtayın konuya ilişkin içtihadı da bu doğrultudadır. Bu bağlamda 2010 yılında YARSAV'a üye olduğu anlaşılan başvuru için bu yönde bir tespit yapılamaz.

Başvurucunun, hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon görüşmeleri de suçlamaya dayanak yapılmıştır. Başvurucu, belirtilen görüşmelerin görev nedeniyle mesleğe yönelik olarak yapıldığını savunmuştur. Soruşturma makamlarınca söz konusu telefon görüşmelerinin örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde bir tespit ya da iddiada bulunulmamıştır. Görüşmelerin içeriğine ilişkin herhangi veri de mevcut değildir. Ayrıca söz konusu görüşmelerin FETÖ/PDY'nin yargı alanındaki yöneticileriyle (imamlarıyla) gerçekleştirildiğine dair bir belirlemede de bulunulmamıştır. Bu durumda bu telefon görüşme kayıtları örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi sayılamaz.

Başvurucu hakkındaki tanık beyanlarında da başvurunun FETÖ/PDY üyesi olduğu veya bu yapılanma ile örgütsel bir ilişkisinin bulunduğu yönünde bir açıklama mevcut değildir.

Soruşturma mercilerince aramalarda ele geçirilen dijital verilerle ilgili inceleme raporunda başvurunun e-posta hesabında Bylock isimli programın kalıntılarına rastlandığı tespit edilmiştir. ByLock'a ilişkin veriler ancak bu uygulamanın kullanıldığının veya kullanılmak üzere telefona yüklendiğinin tespit edilmesi hâlinde kuvvetli belirti olarak kabul edilebilir. Somut olayda soruşturma mercilerince başvurunun anılan programı kullandığına veya kullanmak üzere telefonuna indirdiğine dair bir iddiada bulunulmamıştır. Nitekim ilk derece mahkemesince de anılan izlerin ByLock kullanımı bakımından yeterli bir veri olarak kabul edilmediği görülmüştür.

Başvurucu FETÖ/PDY'nin propagandasının yapıldığı bazı sosyal medya hesaplarını ve internet sitelerini takip etmiştir. Bu kapsamda yapılacak değerlendirmelerde bir kimsenin örgütün propagandasını yapan internet sitelerine ve sosyal medya hesaplarına girmesinin ve bunları takip etmesinin örgütsel amaçla yapıldığını gösteren somut olgular kamu makamlarınca ortaya konmadığı sürece bunların suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Somut olayda soruşturma ve kovuşturma makamları başvurunun örgütsel bir amaçla bu siteleri ve sosyal medya hesaplarını takip ettiğini ortaya koyamamıştır.

Suç işlendiğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvuru hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Suç işlendiğine dair belirtinin bulunması tutuklama tedbiri için ön koşul olduğundan aksi durumun kabulü, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvencelerin anlamsız hâle gelmesi sonucunu doğurur. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde de kişilerin suç işlediklerine dair belirti bulunmadan tutuklanmaları durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez.

Somut olayda soruşturma makamları başvurunun suç işlendiğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan tutuklama tedbirine başvurmuştur. Bu itibarla olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinin başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

E. ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

KANUNEN VERİLMEMESİ GEREKEN KİŞİSEL VERİNİN İDARİ MAKAMLARA AÇIKLANMASI VE GÜVENLİK SORUŞTURMASINA ESAS ALINMASI NEDENİYLE ÖZEL HAYATA SAYGI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Fatih Saraman (B. No: 2014/7256, 27/2/2019)

OLAYLAR

Adalet Bakanlığınca yapılan sınavda başarılı olarak infaz ve koruma memurluğuna yerleştirilmesi düşünülen başvuru hakkında Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu (Komisyon) Başkanlığınca güvenlik soruşturması işlemlerine başlanmıştır.

Emniyet Müdürlüğü tarafından Komisyon'a gönderilen yazıda, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda başvurucuya hırsızlık suçundan işlem yapıldığının tespit edildiği bildirilmiştir. Başvurucunun hırsızlık suçu nedeniyle 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmedildiği, cezanın ağır para cezasına çevrildiği ve ertelendiği, suçu işlediği tarihte ise 18 yaşından küçük olduğu anlaşılmıştır.

Bunun üzerine Komisyon Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne, başvuru devletin memurluğuna atanacaklarda aranan şartları taşımadığı ve istihdam edilmesinin uygun olmayacağı yönünde görüş bildirmiştir.

Başvurucu, atama işleminin yapılmaması nedeniyle İdare Mahkemesinde iptal davası açmış, Mahkeme davayı reddetmiştir. Başvurucunun temyiz istemi Danıştay tarafından reddedilmiş ve hüküm onanmıştır.

Anayasa Mahkemesince İl Emniyet Müdürlüğünden başvuru hakkındaki mahkeme kararının nasıl ve nereden tespit edildiği sorulmuş, başvuru hakkında hırsızlık suçu nedeniyle hazırlık tahkikatı yapılmış olduğu, bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı ile yapılan yazışma sonucunda söz konusu mahkeme kararının temin edildiği öğrenilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, idarenin kanuna aykırı olarak 18 yaşından küçükken işlediği suçun kayıtlarına ulaştığını belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında korunan hukuki menfaatlerden biri de bireyin mahremiyet hakkıdır.

İdarenin, millî güvenlik açısından önem arz eden kadrolara atanacak kişilerin tabi olacağı güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda temel çerçeveyi ortaya koyan kurallar getirmesi elbette mümkündür. Ancak bu alanda düzenleme getiren mevzuatın kişilere, kamu makamlarına hangi koşullarda ve sınırlar içinde bu tür gizli tedbirler uygulama ve potansiyel olarak özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak gösterecek şekilde kaleme alınmış olması gerekir.

Belirli kamu görevlerinde çalıştırılacak personele uygulanan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının dayanağı olan 4045 sayılı Kanun,

soruşturma ve araştırmaya konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğu, bu bilgilerin nerelerden elde edileceği, ne suretle ve ne kadar süre ile saklanacağı gibi konularla ilgili düzenleme içermemektedir. Bu açıdan söz konusu Kanun'un temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını içeren konuyla ilgili temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olduğundan söz etmek mümkün değildir. Buna göre başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan düzenlemenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmıştır.

Bunun yanı sıra kanunlarda, kesinleşmiş ceza mahkûmiyetlerine uygulanması gereken kanun olan 5352 sayılı Kanun'a atıf içeren düzenlemenin bulunmadığı, bireyleri keyfiliğe karşı koruyucu hiçbir hükme yer verilmediği anlaşılmıştır. Aynı şekilde Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin de bireylerin özel hayatına saygı hakkının güvencelerini sağlayacak hükümlerden yoksun olduğu görülmüştür.

Devletin çocukların korunması ile ilgili pozitif yükümlülükleri kapsamında hukukumuzda bazı kanuni düzenlemelere de yer verildiği görülmektedir. Bunlardan biri çocukların işledikleri bir suç nedeniyle kamu görevlerinden sürekli olarak yasaklanamayacakları ilkesidir. 5237 sayılı Kanun'da, kasten işlediği bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmuş ve fiili işlediği sırada 18 yaşını doldurmamış olanların sürekli bir kamu görevini üstlenmekten mahrum bırakılamayacakları ifade edilmiştir.

Aynı şekilde 5352 sayılı Kanun'da 18 yaşından küçüklerle ilgili adli sicil ve arşiv kayıtlarının ancak soruşturma ve kovuşturma kapsamında değerlendirilmek üzere Cumhuriyet başsavcılıkları, hâkim veya mahkemelerce istenebileceği düzenlenmiştir. Buna göre kişilerin 18 yaşından küçükken işlediği herhangi bir suça ait kayıtların idari makamlara bildirilmesi hukuken mümkün değildir.

Öte yandan somut olayda başvurusunun yazılı ve sözlü sınavı kazandığının ilan edilmiş olduğu, 18 yaşından küçükken işlediği suça ilişkin kaydın 5352 sayılı Kanun'da yer alan hükme açıkça aykırı şekilde idari makamlara verilmiş olduğu dikkate alındığında özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin bu yönüyle de kanuni dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BEBEĞİN BAKIMI İÇİN İNFAZIN ERTELENMESİ TALEBİNİN İLGİLİ VE YETERLİ OLMAYAN BİR GEREKÇEYLE REDDİ NEDENİYLE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Şükran İrge (B. No: 2016/8660, 7/11/2019)

OLAYLAR

Hükümlü olarak Ceza İnfaz Kurumunda iki çocuğuyla kalan başvuru dilekçesiyle 12/2/2016 tarihinde doğan çocuğunun bakımı ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Cumhuriyet Başsavcılığından infazın ertelenmesini talep etmiştir. Başsavcılık infaz erteleme talebinin reddine karar vermiştir. Başvurucunun karara itirazı Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

Başvurucunun tedbir talebinin incelenmesi aşamasında Ceza İnfaz Kurumunun yazısıyla koğuşta çocukların gelişimi ve yaşamı için uygun ortamın bulunmadığı bildirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin 28/6/2016 tarihli ara kararı ile başvuru tedbir talebi kabul edilerek başvuru ve çocuklarının maddi ve manevi bütünlüğü bakımından oluşan tehlikenin ortadan kaldırılması konusunda gerekli tedbirlerin alınmasına hükmedilmiştir. Ayrıca Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı anılan tedbir kararı gereği başvuru durumuna uygun başka bir ceza infaz kurumuna nakline karar vermiştir. Başvuru nakledildiği Kapalı Kadın Ceza İnfaz Kurumunda kalmaktadır.

İDDİALAR

Başvuru, Ceza İnfaz Kurumunda küçük çocuğu bulunduğu bahisle infazın ertelenmesi talebinin reddi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuru konusu olayda uygulanan 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasında "gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren altı ayı geçmemiş kadınların hapis cezalarının infazının erteleneceği" yönündeki düzenlemenin bir yandan kadını, diğer yandan ise çocuğu korumaya yönelik bir fonksiyonu olduğu ve çocuğun sağlıklı bir ortamda annesiyle buluşmasını sağlamayı amaçladığı açıktır. Ayrıca düzenlemeyle belli koşullarda, mahpus olan annenin ceza infaz kurumunda tutulmasından beklenen kamusal yarara göre çocuğun yüksek yararına üstünlük tanınmıştır.

Somut olayda başvuru bebeğinin bakımı ile Ceza İnfaz Kurumunun koşullarını gerekçe göstererek infazın ertelenmesini talep etmiştir. Başsavcılık ise mahpusun infaz ettiği ceza miktarı ile daha önceki davranış ve tutumlarını değerlendirerek, başvuru tehlikeli hükümlülerden sayılması gerektiğini belirtmiş ve talebi reddetmiştir. Ancak bu kararda nitelikli hırsızlık suçundan hapis cezaları olan başvuru neden tehlikeli hükümlü sayılması gerektiğine ilişkin yeterli bir gerekçe sunulmamıştır. Ayrıca başvuru talebi çocuğun bulunduğu koşullar ve gereksinimleriyle birlikte değerlendirilmemiş, sadece mahpus annenin durumuyla ilişkilendirilebilecek kurallar hükme esas alınmıştır.

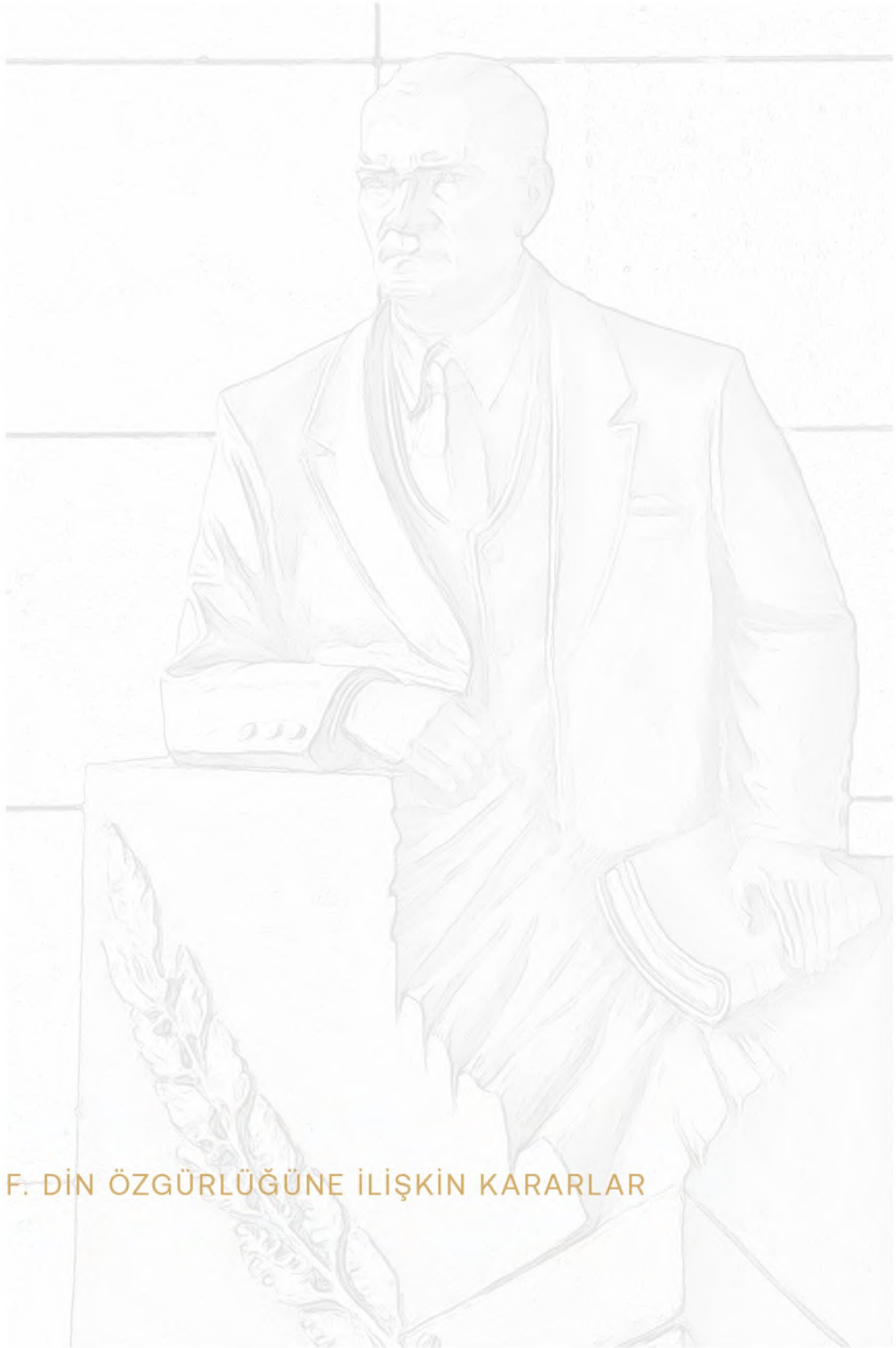
Öte yandan kamusal makamlar tarafından koğuşun mevcudu ile Kurumun fiziki yapısının çocukların gelişimi ve yaşamı için uygun olmadığı kabul edilmiştir. Buna rağmen infaz erteleme talebi reddedilen başvuru

çocuğu, yaşına ve gereksinimlerine uygun, sağlıklı bir ortamdan mahrum kalmıştır.

Mahpusun Ceza İnfaz Kurumunda tutulması ile çocuğun yüksek yararı arasında bir dengeleme yapılmamış, çocuğa uygun ortam sağlama ya da koşulları daha uygun bir kuruma nakil gibi tedbirler alınmamıştır. Olayda aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlölükler yerine getirilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin tedbir kararından sonra başvurucunun, çocuğun durumuna uygun bir ceza infaz kurumuna nakli gerçekleştirildiğinden aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar yoktur. Aile hayatına saygı hakkının güvencelerinden yararlandırılmaması nedeniyle başvurucuya tazminat ödenmesine hükmedilmiştir.

F. DİN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİKLİĞİ SEÇİMİ YAPILMASI TALEBİNİN REDDEDİLMESİ NEDENİYLE DİN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan (B. No: 2014/17354, 22/5/2019)

OLAYLAR

Türkiye Ermenileri Patriği'nin görevini yapamayacak derecede hasta olduğu gerekçesiyle Valiliğe yeni bir patrik seçimi için iki ayrı başvuruda bulunulmuştur.

İlk başvuru Ruhaniler, ikincisi ise başvuruçuların da aralarında bulunduğu Siviller grubu tarafından yapılmıştır.

Valilik, Sivillerin talebine cevap vermeyerek zımni olarak reddetmiş, Ruhanilerin önerisini ise Patriklik makamı boşalmadığı için kabul etmemiş, ancak 'Patrik Genel Vekili' seçimi yapılabileceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Türkiye Ermenileri Ruhaniler Genel Meclisi tarafından patrik genel vekili seçimi yapılmıştır.

Sivillerin taleplerinin Valilikçe reddine ilişkin karara karşı başvuruçular İdare Mahkemesinde iptal davası açmışlardır. Başvuruçular, patrik genel vekili seçimi yapılmasının uygun olacağı kanaatine yalnızca Ruhani Meclis tarafından yapılan temaslar sonucu ulaşıldığını, seçimin sadece Ruhaniler tarafından değil aksine çoğunluğu Sivillerden oluşan Delegeler Meclisince yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

İdare Mahkemesi davayı reddetmiş, itiraz üzerine dosyayı inceleyen Danıştay temyiz talebinin reddine karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, İdarenin cemaatin kendi dinamikleriyle halletmeleri gereken bir meseleye müdahale etmesinin ve cemaat geleneklerinde olmayan bir kurum ihdas ederek patrik sorununu çözmeye çalışmasının cemaatin iç işlerine müdahale olduğunu, Patrik seçiminin antidemokratik bir şekilde engellendiğini belirterek din özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Ülke sınırları içinde bulunan Patriklik makamını dolduracak patriklerin seçim usulü 1863 tarihli Nizamname ile yazılı hukuka bağlanmıştır. Nizamname'nin, Ermeni cemaatinin patrik seçimine ilişkin hükümleri bugüne kadarki uygulamaların temelini oluşturmaktadır.

Nizamname'de patriklik makamının boşalacağı tüm hâller sayılmakla tüketilmek yerine "esbab-ı saire" denilerek Patriklik makamının boşaldığı benzer hâllerde de yeni patrik seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İdare, yeni patrik seçilmesine ilişkin hâleri ölüm ve istifa ile sınırlayarak seçim taleplerini reddederken Nizamnamede yer alan "esbab-ı saire" ibaresini yorumlamamıştır. Aynı şekilde İdare Mahkemesi de kararında Nizamname'ye dayanmasına rağmen davanın reddine karar vermiş ve "esbab-ı saire" ibaresinin ne anlama geldiğini değerlendirmemiştir.

Patriklik makamı genel olarak patriklerin ölümü ile boşalmasına rağmen tarihte, seçimle işbaşına gelen patriğin istifa dahi etmeden makamı terk ettiği

ve yerine patrik seçimi yapıldığı görülmüştür. Bahsi geçen normda patriklik makamını boşalmış sayan hâllerin tek tek sayılması yerine “sair sebepler” denilerek kamusal makamlara uygulamada daha geniş bir yorum alanı tanınmış olduğu gözetildiğinde, idare ve derece mahkemelerinin kararlarının uygun ve yeterli oldukları kabul edilemez.

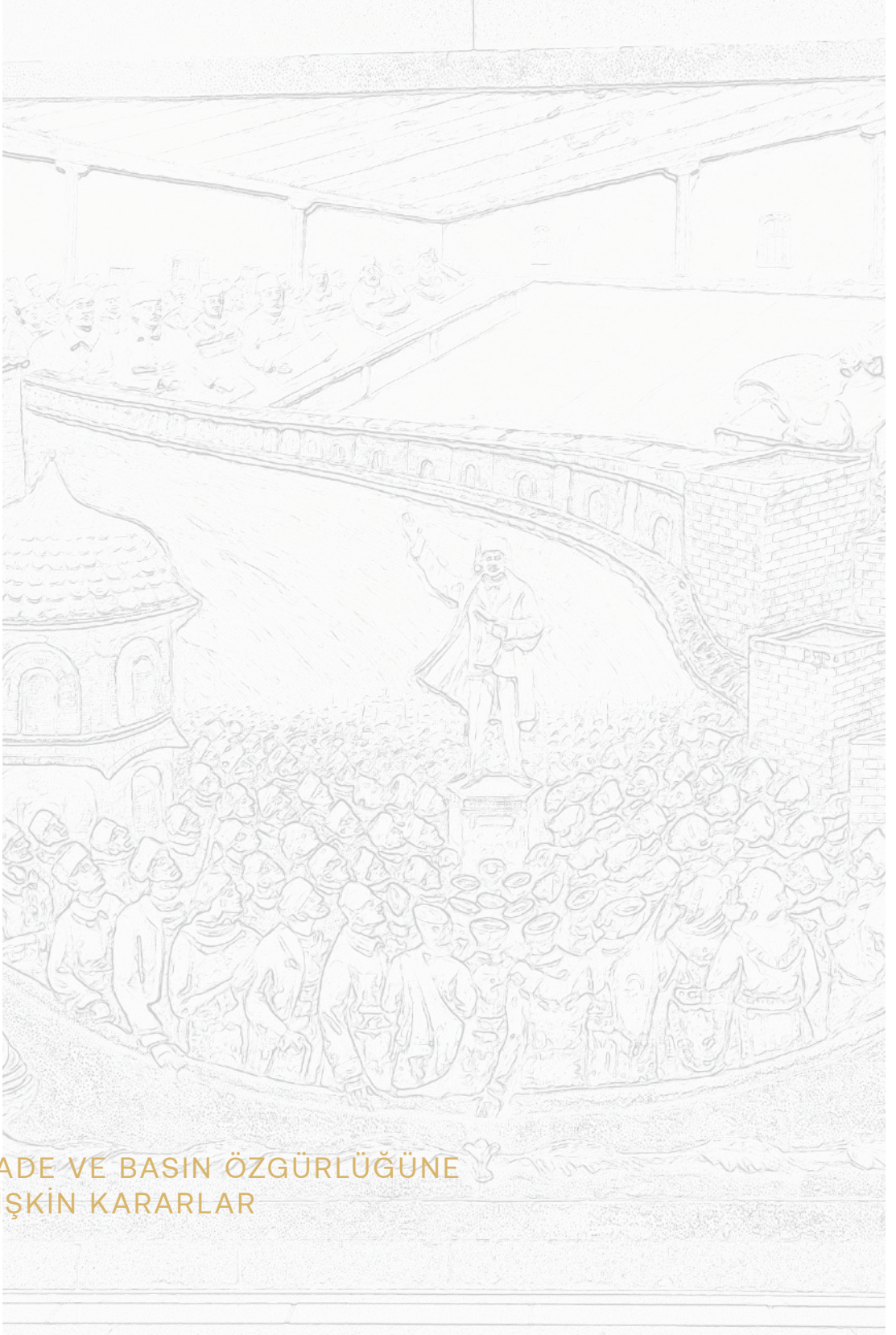
Ermeni cemaati için çok önemli yetki ve görevler üstlenen patriğin seçimi on yılı aşan bir süre ile Ermeni toplumunun iradesine göre yapılamadığı görülmüştür.

Öte yandan, Cumhuriyet Döneminde yapılan patrik seçimlerinde Sivillerin ağırlığının bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla Ruhaniler Genel Meclisinin patriğin yetkilerini kullanmak üzere bir patrik genel vekili seçmeleri ve bu vekilin oldukça uzun bir süre dinsel ve yönetsel alanlarda patriğin yetkilerini kullanması Ruhanilerin iradesinin öncelenmesine ve Sivillerin iradesinin gözardı edilmesine neden olmuştur.

Ermeni patriğinin hangi hâllerde seçileceğine açıkça Bakanlık karar vermiştir. Oysa acil bir toplumsal ihtiyacı karşılama hâli dışında yeni bir dinî liderin hangi hâllerde seçileceğine veya dinî liderin seçim usulüne devlet karar veremez. Zira Anayasa Mahkemesinin daha önce de ifade ettiği gibi bir din veya inancın gerekliliklerine ancak söz konusu din veya inancın mensuplarınca karar verilebilir.

İdare, meselenin diyalog yoluyla çözümlenmesi imkânını araştırmamış, meselenin Ermeni gelenek ve görenekleri ile dinsel gerekliliklerine uygun bir biçimde çözümlenmesi için politikalar geliştirmemiştir. İdare, yeni patrik seçimini engellerken Nizamnamede somutlaştığı anlaşılan Ermeni geleneklerinin ruhuna ve Ermeni cemaatinin iradesine baskın gelen zorlayıcı toplumsal ihtiyacı da ortaya koyamamıştır. Dolayısıyla Türkiye Ermenileri patrikliği seçimi yapılması taleplerinin reddedilmesi nedeniyle başvuruçuların din özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa’nın 24. maddesinde güvence altına alınan din özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

G.İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

BİR TELEVİZYON PROGRAMINDA YAPILAN AÇIKLAMA ÜZERİNE HAPİS CEZASIYLA CEZALANDIRILMA NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Ayşe Çelik (B. No: 2017/36722, 9/5/2019)

OLAYLAR

Bir dönem sözleşmeli öğretmen olarak görev yapan başvuru, kamuoyunda “hendek olayları” olarak adlandırılan şiddet olaylarının yaşandığı sırada, ulusal ölçekli bir televizyon kanalında canlı olarak yayımlanan programa telefonla bağlanmış ve bu olayları kastederek, “Türkiye’nin doğu ve güneydoğusunda yaşananların farkında mısınız?” sorusuyla başlayan bir dizi açıklamada bulunmuştur

Söz konusu programda sarf ettiği ifadeler nedeniyle terör örgütü propagandası yapmak suçundan hakkında kamu davası açılan başvuru, Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla 1 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuru, istinaf yoluna gitmiş, Bölge Adliye Mahkemesi başvurunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvuru; şiddeti veya nefreti meşru gösteren ya da bunları teşvik eden nitelikte bir açıklamada bulunmadığını, aksine barışçıl ifadeler kullandığını belirterek, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Terör örgütleri, görüşlerinin toplum içinde yayılmasını ve fikirlerinin kökleşmesini hedefleyerek, bu amacın gerçekleşmesine yönelik her türlü vasıtaya başvurabilmektedirler. Terörün veya terör örgütlerinin propagandasının da söz konusu vasitalardan biri olduğunda kuşku yoktur.

Bununla birlikte Türk hukukunda terör ile bağlantılı her tür düşünce açıklaması değil, yalnızca terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandanın yapılması suç olarak kabul edilmiştir.

Terör veya terör örgütü ile bağlantılı olsa bile içinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan, terör suçlarının işlenmesi tehlikesine yol açmayan, terör örgütünün ideolojisi, toplumsal veya siyasal hedefleri, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin görüşleri ile paralellik taşıyan düşünce açıklamaları terörizm propagandası olarak kabul edilemez.

Toplumsal ve siyasal ortama veya sosyoekonomik dengesizliklere, etnik sorunlara, ülke nüfusundaki farklılıklara, daha fazla özgürlük talebine veya ülke yönetim biçiminin eleştirisine yönelik düşüncelerin devlet yetkilileri veya toplumun önemli bir bölümü için rahatsız edici olsa bile açıklanması, yayılması, aktif, sistemli ve inandırıcı bir şekilde başkalarına aşılması, telkin ve tavsiye edilmesi ifade özgürlüğünün koruması altındadır.

İlk derece mahkemesine göre somut olayda başvuru, terör örgütünün şiddet içeren faaliyetlerini iyi ve meşru göstermiş; insanların terör örgütüne sempati duymalarını sağlamış ve güvenlik güçlerince teröristlere karşı yürütülen operasyonların sivillere karşı yapıldığı, bebek ve çocukların

ölümlerine sebebiyet verdiği izlenimini yaratmıştır. Dolayısıyla ilk derece mahkemesi, başvurunun sözlerinin terör örgütünün propagandası niteliğinde olduğunu kabul etmiştir.

Başvurucunun düşüncelerini açıkladığı bağlam ve olayların arka planı ele alındığında Anayasa Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin başvurunun mahkûmiyetine ilişkin kanaatini paylaşmamaktadır. Başvurucu konuşmasında, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda yaşanan ölümler konusunda toplumda bir farkındalık oluşturmayı amaçlamış; programa katılan sanatçıların yaşananlara sessiz kalmamasını istemiştir. Başvurucu; çatışma bölgelerinde yaşananların medya organlarıncaya farklı aktarıldığını, çatışmalardan etkilenen kadın ve çocukların yaşadığı sıkıntılardan toplumun haberdar olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu, esas itibarıyla sebebi her ne olursa olsun çatışmaların durdurulması için kamuoyu oluşturulması çağrısında bulunmaktadır. Söz konusu konuşmanın kamu yararına ilişkin sorunlara yönelik olduğu konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, başvurunun sözlerini terörün övülmesi, terörizme destek gösterisi, şiddet kullanımına veya silahlı direnişe ya da başkaldırıya doğrudan veya dolaylı teşvik olarak nitelendirmemiştir. Somut olayın koşullarında başvurunun sözleriyle henek olaylarında güvenlik güçleri ile çatışmaya giren örgüt üyelerini övdüğü, terör örgütünü yücelttiği, çatışmalara doğrudan katılan güvenlik gücü mensuplarına karşı özellikle bir nefret aşıladığı veya şiddete başvurmayı cesaretlendirdiği değerlendirilmemiştir.

Başvurucunun konuşmasının bir terör örgütünün siyasi veya sosyal etkinliğini artırmak, sesinin kitlelere duyurulmasını sağlamak, örgütün başa çıkılması imkânsız bir güç olduğu ve amacına ulaşabileceği kanaatini toplum üzerinde oluşturmak, örgütün mücadelesine karşı olan kişi ve kuruluşları ortadan kaldırmak, sindirmek, halkın örgüte sempatisini artırmak ve giderek aktif desteğini sağlamak amacıyla yapıldığı kabul edilmemiştir. Bu sebeplerle müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

CEZAEVİNDE MAHPUSLARA SÜRELİ YAYINLARIN TESLİM EDİLMEMESİ NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Recep Bekik ve Diğerleri (B. No: 2016/12936, 27/3/2019)

OLAYLAR

Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunan başvuruçuların satın aldıkları dergi ve gazete gibi süreli yayınların çeşitli nüshaları, infaz kurumu eğitim kurullarının aldıkları kararlar uyarınca başvuruçulara teslim edilmemiştir. Bu süreli yayınlar hakkında verilmiş bir toplatma ya da elkoyma kararı bulunmamaktadır.

İnfaz kurumu eğitim kurullarınca alınan kararlarda, söz konusu yayınlarda terör örgütü ve liderlerini öven ve terör örgütü propagandası teşkil eden içerikler bulunduğu belirtilmiştir.

İnfaz hâkimlikleri, kararlara karşı yapılan şikâyetleri reddetmiş, ret kararlarına karşı yapılan itirazlar da ağır ceza mahkemelerince kabul edilmemiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, ücretini ödeyerek abone oldukları ya da satın aldıkları süreli yayınların keyfî ve gerekçesiz olarak kendilerine teslim edilmemesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarıyla ceza infaz kurumlarında yayınlara erişim ve yayınların ceza infaz kurumlarına kabulüne ilişkin içtihadı belirlemiş; tutuklu ve hükümlülerin yararlanabileceği yayınlara ilişkin esasların da altını çizmiştir.

Ceza infaz kurumu idarelerinin ve derece mahkemelerinin söz konusu yayınların başvuruçulara teslim edilmemesine ilişkin kararlarının bir kısmında, Anayasa Mahkemesinin belirlediği kriterleri karşılamayan değerlendirmeler yapıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu kararlarda ilgili yayınlarda sakıncalı bulunan kısımların belirtilmediği, bu kısımların somut bağlantılarla değerlendirilmesi yerine soyut ifadelerle yetinildiği gözlemlenmiştir.

Bazı kararlarda ise ceza infaz kurumu idarelerinin ve derece mahkemelerinin süreli yayında sakıncalı görülen kısımların hangi sayfalarda yer aldığını belirttiği ancak sakıncalı kısımlar yönünden Anayasa Mahkemesi içtihadında kabul edilen ilkelere uygun bir gerekçeye yer vermediği görülmüştür. Ayrıca bu kararların tamamında sakıncalı kabul edilen ifadelerin yer aldığı bölümlerin çıkarılarak geri kalan kısmın başvuruçulara teslim edilmesinin mümkün olup olmadığının da tartışılmadığı tespit edilmiştir.

Başvurulara konu idari ve derece mahkemeleri kararlarına bir bütün olarak bakıldığında yayınların verilmemesinde başvuruçuların kişisel durumlarının değil terör mahkûmu olmaları ve yüksek güvenlikli infaz kurumlarında tutulmaları gibi kategorik nedenlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan, aynı yayının ülke çapında bulunan tüm ceza infaz kurumlarında aynı statüde bulunan tutuklu ve hükümlülere verilir verilmemesine ilişkin değerlendirmelerin son derece değişken olduğu gözlemlenmiştir.

Sürelî yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfiliği engelleyecek, aynı hukukî durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idarî uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır.

Sonuç olarak, sürelî yayınların ceza infaz kurumlarına kabulüne ilişkin uygulamada Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan yeknesak değerlendirmeler yapılamadığı görülmüştür.

Öte yandan Anayasa Mahkemesince bugüne kadar aynı konuda çok sayıda ihlal kararı verilmiş olmasına karşın bu nitelikteki müdahaleler ve bunlara karşı yapılan bireysel başvurular devam etmektedir. Sürelî yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmesine ilişkin mevcut sistemde uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun bulunduğu görülmektedir.

Sürelî yayınların yeknesak, hakkaniyete uygun ve Anayasa Mahkemesinin öngördüğü kriterleri karşılayan bir yöntemle mahpuslara tesliminin sağlanması için etkin bir düzen kurulmadığı takdirde söz konusu yapısal sorunun devam edeceği ve bunun Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğünün devamlı ihlali anlamına geleceği açıktır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

MİLLETVEKİLİNİN, TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI YAPMA SUÇUNDAN MAHKÛM EDİLMESİ NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Sırrı Süreyya Önder (B. No: 2018/38143, 3/10/2019)

OLAYLAR

Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı dönemde milletvekilidir. Olayların meydana geldiği tarihlerde Hükûmet Türkiye’de uzun süredir devam eden ve terör olaylarının sona erdirilmesi amacıyla demokratik açılım adı verilen bir süreç yürütmektedir. Başvurucu, bu süreçte aktif rol almış; bir parti heyetinin de sözcülüğünü yapmıştır. Başvurucu, -çözüm süreci devam ederken- bir nevrüz etkinliğinde alanda toplanan kalabalığa hitaben bir konuşma yapmıştır. Söz konusu toplantıda terör örgütünün propagandasının yapıldığı iddiasıyla şikâyetle bulunulması üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun dokunulmazlığının kaldırılması istemiyle bir fezleke düzenlemiş ve fezlekeyi TBMM’ye sunulmak üzere göndermiştir. Bu arada terör örgütü 2015 yılının Haziran ayından itibaren şiddeti tırmandırarak çözüm sürecinin devam ettirilmesi çabalarını sonuçsuz bırakmıştır.

TBMM Genel Kurulunda 20/5/2016 tarihinde kabul edilen 6718 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle Anayasa’ya geçici 20. madde eklenmiş ve bu hüküm gereği sayılan mercilere intikal etmiş olan dosyalar hakkında Anayasa’nın 83. maddesinde yer alan yasama dokunulmazlığına ilişkin hüküm uygulanmamıştır. Bu kapsamda başvuru hakkındaki fezlekeye konu olan soruşturma dosyası da 2016 yılının Haziran ayında Başsavcılığa gönderilmiştir. Başsavcılık başvuru hakkında bazı ifadeleri nedeniyle terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılması için kamu davası açmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan başvuru 7/9/2018 tarihli kararla terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 3 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuru, mahkûmiyet kararına karşı istinaf yoluna başvurmuş, Bölge Adliye Mahkemesi başvurunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvuru, bir toplantıda yaptığı açıklamalar üzerine terör örgütünün propagandasını yapma suçundan mahkûm edilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

İfade özgürlüğü; kişinin düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.

Başvurucunun düşünce açıklamaları nedeniyle terör örgütünün propagandasını yapma suçundan mahkûmiyetine hükmedilmesinin ve hapis cezasıyla cezalandırılmasının ifade özgürlüğüne bir müdahale teşkil ettiği kabul edilmiştir. Bu müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe ifade özgürlüğünün ihlalini teşkil edecektir.

Bu kapsamda sınırlamanın Anayasa'da öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunda belirtildiği üzere, yapılan açıklamanın bir terör suçunun işlenmesi tehlikesine neden olup olmadığı değerlendirilirken açıklanan düşüncenin muhatabının niteliği yanında suçun hangi bağlamda işlendiği de dikkate alınmalı, tehlikenin önemi ve inandırıcılığı iç hukukun gereklerine uygun olarak değerlendirilmelidir.

Aynı düşüncenin bir sonucu olarak AİHM de pek çok kararında terör örgütü yöneticisinin "Kürtlerin lideri" olarak ifade edilmesinin tek başına şiddeti teşvik etmediği kanaatine ulaşmıştır. Benzer sözlerin değerlendirilmesine ilişkin olarak Yargıtay da sanığın terör örgütünün kurucusu lehine slogan attığı olaylarda eylemin gerçekleştirildiği yer, koşullar ve muhatapları, dinleyici kitlesi ve bu kitleyi harekete geçirme potansiyeli bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Tespit edilmesi gereken mesele terör örgütü yöneticisini lider olarak benimseyen, onu öven sözler gibi tartışmalı açıklamaların tarihsel bağlamda ve konuşmanın bütünü içinde şiddete teşvik edip etmediğidir. Başvuruya konu konuşmanın terör guruplarına silah bıraktırılması, ülkede şiddet olaylarının sona erdirilmesi, toplumsal sorunların demokratik müzakere süreçleri iletilerek çözülmesi imkânlarının artırılması amacını taşıyan bir bağlamda yapıldığı gözönüne alınmalıdır. Bu nedenle başvurunun sözlerinin şiddete teşvik ettiği kabul edilemez.

Başvurucunun mahkûm edilmesinin diğer nedeni ise konuşmasında "Kürdistan" ifadesini kullanmasıdır. "Kürdistan" kelimesinin ne anlama geldiği ancak konuşmanın bütününde kullanılan ifadelerle birlikte konuşmanın yapıldığı özel koşulların da değerlendirilmesi ile belirlenebilir. Başvurucu bahse konu konuşmasında bir bütün olarak sürdürülmekte olan çözüm süreci hakkında kalabalığı bilgilendirmektedir. Konuşmanın tümü değerlendirildiğinde genel olarak meseleleri şiddeti dışlayan yöntemlerle çözmek için başlatılan politikaların devam ettirilmesi çağrısında bulunduğu kanaatine ulaşmıştır.

Başvuruya konu kararı veren ilk derece mahkemesi başvurunun "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin güvenlik güçlerince yürütülen meşru ve haklı terörle mücadele operasyonları ile ilgili olumsuz bir algı oluşturmaya çalıştığı" sonucuna ulaşmıştır. Herhangi bir düşünce açıklamasının şiddete teşvik ettiği gösterilmeden soyut olarak algı yaratılmaya çalışıldığından bahisle terör örgütünün propagandası olarak kabul edilmesi hukuksal bir değerlendirme olarak kabul edilemez. İlk derece mahkemesi ise başvurunun hangi sözünün bu kanaate ulaşmasına neden olduğuna ilişkin hiçbir açıklamada bulunmamıştır.

Başvuruya konu konuşmanın yapıldığı tarihsel bağlam, başvurunun kullandığı ifadelerin nesnel anlamı ve konuşmanın tamamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurunun başkalarınca aynı suçların işlenmesi amacıyla terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini savunduğu değerlendirilmemiştir.

Somut olayın koşullarında başvuruya konu konuşmanın büyük bir mitingde yapılmasının, basın yayın organlarında yer almasının ve video sitelerinde yayımlanmaya devam etmesinin devlet ve toplum hayatında olumsuz sonuçlar doğurduğu, devletin terörle mücadele faaliyetleri üzerinde kayda değer bir etkisi olduğu gösterilememiştir.

Hangi dil ve üslup kullanılırsa kullanılsın başvuruya konu konuşmada nihai olarak o tarihlerde yürütülmekte olan çözüm sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesi ve sona erdirilmesi talebinin baskın olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun konuşmasının bir terör örgütünün siyasi veya sosyal etkinliğini artırmak, sesinin kitlelere duyurulmasını sağlamak, örgütün başa çıkılması imkânsız bir güç olduğu ve amacına ulaşabileceği kanaatini toplum üzerinde oluşturmak, halkın örgüte sempatisini artırmak ve giderek aktif desteğini sağlamak amacıyla yapıldığı kabul edilmemiştir.

Olay tarihinde seçilmiş bir milletvekili ve yürütülmekte olan çözüm sürecinin önemli bir aktörü olan başvurucunun açıklamalarına müdahalede kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir aralığı olduğu ve çok daha titiz değerlendirmeler yapılması gerektiği açıktır.

İlk derece mahkemesi başvurucunun mahkûmiyetinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyamamıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

ANIT HEYKELİN YIKTIRILMASI NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Mehmet Aksoy (B. No: 2014/5433, 11/7/2019)

OLAYLAR

Heykel sanatçısı olan başvurucu, Belediye ile yapmış olduğu sözleşmeye dayalı olarak Koruma Bölge Kurulu'nun (Kurul) onayıyla başvuruya konu anıt heykeli (Kars'ta) yapmıştır. Heykelin yapımından sonra Kurul "yeni bulgular" elde edilmesi gerekçesiyle heykelin bulunduğu alandaki yapıların yıktırılmasına karar vermiş, Belediye Meclisi de yıkım kararı almıştır. Başvurucu yürütmeyi durdurma kararı aldırarak, bu kararın kaldırılmasının ardından Belediye yıkım sürecini başlatmıştır. Başvurucunun iptal talebi reddedilmiş, karar Danıştay tarafından onanmıştır.

İDDİALAR

Başvurucu, eser sahibi olduğu heykelin yıktırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvurucunun sahip olduğu eserin kamu gücünü kullanan organların aldıkları bir dizi karar neticesinde yıktırılması nedeniyle ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulmuştur. Bu müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe ifade özgürlüğünün ihlalini teşkil edecektir.

Heykelin yapılmasına, hukuki statüsüne ve yıkılmasına ilişkin tartışmalar öncelikle kamu kurumları arasında meydana gelmiştir. Devleti oluşturan organ ve kurumların uyum içinde çalışamamaları bireylerin hak ve özgürlüklerine müdahalenin gerekçesi olarak ileri sürülemez. Anayasa Mahkemesi başvurusu, bahse konu heykelin bulunduğu taşınmazın korunması gerekli kültür varlığı olarak ilan edilmiş olması nedeniyle yıktırılmasının bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olup olmadığı yönünden incelemiştir.

Somut olayda heykel yıktırılmadan taşınmazdaki kültür varlıklarının korunmasının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi gerekirdi. Sanat eseri tahrip edilmeden başka yere taşınmasının mümkün olup olmadığı araştırılabilir, eserin sahibi olan başvurucu ile ortak bir çözüm bulunması için müzakere yapılabilirdi. Heykelin yıktırılması sürecinde alınan idari kararlarda da mahkeme kararlarında da bu hususların tartışılmamış olması devletin sanat eserinin korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini göstermektedir.

Heykelin yapımından yıkılmasına kadar geçen süreçte kamu gücünü kullanan organlar Anayasa'nın sanatsal ifade özgürlüğüne ilişkin hükümlerini göz ardı etmiştir. Üstelik söz konusu heykelin diğer ifade türlerine göre daha fazla koruma görmesi gerekirken yıktırılmasının demokratik bir toplumda gerekli ve son çare olduğu ortaya konulamamıştır. Bu sebeple idari mercilerce ve mahkemelerce alınan kararların ilgili ve yeterli gerekçe içermediği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, kamu gücünü kullanan organlar bir sanat eserinin ve dolayısıyla Anayasa tarafından koruma altına alınmış olan sanatsal ifade özgürlüğünün korunması noktasında gereken hassasiyeti göstermemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

BİLDİRİYE İMZA ATAN AKADEMİSYENLERİN CEZALANDIRILMALARI NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜKLERİNİN İHLAL EDİLMESİ

Zübeyde Füsün Üstel ve Diğerleri (B. No: 2018/17635, 26/7/2019)

OLAYLAR

Bir grup akademisyen Türkiye'nin doğusu ve güneydoğusunda 2015-2016 yıllarında terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasındaki sokağa çıkma yasaklarının ve çatışmaların sona erdirilmesi çağrısı yapan bir bildiri yayımlamıştır. İmzacı akademisyenlere destek olmak amacıyla farklı üniversitelerde görev yapan başvuruçular da bu bildiriye imza atmıştır.

Yayımlanmasından sonra bildiriye yönelik sert eleştirilerde bulunulmuştur. İmzacı akademisyenler hakkında ceza soruşturmaları başlatılarak kamu davaları açılmış ve bazı üniversitelerde akademisyenlerin işine son verilmiştir. Açılan davalar sonucunda ceza alan başvuruçuların bu kararlara itirazları reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular; bir grup akademisyen tarafından yayımlanan bir bildiriye imza verdikleri için terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılmaları nedeniyle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesi son kırk yıldır ülkenin büyük kısmında olağanüstü hâl ilan edilmesini gerektiren, can kayıplarına yol açan terör olaylarının meydana geldiği bölgedeki, güvenlik durumunu ciddileştirecek sözler ve eylemler konusundaki endişelerin bilincindedir.

Dahası Anayasa Mahkemesi, başvurunun odağında yer alan bildirinin belirli bir perspektiften ve tek yanlı hazırlandığı, abartılı yorumlar içerdiği, güvenlik güçlerine karşı incitici ve saldırgan bazı ifadeler barındırdığının da farkındadır. Bu bildirinin Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün korumasından yararlanması gerektiği yönündeki yorumları Anayasa Mahkemesinin bildiride yer alan düşünceleri paylaştığı veya desteklediği anlamına gelmez.

Başvuruçuların altına imza attıkları açıklama gerçekten de toplumun büyük çoğunluğu için kabul edilemez bir içeriğe sahiptir. Terörle mücadele eden devleti, halka "katliam", "kıyım" ve "işkence" yapmakla suçlayan bir açıklamaya katılmak elbette mümkün değildir.

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesinin hiç bir şekilde içeriğine katılmadığı sözler de ifade özgürlüğü kapsamında kalabilir. Bir ifade ya da açıklamanın ifade özgürlüğü kapsamında kalıp kalmadığı değerlendirilirken söz konusu ifadelerin doğru ya da rahatsız edici olup olmadıkları belirleyici olmaz. Bu noktada kullanılan sözlerin terör örgütünün şiddet ve tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Açıklanan bir düşüncenin yetkilileri sert biçimde eleştirmesi, suçlayıcı keskin bir dil kullanması ve hatta tek taraflı, çelişkili ve subjektif olması; şiddete yönlendirdiği, topluma, devlete ve demokratik siyasi düzene yönelik olarak bir tehlike ortaya çıkarttığı ve buna bağlı olarak kişileri kanunlara aykırı eylemler yapmaya teşvik ettiği anlamına gelmez.

Devlete yönelik eleştirinin sınırlarının bireylere yöneltilen eleştirilere göre çok daha geniş olduğunda bir tereddüt yoktur. Yaklaşık on ay boyunca, on bir şehirde terör örgütüne karşı yürütülen ve milyonlarca insanın hayatını etkileyen operasyonların kamuoyu tarafından takip edilmesi ve operasyonlar hakkında değerlendirmeler yapılması normal karşılanmalıdır.

Başvurucuların imzaladığı bildirideki düşüncelerin toplumun büyük çoğunluğundan açıkça farklı olduğu ortadadır. Ancak tam da bu sebeple bu tür açıklamalara karşı yargısal tepki verilmesi noktasında daha hassas davranılması gerekir. Çünkü bu tür müdahaleler kamuoyunun ülkede meydana gelen son derece önemli olayların farklı bir bakış açısından -onların büyük çoğunluğu için bu bakış açısının kabul edilmesi ne kadar zor olursa olsun- öğrenme hakkına ağır bir sınırlama getirmektedir.

Bildirinin imzalanmasına neden olan operasyonları yürüten kamu gücüne karşı ağır eleştirilerde bulunulabileceğinin öngörülmesi ve demokratik çoğulculuk açısından bunlara daha fazla tahammül edilmesi gerekir. Tüm bu bilgiler dikkate alındığında başvurucuların mahkûmiyetlerinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan başvurucular hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmıştır. Bir başvuru dışındaki başvurucuların mahkûmiyet kararlarının açıklanması ise ertelenmiş ve başvurucular denetimli serbestlik tedbirine alınmışlardır.

Somut olayın koşullarında başvurucular hakkında -bazıları ertelenmiş olsa da- zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelmediği kabul edilen müdahalenin hedeflenen terör örgütü ve terörizmle mücadele kapsamında kamu düzeninin korunması amacıyla orantılı olduğunun gösterilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kamu gücünü kullanan organlar, devlet politikalarına yönelik eleştirilere cevap verilmesi hususunda ülkedeki herkesten daha fazla imkâna sahiptir. Özellikle son derece saçma ve ilgisiz bile görünse muhaliflerin haksız saldırı ve eleştirilerine farklı yollardan cevap verme imkânının olduğu durumlarda ceza kovuşturmasına başvurulmamalıdır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

WIKİPEDIA İSİMLİ İNTERNET SİTESİNE ERİŞİMİN ENGELLENMESİ NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Wikimedia Foundation Inc. ve Diğerleri (B. No: 2017/22355, 26/12/2019)

OLAYLAR

Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) internet sitesi Wikipedia'da bulunan ve gecikmesinde sakınca bulunan hâller kapsamında değerlendirilen iki içeriğin çıkarılması, çıkarılmaması durumunda içeriklere erişimin engellenmesi, engellenememesi hâlinde internet sitesinin tümüne yönelik erişimin engellenmesi kararı verilmesini talep etmiştir.

BTK talebi uygun bularak içeriklerin çıkarılmaması ve URL (içerik) bazlı erişimin engellenmesine teknik olarak imkân bulunmaması nedeniyle internet sitesinin tümüne yönelik erişimin engellenmesine karar vermiştir. Sulh Ceza Hâkimliği, kararı onaylamış ve yapılan itirazları reddetmiştir. Bunun üzerine ilgili internet sitesinin sahibi olan Wikimedia Foundation Inc. ve bazı kullanıcılar tarafından bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvurucu Wikimedia Foundation Inc., gönüllü Wikipedia editörleri tarafından karara konu maddeler üzerinde kapsamlı değişiklikler yapıldığını ve erişimin engellenmesi kararının dayanaktan yoksun kaldığını iddia etmiştir.

İDDİALAR

Başvurucular, internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan bir müdahale olduğunu belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Çevrim içi ansiklopedi olarak nitelendirilen ve her alanda önemli miktarda bilgi barındıran Wikipedia'da yer alan içeriğe erişimin engellenmesi yoluyla yapılacak müdahalenin bilgi alma ve verme özgürlüğüne hâle gelmemesi için demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır.

Başvuru konusu olayda iki URL adresinde yer alan içerik nedeniyle Wikipedia sitesinin tamamına erişim engellenmiştir. Her iki içerikte de Türkiye, Suriye'de yaşanan iç savaşın önemli dış aktörlerinden biri olarak nitelendirilmiş; Türkiye'nin mevcut rejime karşı, terör örgütleri de dâhil olmak üzere Suriye'deki muhalif güçleri desteklediği iddia edilmiştir.

URL adreslerinde yer alan maddeler incelendiğinde iddiaların önemli bir kısmının ulusal ve uluslararası basında yer alan haberlere dayandırıldığı görülmektedir. Wikipedia'ya erişim engellenmiş olmakla birlikte referans yapılan bu kaynakların tamamına yakını internet üzerinden erişilebilir durumdadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi kapsamında internet ortamında yer alan yayınlara ilgili olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesine karar verilmesi ivedilikle müdahaleyi gerektirecek hâllerde işletilmesi gereken istisnai bir yoldur. Wikipedia'ya erişim bu istisnai yol işletilerek engellenmiş ancak idari makamlarca ve derece mahkemelerince anılan söz konusu madde kapsamında yapılan müdahalelerde gözetilmesi gereken hususlar değerlendirilmemiştir. Erişimin engellenmesi kararına konu URL adreslerinde yer alan yayınların içeriği ile sınırlama sebebi arasındaki ilişki ortaya konulamadığı gibi gecikmesinde sakınca bulunan bir durumun varlığı da gösterilememiştir.

Diğer taraftan "millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi" gibi ayrıntılı olarak somutlaştırılması ve önceden bilinmesi mümkün olmayan durumları ifade eden ibarelerin içerik ve kapsamlarının kanun koyucu tarafından tek tek belirlenmesi beklenemez. Buna karşılık, anılan ibarelerin keyfî uygulamalara yol açacak şekilde ve geniş yorumlanması ifade özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verebilecektir. Somut olayda, iki URL adresinde yer alan içeriğe "millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması" kapsamında müdahale etmeyi haklı kılacak somut herhangi bir gerekçe gösterilmemiştir. Dahası, erişimin engellenmesi kararına karşı yapılan itiraz, içeriklerin "Devletin itibarını zedelemiş olması" gibi hangi sebeplerle bu kapsamda ele alındığı anlaşılamayan bir gerekçeyle reddedilmiştir. Kanunun izin verdiği müdahale sebeplerinin somut bağlantılar kurulmadan keyfiliğe yol açıldığı izlenimi oluşturacak şekilde geniş yorumlanması, kişilerin hukuki durumlarını belirsizleştirir ve kuralı öngörülemez hâle getirir. Bu durumun oluşturacağı caydırıcı etki de başvuru sahipleriyle birlikte aynı özgürlüğü kullanmak isteyen geniş kitlelerin ifade özgürlüğü üzerinde yaygın ve ağır bir baskıya neden olur.

Wikipedia, subjektif bilgiler içerebileceğini, hatta sisteme veri girişinin herkese açık olması nedeniyle zaman zaman kötü niyetli girişimlere de maruz kalabildiğini belirtmekte; kullanıcılarını, sağladığı bilgilerin kesin ve değişmez doğrular olmayabileceği konusunda açıkça uyarmaktadır. Wikipedia, içeriğindeki maddelerin ancak uzun tartışmalar neticesinde ve zamanla tarafsız bir maddeye dönüştüğünü, bu sürecin aylar hatta bazen yıllar alabildiğini ifade etmektedir.

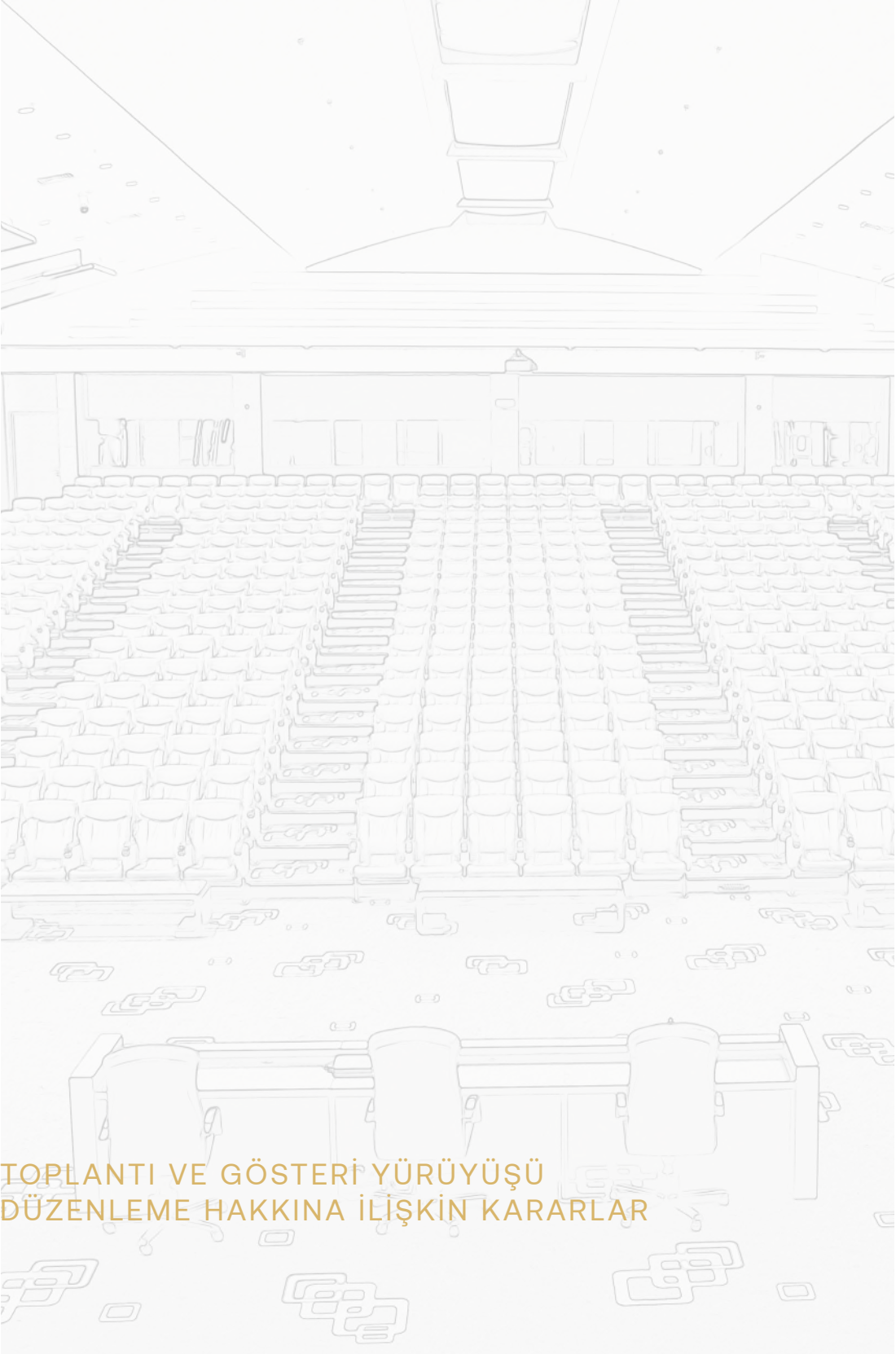
Başvuru konusu olayda da erişimin engellenmesi kararının ardından bağımsız, gönüllü Wikipedia editörleri tarafından karara konu maddeler üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmış, maddeler daha tarafsız ve özenli bir üslupla yeniden kaleme alınmaya çalışılmış, güvenilirliği düşük bulunan ve doğrulanamayan bazı içerikler ve bu içeriklerin alıntılandığı kaynaklar çıkarılmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin radikal oluşumlara destek verdiğine ilişkin iddiaların önemli bir kısmı da silinmiştir.

Wikipedia'ya erişimin Türkiye'den engellenmiş olması sadece içerik sağlayıcı konumunda olan başvurunun bilgi ve fikirleri yayma hakkına müdahale oluşturmamış, aynı zamanda Türkiye'deki kullanıcıların bilgi ve fikirlere erişme hakkını da sınırlandırmıştır. Üstelik erişimin engellenmiş olması, karara konu içeriklerin Türkiye'deki Wikipedia kullanıcıları arasında değerlendirmeye açılmasına engel olmuş; aktif Wikipedia editörlerinin anılan içeriklere katkı sunma, bu içeriklerde düzenleme ve değişiklik yapabilme imkânlarını elinden almıştır.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvuruya konu internet sitesine erişimin engellenmesi şeklindeki kısıtlamanın zorlayıcı bir nedene dayandığının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilemediği sonucuna varılmıştır.

Mevcut durumda erişimin engellenmesi tedbiri sürekli hâle gelmiştir. Bu şekilde süresiz hale gelen kısıtlamaların -internet sitesinin tamamına erişimin engellendiği de dikkate alındığında- ifade özgürlüğü üzerinde orantısız bir müdahale teşkil edeceği açıktır. İfade özgürlüğüne yapılan söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

H. TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

BAŞVURUCUNUN TERÖR ÖRGÜTÜNE ÜYE OLMA SUÇUNDAN CEZALANDIRILMASI NEDENİYLE TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKININ İHLAL EDİLMEDİĞİ

Metin Birdal (B. No: 2014/15440, 22/5/2019)

OLAYLAR

Başvurucu; terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, kamu malına zarar verme ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarını işlediği gerekçesiyle gözaltına alınmış ve ardından tutuklanmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına hükmetmiştir. Daha sonra 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun uyarınca kovuşturmanın ertelenmesine hükmedilmiş, başvurunun temyize gitmesi üzerine karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

İDDİALAR

Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmesinde, daha önce bazı gösterilere katılmış olmasının delil olarak kullanılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuruya konu olayda başvurunun bazı gösterilere katılmış olması örgüt üyeliği suçuna ilişkin yargılamasında delil olarak kullanılmıştır. Bu nedenle başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir. Bu müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

İlk derece mahkemesi başvuruconu söz konusu gösterilerdeki faaliyetleri nedeniyle değil terör örgütü üyeliği nedeniyle cezalandırmıştır. Ancak Mahkeme; başvurunun şiddet olaylarının yaşandığı ve terör örgütünün propagandasına dönüştürülen gösterilere katılmış olmasını, onun örgüt üyeliğini açıklayan faaliyetlerden biri olarak ve böylece eylemlerinin sürekliliğini göstermek için kullanmıştır.

Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği bir kararda terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösterilerde bir terör örgütü olan PKK'nın desteklendiğinin söylenmesinin demokratik topluma yönelik ciddi bir tehdit olduğuna hükmetmiştir.

Ceza muhakemesi hukukunda yer alan delil serbestliği ilkesi de gözönünde bulundurulduğunda ilk derece mahkemesinin mahkûmiyete ilişkin kararında başvurunun, terör örgütünün çağrısı üzerine yapılan ve örgütün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösterilere katılmış olmasını bir delil olarak kabul etmesi mümkündür.

Öte yandan ilk derece mahkemesi başvurusunun terör örgütü üyesi olduğu sonucuna yalnızca anılan gösterilere katılmış olduğunu dikkate alarak ulaşmamıştır. İlk derece mahkemesi telefon kayıtlarını, istihbarat bilgisini, polis raporlarını, ihbarları, başvurusunun bazı gösterilerdeki davranışlarını ve bu gösterilerde üstlendiği roller ile diğer delilleri bir bütün olarak değerlendirmeye almıştır.

Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre ilk derece mahkemesinin başvuru hakkındaki delilleri değerlendirme biçimine bakıldığında başvurusunun bazı gösterilere katılmış olması ile terör örgütü propagandası olarak nitelendirilebilecek ya da örgüte sempati duyulduğunu gösteren diğer deliller de birbirleriyle çelişkili değildir.

Başvuru konusu olayda ilk derece mahkemesi, eylem ve davranışlarıyla şiddete ve demokratik olmayan yöntemlerin yaygınlaştırılmasına hizmet eden başvurusunun demokratik yaşam için ciddi bir tehdit oluşturduğu kanaatine ulaşmıştır. Dolayısıyla başvurusunun cezalandırılması acil bir toplumsal ihtiyacı karşılamaktadır. İlk derece mahkemesinin toplumun terörsüz bir ortamda yaşama hakkı ile başvurusunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı arasında adil bir denge kurduğu sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak başvurusunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir müdahale olarak değerlendirilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

İ. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

BİLİRKİŞİ ÜCRETİNİN BAŞVURUCU TARAFINDAN ÖDENMESİNE KARAR VERİLMESİ NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

A.D. (B. No: 2015/10393, 9/1/2019)

OLAYLAR

Valilik, insan hakları alanında faaliyet gösteren başvuru derneğe usulsüz bağış topladığı gerekçesiyle idari para cezası vermiş ayrıca başvurucuya ait banka ve posta çeki hesaplarını bloke ettirmiştir.

Başvuru idari para cezasına karşı İdare Mahkemesinde iptal davası açmış, Mahkeme banka hesaplarına bloke konulması işleminin iptaline karar vermiştir.

Temyiz edilen karar, Danıştay tarafından uyuşmazlığın çözüm yerinin genel görevli sulh ceza mahkemesi olduğu gerekçesiyle bozulmuştur. Bozma kararına uyan Mahkeme yargı yolu yönünden davanın reddine karar vermiştir.

Anılan karar kesinleştikten sonra başvuru bu defa Sulh Ceza Hâkimliğine itiraz etmiştir. Konu ile ilgili bir bilirkişi raporu düzenlettiren Hâkimlik, idari yaptırım kararında bir usulsüzlük bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun itirazını reddetmiştir. Hâkimlik ayrıca 350 TL tutarındaki bilirkişi ücretinin başvurucudan alınarak Hazineye irat kaydına karar vermiştir.

Başvurucunun hem idari para cezasına yapılan itirazın reddedilmesi hem de bilirkişi ücreti ödenmesine karar verilmesi yönünden bu karara karşı yaptığı itiraz ise Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, yargılama sırasında yapılan bilirkişi ücreti masrafının kendisinden tahsil edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Yargılama sırasında bilirkişi görüşüne başvurulması yönünden yargısal makamların geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak hâkimin hukuk bilgisiyle çözümlenebileceği ilk bakışta açık bir şekilde anlaşıldığı hâlde bilirkişi görüşüne başvurulması bu yargılama giderlerinin ilgili tarafa yükletilmesi mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahaleye yol açar.

Başvuru, yardım toplama olarak nitelendirilen faaliyette bulunmadan önce izin almadığını inkâr etmemiş, bağış topladığını ve bunun olağan bir faaliyet olduğunu ileri sürerek itirazda bulunmuştur. İtiraz gerekçelerinin maddi olgulara ilişkin olmamasına ve sadece hukuki konular ile sınırlı olmasına rağmen Sulh Ceza Hâkimliğince -hiçbir gerekçe de gösterilmeden- bilirkişi raporu alınmasına karar verilmiştir.

Nitekim bilirkişi raporunda, bilirkişiden istenilen husus, “verilen idari para cezasının unsurlarının oluşup oluşmadığı” olarak formüle edilmiştir. Raporda ayrıca “idari yaptırım kararında bir usulsüzlük tespit edilemediği” ve “itirazın haksız olduğu” belirtilmiştir.

Buna göre maddi olguların tartışılmasına gerek bulunmayan somut olay bakımından alınan raporda yer verilen hususların tamamının hâkimin hukuk bilgisiyle aydınlatılabilecek mahiyette oldukları görülmüştür. İdari para cezasının unsurlarının oluşup oluşmadığı, idari yaptırım kararında bir usulsüzlük bulunup bulunmadığı, idari yaptırımın kanuni dayanağı ve itirazın haklı olup olmadığı gibi ancak hâkim tarafından yargı yetkisi çerçevesinde karara bağlanabilecek hususlar hakkında bilirkişi görüşüne ihtiyaç olmadığı son derece açıktır.

Uyuşmazlığın çözümüne hiçbir yarar sağlamadığı ilk bakışta açıkça anlaşılan bir delilin toplanması sonucu oluşan giderlerin ilgili tarafa yükletilmesi gereksiz yere yargılamayı uzatacağı gibi mal varlığından gerekli olmadığı hâlde yol açılan eksilme sebebiyle ilgili tarafın mülkiyet hakkına ölçsüz bir müdahale teşkil eder.

Her ne kadar bilirkişi ücreti tutarı nispeten az olsa da bu tutarın başvurunun itirazına konu idari para cezası miktarının yaklaşık olarak yarısı tutarında olduğu dikkate alınmıştır. Buna göre kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

TAŞINMAZIN UZUN SÜRE KAMULAŞTIRILMAMASINDAN DOĞAN ZARARIN TAZMİN EDİLMEMESİ NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

İbrahim Sözer ve Diğerleri (B. No: 2016/10425, 4/4/2019)

OLAYLAR

Başvurucuların maliki olduğu taşınmaz, uygulama imar planıyla ilköğretim tesis alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular taşınmazın kamulaştırılması istemiyle İl Özel İdaresine başvurmuş fakat bir sonuç elde edememişlerdir.

Başvurucular bu kez taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle İdare aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açmışlardır. Mahkeme başvurucular lehine tazminata hükmetmiş ancak temyiz üzerine Yargıtay kararı bozmuştur. İlk derece mahkemesi bozma ilamına uyarak dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar vermiştir.

Diğer taraftan İdare, Asliye Hukuk Mahkemesinde taşınmaza yönelik kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır. Bilirkişi raporlarında kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen bedelin başvuruculara ödenmesi için İdareye süre verilmiştir. Belirtilen sürede kamulaştırma bedelinin yatırılmadığının tespiti üzerine Mahkeme davayı reddetmiştir.

Başvurucular, bu kez İdare Mahkemesinde İdare aleyhine maddi tazminat istemli tam yargı davası açmışlardır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Başvurucuların karara itirazları ve karar düzeltme istemleri Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucular, kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen taşınmazlarının yaklaşık otuz yıldır kamulaştırılmadığını, uğradıkları zararların da tazmin edilmediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

İmar planlarında kamu hizmetine ayrılan taşınmazların belirli bir süre içerisinde kamulaştırılması gerektiği, sürenin uzamasının mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanımı noktasında belirsizliğe yol açtığı kuşkusuzdur.

Somut olayda başvuruculara ait taşınmaz 1986 yılında yapılan uygulama imar planıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Buna göre taşınmaz üzerindeki kısıtlama yaklaşık 33 yıldır devam etmektedir.

İdare tarafından bu taşınmazın kamulaştırılmasından vazgeçildiği belirtilmiş ise de taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından kaynaklanan kısıtlamaların halen devam ettiği görülmektedir. Bu kısıtlamaların ise ancak imar planı tadilatı yapılması üzerine taşınmazın kamu hizmeti alanından çıkarılmasıyla kalkacağı açıktır. Fakat başvurucuların talebine rağmen kamu makamlarınca bugüne kadar imar planı değişikliğinin yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Başvurucuların taşınmazları üzerinde 33 yıl boyunca inşaat yasağı gibi kısıtlamalar devam etmiştir. Başvurucular bu taşınmazları diledikleri gibi hukuki işlemlere konu edememiş ve taşınmazın değeri üzerinde olumsuz bir etkiyle karşılaşmışlardır. Nitekim başvurucular dava aşamasında şerhin uzun sürmesi nedeniyle zarara uğradıklarını açıkça belirtmişlerdir. Buna göre tazminat istemlerinin yalnızca kamulaştırma bedeli ile sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle başvurucular kısıtlama sebebiyle uğradıkları zararın tazminini talep ettikleri hâlde açtıkları dava derece mahkemelerince kamulaştırma bedeli ödenemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Hâlbuki kısıtlama suretiyle yapılan müdahalenin ölçülü olabilmesi için başvurucular yönünden anılan kısıtlamaların yol açtığı zararların da tazmin edilmesi gerekir.

Sonuç olarak, kamu makamlarının herhangi bir tazminat ödememesinin başvuruculara aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu sebeple başvurucuların mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

ÜLKELER ARASI MÜTEKABİLİYET BULUNMADIĞI GEREKÇESİYLE MİRASÇILIĞIN KABUL EDİLMEMESİ NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

İoanis Maditinos (B. No: 2015/9880, 8/5/2019)

OLAYLAR

Başvurucu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı iken izin almaksızın kendi isteğiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazandığı gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır. Hâlen Atina'da ikamet eden Yunanistan uyruklu başvuru İstanbul'da bir taşınmazın tek mirasçısı kalmış ancak Sulh Hukuk Mahkemesi, başvuru Türk vatandaşı olmadığı için mirasın tamamının Hazineye ait olduğuna karar vermiştir.

Başvurucu miras ile ilgili olarak Sulh Hukuk Mahkemesinden mirasçılık belgesi talebinde bulunmuş, Mahkeme bu talebi kabul etmiştir. Hazine, başvuru aleyhine mirasçılık belgesinin iptali davası açmış ve Mahkeme kararıyla başvuru mirasçılık belgesi iptal edilmiştir. Başvurucunun Hazine aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı mirasçılık belgesinin iptali davası ise reddedilmiştir. Temyiz edilen karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

İDDİALAR

Başvurucu uyumsuzluk konusu taşınmazda mirasçılık hakkının bulunduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

1964 yılında çıkarılan Kararname ile Yunan uyruklu kişilerin Türkiye'deki taşınmazları üzerinde mülkiyete dair temliki tasarruflarının durdurulmasına karar verilmiş ancak bu Kararname 1988 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Somut olayda miras bırakanın öldüğü tarih itibarıyla Yunan uyrukluların Türkiye'deki taşınmazlar yönünden temliki tasarruflarını geçici olarak kısıtlayan söz konusu Kararname'nin yürürlükte olmadığı açıktır.

Derece mahkemeleri Yunanistan ile karşılıklılık bulunmadığı gerekçesiyle başvuru miras bırakanın taşınmazı yönünden mirasçısı olamayacağına karar vermişlerdir.

Derece mahkemeleri bu sonuca varırken Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün ülkeler arasındaki karşılıklılığa ilişkin yazılarına dayanmışlardır. Ancak söz konusu yazılar incelendiğinde, murisin vefat ettiği tarihte veya yargılama sırasında Yunanistan'da Türk uyrukluların çeşitli kısıtlamaların söz konusu olduğu bölgeler de dâhil olmak üzere miras yoluyla mal edinemediklerine dair herhangi bir tespitin bulunmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Bu yazılara göre Yunanistan'da çeşitli bölgelerde alım ve satım gibi hukuki işlemler için izin koşulu getirilmiş olmakla birlikte bu iznin miras yoluyla mal edinimini de kapsadığına dair somut bir bilgiye yer verilmemiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Yunanistan'da Türk vatandaşlarının kısıtlamaya konu bölgede bulunan

taşınmazları miras yoluyla edinebildiği yönünde belgeler bulunduğunu belirtmiştir.

Öte yandan 2005 ve 2012 tarihlerinde yapılan kanuni düzenlemeler ile miras yoluyla mal ediniminde karşılıklılık esasının kaldırıldığına da dikkat çekilmelidir. Buna göre miras yoluyla edinilen taşınmazların maliki tarafından tasfiye edilmediği takdirde tasfiye edilerek bedele çevrilmesi ve bedelinin hak sahibine ödenmesi öngörülmüştür.

Sonuç olarak, derece mahkemelerinin olay tarihi itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümleri çerçevesinde karşılıklılık ilkesi yönünden Yunanistan'da Türk vatandaşlarının miras yoluyla mal edinemedikleri yönünde açık bir tespit olmamasına rağmen mirasçılık belgesinin iptal edilmesinin kanuni dayanağını makul ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyamadıkları görülmüştür. Bu durumda başvurucunun mirasçılığının tanınmaması suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

**YÖNETİM KURULU ÜYESİ BAŞVURUCUNUN ŞİRKETİN
KAMUYA BORÇLARINDAN SORUMLU TUTULMASI
NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMEDİĞİ**

Erol Kesgin (B. No: 2015/11192, 30/5/2019)

OLAYLAR

Sosyal Güvenlik Kurumu il müdürlüğü başvurucuya hissedarı ve Yönetim Kurulu üyesi olduğu şirketin sosyal güvenlik prim ve gecikme zammı borçları için ödeme emri göndermiştir. İş Mahkemesine müracaat eden başvurucu ödeme emrinin iptalini talep etmiştir. Konu hakkında bilirkişi raporu hazırlatan Mahkeme, bu raporu hükme esas alarak davanın reddine karar vermiştir. Temyiz edilen karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

İDDİALAR

Başvurucu, temsil yetkisi olmamasına rağmen yönetim kurulu üyesi olduğu şirketin kamuya olan borçlarından dolayı sorumlu tutulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Başvurucunun borçlu Şirketin sosyal güvenlik prim ve gecikme zammı borçlarından sorumlu tutulmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur. Mülkiyet hakkına müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Gerek mülga kanun (506 sayılı Kanun) gerekse 1/7/2008 tarihinde yürürlüğe giren kanun (5510 sayılı Kanun) primlerin zamanında ve düzenli olarak tahsilini sağlamaya yöneliktir. SGK'nın sosyal sigorta yardımlarını sağlaması da, en önemli gelir kaynağı olan sigorta primlerinin zamanında ve eksiksiz olarak ödenmesine bağlıdır.

Bu kapsamda prim alacaklarının etkin bir şekilde eksiksiz ve zamanında tahsilinin güvence altına alınabilmesi için tüm yönetim kurulu üyelerinin - imza ve ilzam yetkisi olmasa dahi- sorumlu tutulmalarının somut olaydaki uygulanma biçimiyle elverişli ve gerekli olduğu açıktır. Bu kuralla primlerin tahsilinin güvence altına alınması ve primlerin zamanında ödenmesinin özendirilmesi amaçlanmıştır.

Kamu alacağının doğrudan başvurucudan tahsil edilmesinin takip edilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli ve gerekli olduğuna kuşku yoktur. Bunun yanında İş Mahkemesinde itiraz davası açan ve ardından temyize başvuran başvurucu bu süreçte tüm iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânı bulmuştur.

Ayrıca başvurucu ödediği takibe konu miktarı payları nispetinde diğer Şirket hissedarlarına rücu edebilecektir. Başvurucunun kendi payına tekabül eden kısım için yaptığı ödeme için de Şirket tüzel kişiliğine rücu edebilme imkânı mevcuttur.

Sonuç olarak Şirkete ait sosyal sigorta prim borçları ile gecikme zamlarının ödenmemiş olması nedeniyle doğan kamu alacağından sorumlu tutulmasının başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet

yüklemediği değerlendirilmiştir. Bu suretle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı ile mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi başvuru aleyhine bozmadığı kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

UYGULANAN İDARİ PARA CEZALARININ ÇOK YÜKSEK OLMASI NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Mohamed Kashet ve Diğerleri (B. No: 2015/17659, 20/6/2019)

OLAYLAR

Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü personeli tarafından yapılan çıkış kontrolleri sırasında, başvuruçuların bulunduğu araçta nakit para bulunmuştur.

Cumhuriyet Başsavcılığı talimatıyla gümrük görevlilerince paraya el konulmuştur. Başvuruçular el koyma kararının kaldırılması için Sulh Ceza Hâkimliğine itirazda bulunmuşlar, itirazın kabulü ile el konulan paranın başvuruçulara iadesine karar verilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı kabahat işledikleri gerekçesiyle başvuruçuların ayrı ayrı idari para cezası ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Başvuruçular bu karara Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde itiraz etmişler, Hâkimlik konu hakkında bilirkişi incelemesi yaptırmıştır.

Uzman bilirkişi raporunda, söz konusu nakit paranın banka aracılığıyla gönderilme imkânı varken çanta içinde nakit olarak ülkeye sokulması sırasında yakalandığını belirtilmiş ve bu sebeple itiraza konu kararın yanlış olduğunun söylenemeyeceği ifade edilmiştir. Hâkimlik itirazı reddetmiş, başvuruçuların ret kararına karşı itirazları da kabul edilmemiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, döviz ithal ve ihracının Bakanlar Kurulu kararına göre serbest olduğunu ve kabahate konu bildirilmeyen para miktarı ile karşılaştırıldığında idari para cezasının orantısız olduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike, uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekmektedir.

Somut olayda mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu dövizin başvuruçular tarafından nakit olarak yurt içine getirilmek istenirken ele geçirildiği kamu makamlarınca tespit edilmiştir.

Başvuruçular yurt içine döviz getirmenin yasak olmadığını belirterek verilen idari para cezalarının kanuna aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ancak olay tarihi itibarıyla yurt dışına döviz alışverişinin bildirim yapılarak izin alınmak kaydıyla mümkün olduğu, somut olayda ise bu izin usulüne

uyulmadığı kabul edildiğine göre bu kararların keyfî veya öngörülemez oldukları söylenemez. Bununla birlikte somut olayda gümrük makamlarına bildirilmeyen 630.000 Dolar tutarındaki para için başvurularda toplamda 5.006.183 TL tutarında idari para cezası uygulanmıştır. Ele geçirilen paranın yaklaşık 3,5 katı oranında bir para cezasının uygulandığı görülmüştür.

Sonuç olarak başvurularda müdahaleye kendi kusurlarıyla yol açmış ve fiilin sonuçları öngörülebilir olsa dahi başvurularda uygulanan idari para cezalarının toplamı, bildirime konu edilecek paranın çok üzerinde tayin edilmiş ve aşırı bir külfete yol açmıştır. Dolayısıyla başvurularda mülkiyet hakları ile müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı arasında olması gereken adil denge başvurularda aleyhine bozulmuştur.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

J. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

İDARİ VE ADLİ SÜREÇ SONUCUNDA VERİLEN CEZALARIN, AYNI FİİL NEDENİYLE YENİDEN YARGILANMAMA VEYA CEZALANDIRMAMA İLKESİNİ İHLAL ETMEDİĞİ

Ünal Gökpınar (B. No: 2018/9115, 27/3/2019)

OLAYLAR

Ticarette uğraşan başvurusunun 2007 ile 2011 yılı arasındaki dönemlere ilişkin işlemleri vergi incelemesine alınmıştır. İnceleme sonucunda hazırlanan vergi inceleme raporu doğrultusunda başvuru adına çeşitli vergi ve ceza tarhiyatları yapılmıştır.

Başvuru tarhiyatlara arşı Vergi Mahkemesinde davalar açmış, Mahkeme vergi/ceza ihbarnamelerinde hukuka uygunluk olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunan idare, diğer yandan da yeniden vergi/ceza ihbarnameleri düzenlemiş ve başvurucuya göndermiştir. Danıştay temyiz isteminin konusuz kaldığı gerekçesiyle istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir.

Vergi idaresinin ikinci kez düzenlediği vergi ve ceza ihbarnamelerine karşı açtığı davalar sürerken başvuru, Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun kapsamında borcunu yapılandırmış ve ödemiş, vergi mahkemelerinde açtığı davalardan da feragat etmiştir.

Başvuru hakkında ayrıca “sahte fatura kullanma ve düzenleme” nedeniyle Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur. Ceza Mahkemesi suçu sabit görmüş, başvurusunun beş kez ayrı ayrı cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurusunun istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesi hükmü onamıştır.

İDDİALAR

Başvuru; bir vergi incelemesi sonucuna bağlı olarak aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa’nın 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, Anayasa’nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

Hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır. Hukuk güvenliği ilkesi özel kişiler arasında oluşan ve kesinlik kazanan ilişkilerin yanı sıra özel kişilerin devlet ile olan münasebetleri neticesinde kişiler lehine ortaya çıkan ve kati hale gelen neticelerin de muhafazasını mecburi hâle getirmektedir. Bu bağlamda yürürlükte bulunan hukuk kurallarına uygun olarak kişilerin lehine sonuçlanan ve kesin hüküm güvencesinden yararlanan cezai süreçlerin yok sayılması ve bunların tekrarlanması hukuk güvenliği ilkesini zedeler.

Bunun yanında hukuk düzenini ihlal eden fiillerin cezalandırılması devletin en temel yetkilerinden biridir. Ancak demokratik bir hukuk düzeninde devletin, haksızlık teşkil eden fiillere cezalandırma yoluyla göstereceği tepki ölçülü olmalı ve hukuk güvenliğini zedeleyici bir boyuta ulaşmamalıdır. Bir kimsenin daha önce yargılandığı ve cezalandırıldığı hukuka aykırı bir eylem nedeniyle yeniden takibata uğraması veya cezalandırılması, yaptırım uygulanmasıyla elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasında kurulması gereken adil dengeyi zedeleyerek cezalandırmanın birey üzerinde aşırı bir külfete dönüşmesine yol açar.

Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi, bireylerin, haklarında yürütülen bir ceza yargılaması sürecinin varlığı hâlinde tekrar yargılanmamalarını veya cezalandırılmamalarını güvence altına almaktadır. Böylelikle adil yargılanma hakkı kapsamındaki cezai süreçler yönünden hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak hukuk güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla hukuk devleti ilkesinde mündemiç olan aynı suç nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının bir unsuru olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi gereğince, kişi aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılanamaz veya cezalandırılmaz. Ancak, bu ilke mutlak olmayıp, ayrı hukuk disiplinleri kapsamında aynı fiilin farklı şekillerde mütalaa edilmesi mümkündür. Bu ilke sadece ceza davalarına ilişkin olduğu için aynı fiilden dolayı ceza soruşturmasının yanında ayrıca hukuk davası veya disiplin soruşturması açılmasına engel teşkil etmez. Dolayısıyla bir fiilin söz konusu hukuk disiplinlerinin öngördüğü farklı yaptırımlarla cezalandırılması aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz ilkesine aykırılık oluşturmaz.

Somut olayda şikâyetle konu her iki takibat aynı kişi hakkında ve aynı vergilendirme dönemleri ile ilgili olarak yürütülmüştür. Vergi idaresince sahte fatura düzenlendiğinin tespiti üzerine yürütülen idari takibatta bu fiil dolayısıyla vergi cezaları uygulanmış, yine vergi düzenini bozan bu fiil yüzünden ayrıca ceza yargılaması yürütülmüştür. Buna göre başvurucunun cezai süreçlere neden olan hareketleri kendi içinde bir bütünlük oluşturduğundan hukuki anlamda aynı fiil olarak değerlendirilmelidir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, farklı amaç ve hukuki yararları gerçekleştirmeye yönelik hem idari süreç sonunda vergi cezası hem de adli süreç sonunda mahkûmiyet verilebilmesinde aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARININ UYGULANMAMASI NEDENİYLE ÖNCEKİ İHLALİN DEVAM ETTİĞİNE KARAR VERİLMESİ

Aligül Alkaya ve Diğerleri (2) (B. No: 2016/12506, 7/11/2019)

OLAYLAR

Başvurucular, Ağır Ceza Mahkemesinin 4/5/2011 tarihli kararıyla anayasal düzeni zor yoluyla ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Kararın Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmesi üzerine başvurucular Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi tüm başvuruçuların hakkaniyete uygun yargılanma haklarının, başvuru Aligül Alkaya'nın ayrıca müdafî yardımından yararlanma hakkının da ihlal edildiğine hükmetmiş, ihlalin sonuçlarının giderilmesi için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir.

Anılan kararda, diğer başvuruçuların mahkûmiyetlerinin esas olarak başvuru Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında müdafî olmaksızın alınan ifadelerine dayandırıldığı, ayrıca başvuru Aligül Alkaya dışında diğer başvuruçular tanık dinlenmesini talep ettikleri hâlde Mahkemece bu konuda değerlendirme yapılmadığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca başvuruçuların bir kısmının mahkûmiyetinde esas olarak farklı mahkemelerce dinlenen tanıkların ifadelerinin dikkate alındığı ancak bu tanıkların duruşmada sorgulanmasına imkân verilmediği, bu şekilde tanık sorgulama hakkının gereklerinin yerine getirilmediği, böylelikle bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiği ifade edilmiştir.

Başvurucular, ihlal kararına dayanarak 28/12/2015 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesinin 30/3/2016 tarihli ek kararıyla başvuruçuların yargılamanın yenilenmesi talebi dosya üzerinden reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru Alkaya, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına dayanarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesince bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine karar verildikten sonra bu kararın gereğinin yerine getirilmesi, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevi verilmesinin zorunlu bir sonucudur. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir.

Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar üzerine ilgili mahkemenin yasal yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirttiği doğrultuda devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesince yargılamanın yenilenmesine hükmedilen hâllerde derece mahkemesinin yeniden yargılamaya karar vermesi için lehine ihlal kararı verilenin veya ilgili başka kişi veya kişilerin talepte bulunması gerekmemektedir. Derece mahkemesi Anayasa Mahkemesi kararı kendisine ulaşır ulaşmaz -ilgili usul kanunlarında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak- taraflarca başvuru yapılmasını beklemeksizin yeniden yargılama yapmak yükümlülüğündedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereği olarak yeniden yargılama yapılacak hâllerde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak bir kabule değerlik incelemesi aşaması da bulunmamaktadır.

Bu bağlamda derece mahkemesinin öncelikle yapması gereken şey, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı gereğince yeniden yargılamaya başladığına dair karar almaktır. Esasen derece mahkemesinin yeniden yargılama yapılması yönünde karar almasıyla birlikte bir temel hak veya özgürlüğü ihlal ettiği Anayasa Mahkemesince tespit edilen önceki kararı kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Mahkeme sonraki aşamada ise Anayasa Mahkemesi kararında tespit edilen ihlalin sonuçlarını gidermek için gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür.

Bu çerçevede ihlal, yargılama sırasında gerçekleştirilen usule ilişkin bir ihmal, işlem veya başka bir eksiklikten kaynaklanıyorsa söz konusu hususun ihlale yol açmayacak şekilde giderilmesi/düzeltilmesi gerekmektedir. Ancak bu yükümlülük, derece mahkemelerinin bazı ihlal kararlarının gereklerini duruşma yapmaksızın -dosya üzerinden- önceki kararının aksi yönünde karar vererek veya kararında ihlal nedenini gideren birtakım değişiklikler yaparak yerine getiremeyeceği şeklinde anlaşılamaz. Anayasa Mahkemesinin kararında tespit edilen ihlallerin işin durumuna göre duruşma yapmaksızın giderilebileceği anlaşılırsa bu yöntemle de ihlalin sonuçları giderilebilir. Hangi yöntemle ihlalin sonuçlarının giderileceği belirlenirken ihlalin niteliği nazara alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır.

Somut olayda başvuru sahiplerinin konuyla ilgili ilk başvurularında Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama ve dinletme hakları ile müdafî yardımından yararlanma hakkının gereklerinin yerine getirilmemesi nedeniyle bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında, herkesin adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık dinletme ve sorgulama, müdafî yardımından yararlanma haklarıyla ilgili ilkeleri belirlemiştir.

Buna göre sanığın; ceza yargılaması sürecinde tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi, tanıkların beyanlarının doğruluğunu sinama imkânına sahip olması adil bir yargılama bakımından gereklidir. Ancak bu mutlak bir hak değildir. Makul gerekçelerle getirilen kısıtlamalar, kimi zaman bu imkânı ortadan kaldıracaktır. Diğer yandan bir mahkûmiyet, sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelerle

dayandırılmış ise sanığın hakları Anayasa'daki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur.

Avukat imkânı sağlanmayan sanığın kolluktaki kabulünün (ikrar) mahkûmiyet kararında kullanılması müdafî yardımından yararlanma hakkına telafi edilmez biçimde zarar verir. Soruşturma evresinde elde edilen bu kabulün kötü muamele ve işkence altında verildiği belirtilerek reddedilmesi durumunda mahkemece bu durum araştırılmadan kabulün dayanak olarak kullanılması önemli bir özen eksikliğidir.

Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı verip ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği bu gibi durumlarda ilgili yargısal merciler, ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde hareket etmek zorundadır.

Somut olayda ilk derece mahkemesi yasal yükümlülüğüne aykırı biçimde yargılamanın yenilenmesi talebini reddetmiştir. Yapılması gereken şey, yeniden yargılama yapılarak usule ilişkin güvencelerle ilgili ihlal nedenlerinin giderilmesi, sonrasında oluşan kanıt durumuna göre yargılamanın sonucuna dair değerlendirmelerde bulunulması ve ulaşılan vicdani kaniya göre yeni bir hüküm kurulmasıdır.

Başvurucuların aleyhinde ifade veren ve beyanları mahkûmiyette belirleyici olarak esas alınan tanıkların duruşma açılmadan sorgulanması olanaklı değildir. Başvurucuların bu türdeki tanıklarla yüzleşebilmesi ve onların beyanlarının doğruluğunu sınaıma imkânına sahip olması ancak yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verilmesi ile mümkün olabilir.

Soruşturma evresinde başvuru Aligül Alkaya'nın kabulünün kötü muamele ve işkence altında veriliş verilişmediği, mahkûmiyet için delil olarak kullanılış kullanılmayacağı hususu da tanıkların sorgulanmasına ilişkin eksiklik giderildikten sonra anlaşılabilir. Ağır Ceza Mahkemesinin yargılamanın yenilenmesi istemini reddederken yaptığı yorumun Anayasa Mahkemesi ihlal kararıyla örtüşmediği dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin başvurucular hakkındaki kararda tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının derece mahkemelerince ortadan kaldırılmadığı anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik olarak daha önce verilen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ikinci kez ihlal kararı verildiği gözetildiğinde yalnızca ihlal tespiti yapılmasının ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesinin başvurucuların mağduriyetinin giderilmesi bakımından yeterli olmayacağı değerlendirildiğinden başvuruculara tazminat ödenmesine de karar verilmiştir.

K. ETKİLİ BAŞVURU HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

SINIR DIŞI EDİLME KARARINA KARŞI BAŞVURULABİLECEK ETKİLİ BİR YARGI YOLU BULUNMAMASI NEDENİYLE ETKİLİ BAŞVURU HAKKININ İHLAL EDİLMESİ VE İHLALİN YAPISAL SORUNDAN KAYNAKLANMASI NEDENİYLE PİLOT KARAR USULÜNÜN BENİMSENMESİ

Y. T. (B. No: 2016/22418, 30/5/2019)

OLAYLAR

Başvurucu, yasal yollardan Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra Türk vatandaşı bir kadınla evlenmiş ve dört çocuğı olmuştur.

Kolluk görevlileri tarafından yapılan rutin kontrolde başvuru hakkında yurda giriş yasağı olduğu anlaşılmış, İl Göç İdaresi tarafından (30/9/2016) sınır dışı edilmesine ve idari gözetim altına alınmasına karar verilmiştir. Olay tarihinde yürürlükte olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda yargı yoluna başvurulması durumunda yargılama sonuçlanıncaya kadar sınır dışı kararının infaz edilmemesi öngörülmüştür.

Bu arada 29/10/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 676 sayılı KHK ile 6458 sayılı Kanun'da değişiklikler yapılarak ek hükümler konulmuştur. Buna göre sınır dışı edilmelerine karar verilen kişiler için dava açma süresi boyunca ve dava açıldığı takdirde de yargılama süresince -değişiklikten önceki durumdan farklı olarak- sınır dışı etme işleminin durmayacağı düzenlenmiştir.

Belirtilen değişiklik çerçevesinde başvurunun sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Başvurucu, Türk uyruklu olduğunu, işkence nedeniyle Türkiye'ye geldiğini belirterek söz konusu işlemin iptali için İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde yürütmenin durdurulması talebinde de bulunarak iptal davası açmıştır. Başvurunun talebi kabul edilmemiş ve kötü muamele iddialarına ilişkin bir değerlendirme yapılmadan davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Başvurucu; hakkındaki sınır dışı etme kararının her an icra edilebilir olduğunu, dolayısıyla pratikte idare mahkemesinin etkili bir başvuru yolu olmaktan çıktığını belirterek İdare Mahkemesinde dava açtığı gün tedbir talebiyle birlikte bireysel başvuruda bulunmuştur.

İDDİALAR

Başvurucu, kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararına karşı başvurulabilecek etkili bir yargı yolu bulunmaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 40. maddesinde, anayasal hakları ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmıştır.

Somut olayda başvuru, ülkesinde kötü muameleye maruz kalacağı iddialarını idari yargı makamları önünde dile getirmiş ve aynı anda bireysel başvuruda da bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, başvurunun iddialarının ciddi olduğunu değerlendirerek tedbir talebinin kabulüyle sınır dışı işleminin durdurulmasına karar vermiştir. Buna karşılık İdare Mahkemesi şekli bir inceleme sonunda davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

Başvurucunun davanın esasına ilişkin iddiaları idare mahkemesi nezdinde tartışılmamıştır.

Başvurucu; idare mahkemesinde görülecek davanın sonucunu bekleme imkânının bulunmadığını, davanın her aşamasında sınır dışı edilme olasılığının söz konusu olduğunu dile getirmiştir. Başvurucunun idare mahkemesinde görülen davanın pratikte başarı şansı sunmadığı için etkili bir başvuru yolu olmaktan çıktığı yönündeki iddiaları temelsiz değildir. Başvurucunun idare mahkemesinde görülen davasını sınır dışı edilme riski bulunmaksızın takip edebilme olanağı yoktur. Bu durum güvencelerin idare mahkemesinde görülen davada karşılanma olanağının bulunmadığını açıkça ortaya koymuştur.

Bununla birlikte somut davada ortaya çıkan durum, idare mahkemesinin uygulamasından veya mevzuatı yanlış yorumlamasından değil 6458 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikten kaynaklanmıştır. Bu değişikliğin Anayasa'da güvence altına alınan yaşam hakkı, kötü muamele yasağı, etkili başvuru hakkı ile Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yerleşik içtihatlarıyla uyumlu olmadığı anlaşılmıştır.

Dolayısıyla başvurunun idare mahkemesine açtığı davanın sonucunu beklerken sınır dışı edilme riskini ortadan kaldıran, yasal bir güvenceye sahip olmaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiği, ihlalin ise mevzuatta yapılan değişiklik sonrası oluşan yeni durumdan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine, pilot karar usulünün uygulanmasına ve yeniden yapılacak yargılama sonuçlanıncaya kadar başvurunun sınır dışı edilmemesine karar vermiştir.

Öte yandan somut başvuru, 6458 sayılı Kanunda yapılan değişiklikten sonra Anayasa Mahkemesine yapılan ilk başvuru özelliğini taşımaktadır. Bu başvuruyu takiben aynı mahiyette 8/4/2019 tarihi itibarıyla 1.545 başvuru daha yapılmıştır.

Bu başvuruların mevzuat değişikliğine bağlı yapısal bir sorundan kaynaklanması nedeniyle 12/6/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü uyarınca pilot karar usulünün başlatılmasına karar verilmiş ve somut dosya pilot dava olarak belirlenmiştir.

Pilot karar usulünün benimsenmesindeki en önemli amaç, benzer başvuruların tamamının ihlalle sonuçlanması yerine idari mercilerce çözüme kavuşturulması ile bu suretle ihlalin kaynağının ortadan kaldırılarak yapısal sorunun düzeltilmesinin sağlanmasıdır.

Anayasa Mahkemesi tarafından öngörülen süre içinde yapısal sorunun ve bu kapsamda kalan başvuruların ilgili mercilerce çözülmemesi hâlinde benzer nitelikteki başvuruların topluca karara bağlanması mümkün olacaktır.

İlgili kanun hükmü yürürlükteyken idare mahkemeleri tarafından yeniden yargılama yapılması yoluyla ihlalin giderimi mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının giderilebilmesi, benzeri yeni ihlallerin önüne geçilebilmesi için takdir yasama organına ait olmakla birlikte ihlale yol açan kanun hükmünün gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

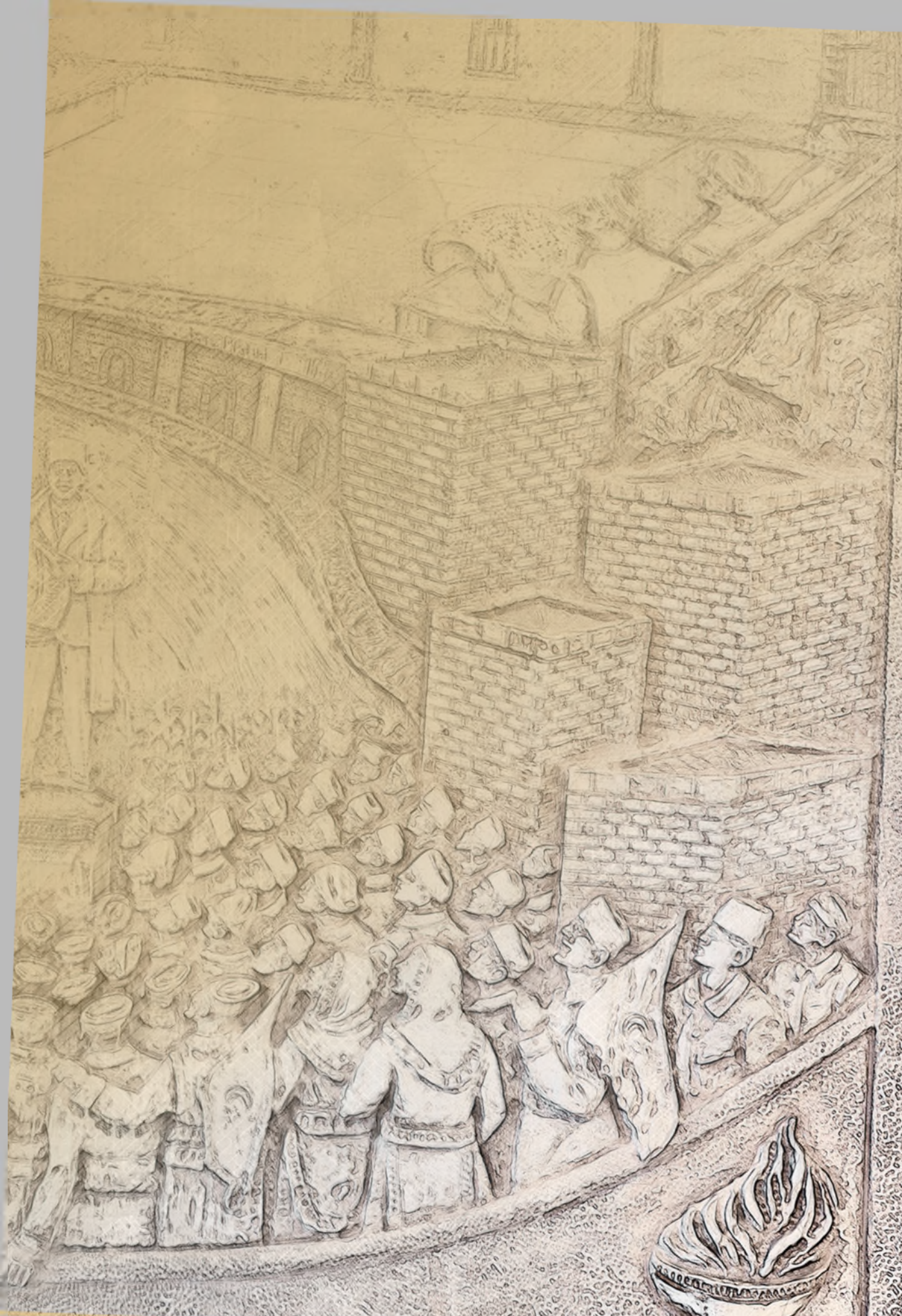
Yasama organı tarafından bir düzenleme yapılması bu konudaki yapısal sorunu ortadan kaldıracak ve benzer nitelikte yeni başvuruların önüne geçilecektir. Bu nedenle kararın bir örneğinin yasama organına bildirilmesine karar verilmiştir.

Yasama organı tarafından yapılacak düzenleme yeni başvuruları engelleyecek olsa da Anayasa Mahkemesi önünde bekleyen ve sayısı giderek artan 1.545 başvurunun çözümü için yeterli olmayacaktır. Bu konuda mevcut başvurulara çözüm bulunması gerekmektedir. Bu nedenle incelemesi ertelenen başvuruların listesinin idari mercilerce çözümü amacıyla Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü ve İnsan Hakları Daire Başkanlığı ile İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne gönderilmesine karar verilmiştir.

B Ö L Ü M

06

İSTATİSTİKLER

NORM DENETİMİ İSTATİSTİKLERİ

Tablo 1

Yıllara Göre Gelen İptal - İtiraz Başvuru Sayısı

İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

2012

159

2013

160

2014

199

2015

111

2016

135

2017

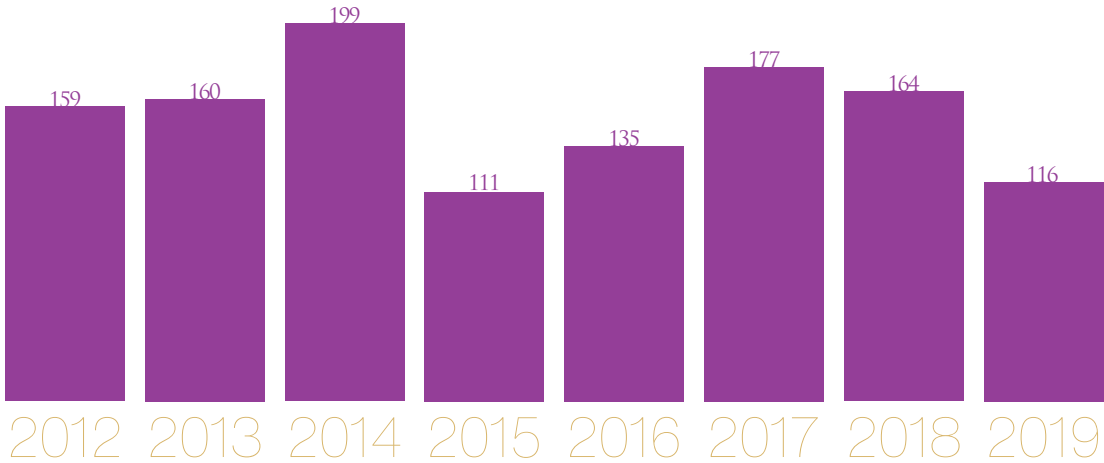
177

2018

164

2019

116

Tablo 2

Önceki Yıllardan Devreden
İptal - İtiraz Başvuru Sayısı

DEVREDEN
İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

2012 108

2013 60

2014 51

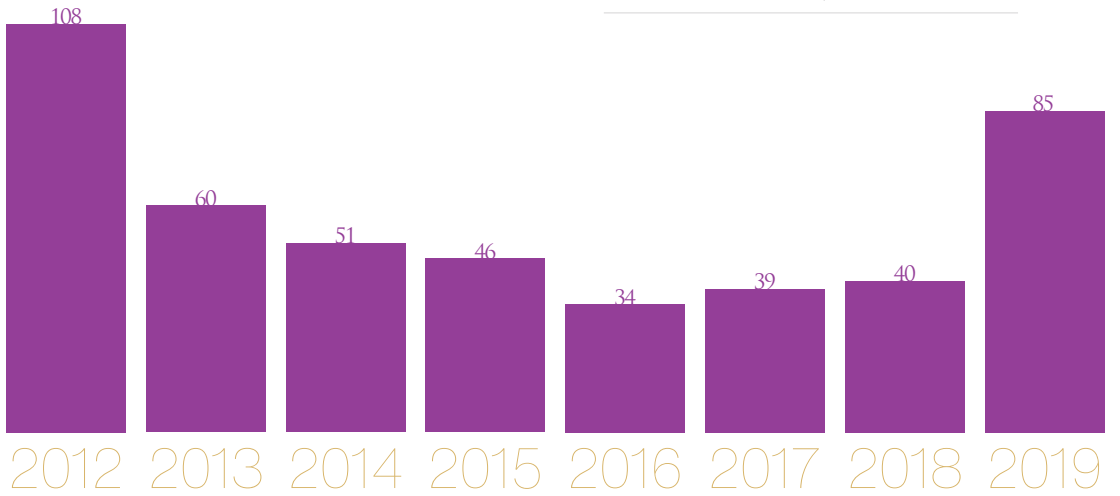
2015 46

2016 34

2017 39

2018 40

2019 85

Tablo 3

2019 Yılı Toplam İptal ve İtiraz Başvurusu İle
Karara Bağlanan Başvuru Sayısı

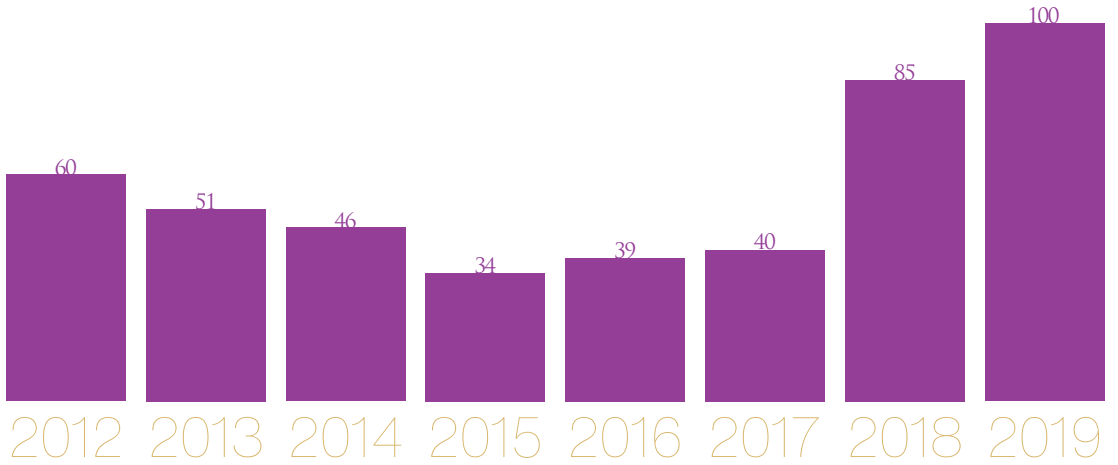
	İPTAL VE İTİRAZ BAŞVURUSU
TOPLAM GELEN / ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN	201
KARARA BAĞLANAN	101
SONRAKİ YILA DEVREDEN	100

Tablo 4

Yıllara Göre Sonraki Yıla Devreden
İptal-İtiraz Başvuru Sayısı

DEVREDEN
İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

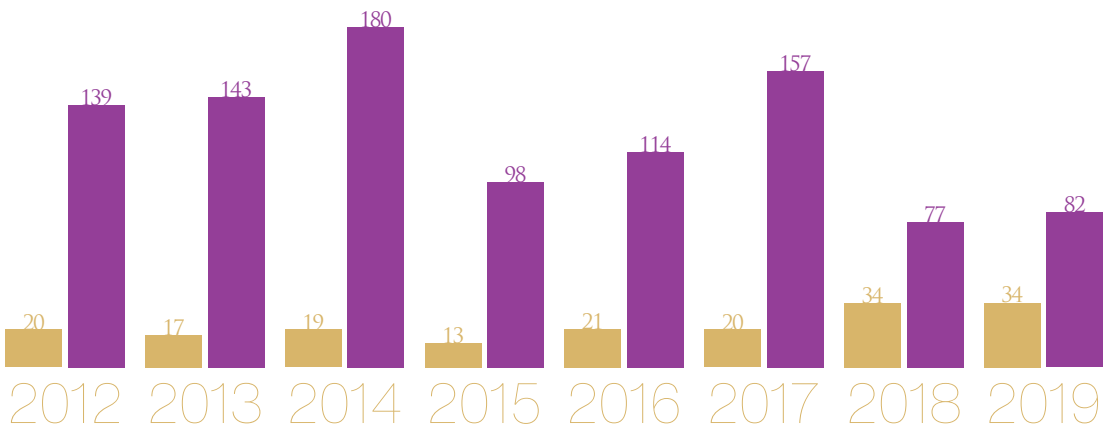
2012	60
2013	51
2014	46
2015	34
2016	39
2017	40
2018	85
2019	100

Tablo 5

Yıllara Göre Gelen Başvuruların
İptal - İtiraz Dağılımı

	GELEN İPTAL DAVASI	GELEN İTİRAZ BAŞVURUSU
2012	20	139
2013	17	143
2014	19	180
2015	13	98
2016	21	114
2017	20	157
2018	87	77
2019	34	82

Tablo 6

Yıllara Göre Sonuçlandırılan
Başvuruların İptal - İtiraz Dağılımı

SONUÇLANDIRILAN
İPTAL DAVASI

SONUÇLANDIRILAN
İTİRAZ BAŞVURUSU

2012

47

160

2013

36

133

2014

17

187

2015

16

107

2016

11

119

2017

15

161

2018

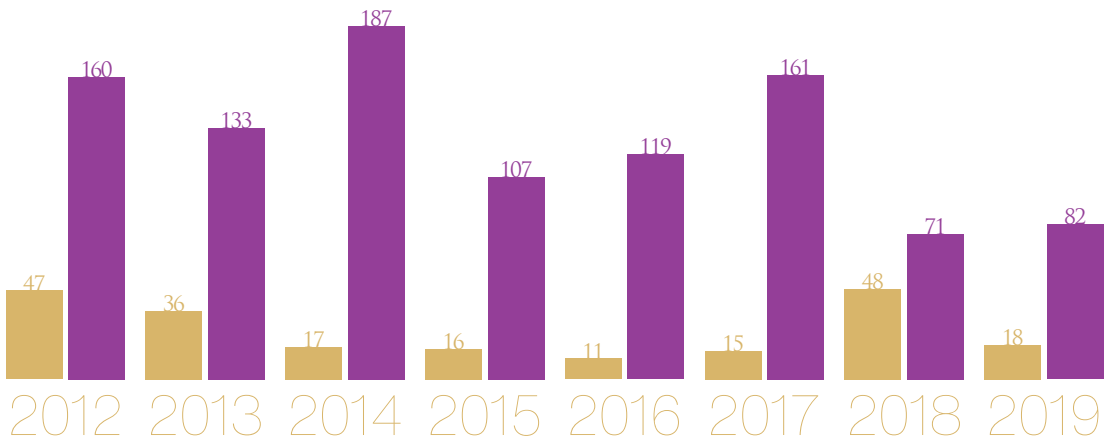
48

71

2019

18

83

Tablo 7

2019 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İptal
Davalarında Verilen Kararlar

VERİLEN KARARLAR	
İPTAL	10
RED	7
BİRLEŞTİRME	1

Tablo 8

2019 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İtiraz
Başvurularında Verilen Kararlar

VERİLEN KARARLAR	
İPTAL	12
RED	59
BİRLEŞTİRME	12

Tablo 9

Norm Denetimi İstatistiği
(2012-2019) Genel Tablo

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	TOPLAM
YENİ GELEN VE ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURUSU	YENİ GELEN İPTAL DAVASI	20	17	19	13	21	20	87	34	231
	GELEN İTİRAZ BAŞVURUSU	139	143	180	98	114	157	77	82	990
	TOPLAM	159	160	199	111	135	177	164	116	1.221
	ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI					9	19	24	63	
YENİ GELEN VE ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURUSU	ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI						20	16	22	
	ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İTİRAZ BAŞVURUSU	108	60	51	46	34	39	40	85	463
	TOPLAM	267	220	250	157	169	216	204	201	1.684
	GENEL TOPLAM				9	3	4	7	10	
SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI	İPTAL				5	8	10	40	7	
	RET				2	0	1	1	1	
	BİRLEŞTİRME									
	TOPLAM	47	36	17	16	11	15	48	18	208
	İPTAL				21	15	11	11	12	
	RET				79	89	115	54	59	
SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI (YILLARA DAĞILIMI)	BİRLEŞTİRME				7	15	35	6	12	
	TOPLAM	160	133	187	107	119	161	71	83	1.021
	GENEL TOPLAM	207	169	204	123	130	176	119	101	1.229
	İPTAL DAVASI				9	19	24	63	79	194
SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI (YILLARA DAĞILIMI)	İTİRAZ BAŞVURUSU				25	20	16	22	21	104
	GENEL TOPLAM	60	51	46	34	39	40	85	100	455

BİREYSEL BAŞVURU İSTATİSTİKLERİ

I.GENEL İSTATİSTİKLER

Tablo 1

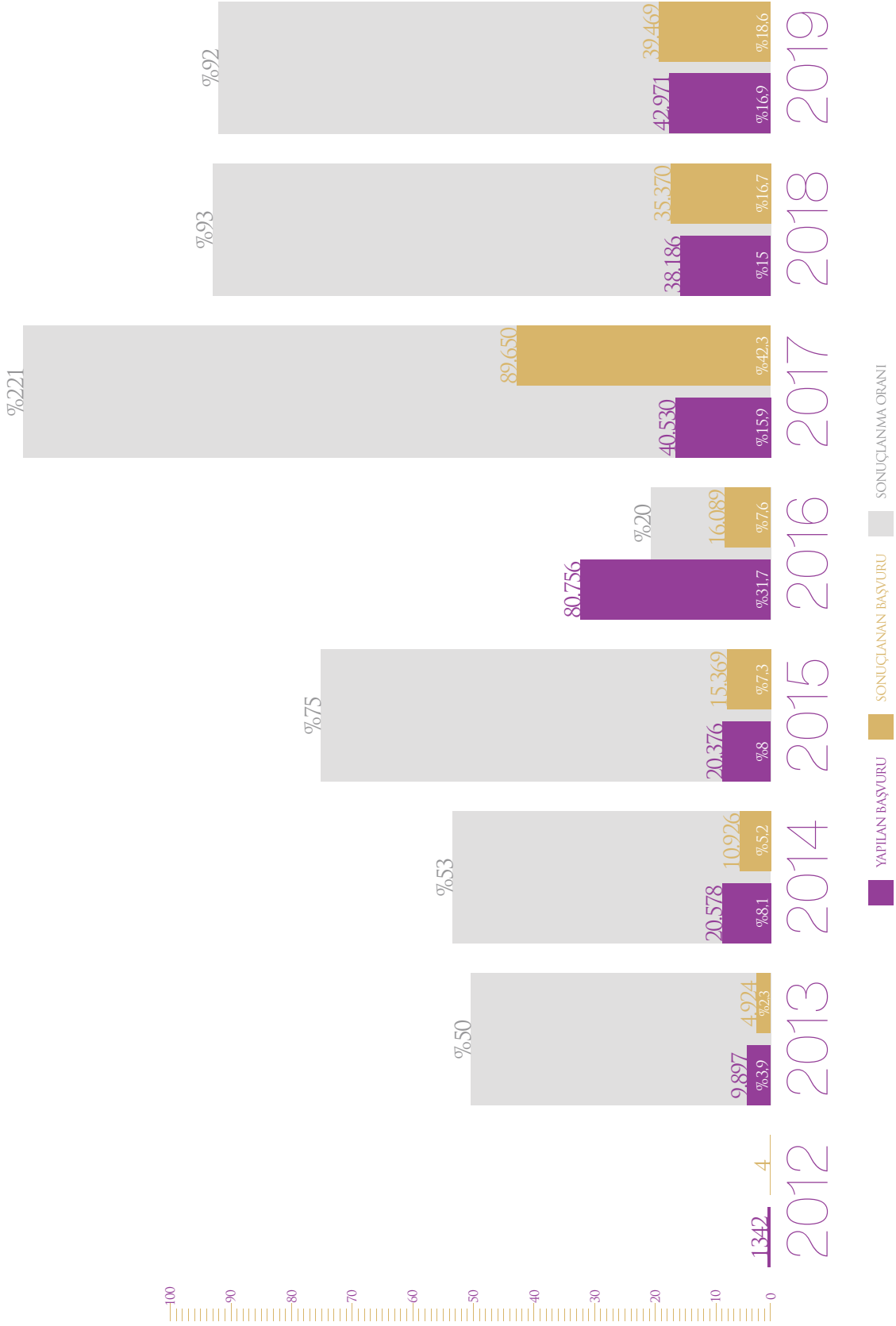
Yıllara Göre Yapılan ve
Sonuçlandırılan Bireysel
Başvuru Sayıları

	YAPILAN BAŞVURU	SONUÇLANAN BAŞVURU*	SONUÇLANMA ORANI
2012	1342 TOPLAMIN %0.5'İ	4 TOPLAMIN %0'ı	%0
2013	9.897 TOPLAMIN %3.9'U	4.924 TOPLAMIN %2.3'Ü	%50
2014	20.578 TOPLAMIN %8.1'İ	10.926 TOPLAMIN %5.2'Sİ	%53
2015	20.376 TOPLAMIN %8'İ	15.369 TOPLAMIN %7.3'Ü	%75
2016	80.756 TOPLAMIN %31.7'Sİ	16.089 TOPLAMIN %7.6'Sİ	%20
2017	40.530 TOPLAMIN %15.9'U	89.650 TOPLAMIN %42.3'Ü	%221
2018	38.186 TOPLAMIN %15'İ	35.370 TOPLAMIN %16.7'Sİ	%93
2019	42.971 TOPLAMIN %16.9'U	39.469 TOPLAMIN %18.6'Sİ	%92
TOPLAM	254.636 BAŞVURU	211.801 SONUÇLANAN	%83,2 SONUÇ ORANI

* İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

** OHAL kapsamında yapılan başvurular hariç 2016 yılında yapılan başvuruları karşılama oranı % 85'dir.

*** OHAL Komisyonu kurulması üzerine başvuru yollarının tüketilmemiş olduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararıyla sonuçlandırılan 72.134 dosya hariç 2017 yılında yapılan başvuruları karşılama oranı % 90'dır.

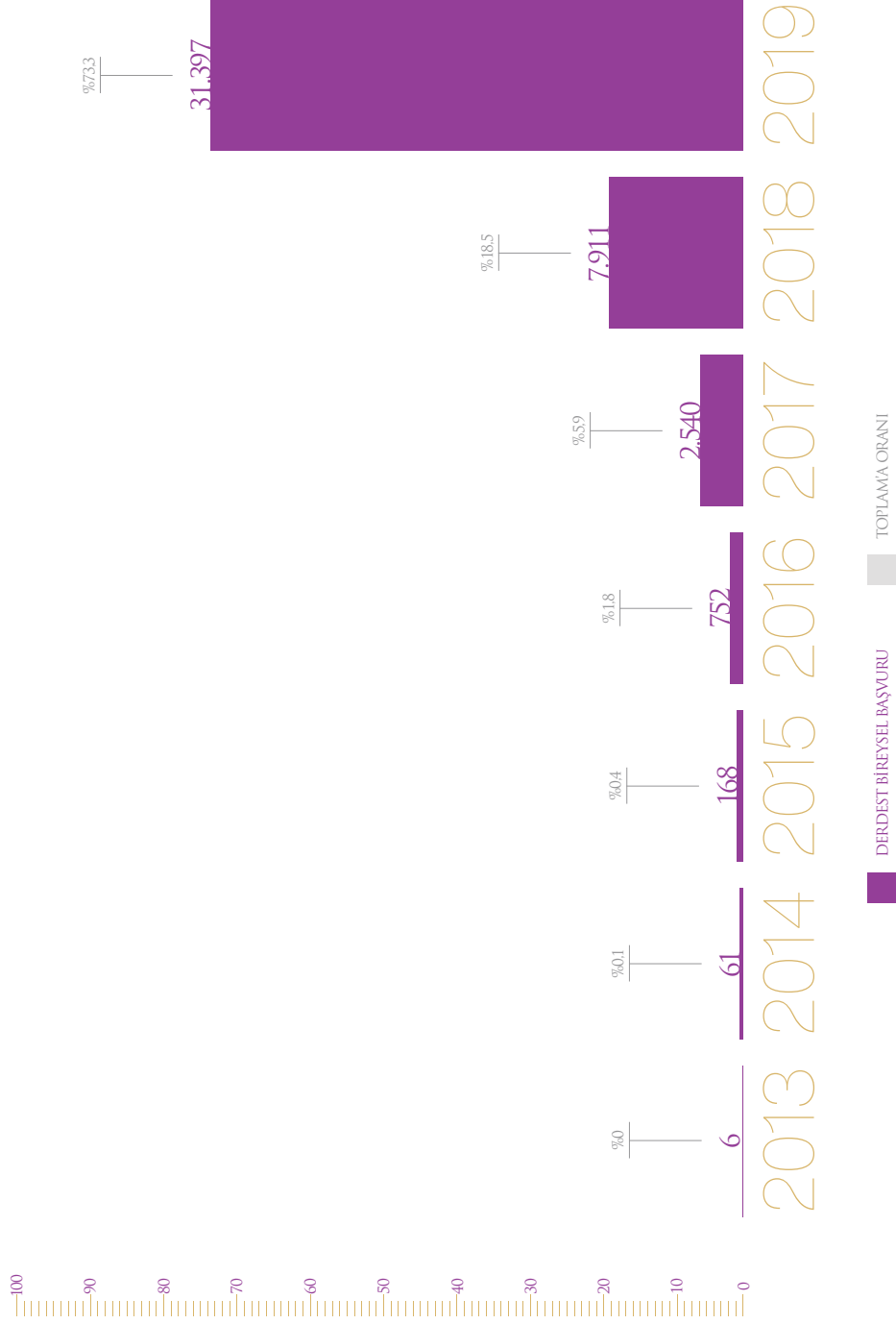

Tablo 2

Derdest Bireysel
Başvuru Sayıları

	DERDEST BİREYSEL BAŞVURU	TOPLAM'A ORANI
2013	6	%0
2014	61	%0,1
2015	168	%0,4
2016	752	%1,8
2017	2.540	%5,9
2018	7.911	%18,5
2019	31.397	%73,3
TOPLAM	254.636 BAŞVURU	42.835 TOPLAM DERDEST %16,8 TOPLAM'A ORANI

* 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla her bir yıldan derdest olan başvuru sayılarını göstermektedir.

Tablo 3

Sonuçlandırılan
Başvuruların Karar
Türüne Göre Dağılımı

	TOPLAM	YÜZDE
İDARİ RET*	12.038	%5,7
KABUL EDİLEMEZLİK	189.627	%89,5
EN AZ BİR HAKKIN İHLALİ	8.369	%4
HAKKIN İHLAL EDİLMEDİĞİ	596	%0,3
DİĞER**	1.171	%0,6
TOPLAM	211.801	%100
KARAR		SONUÇ ORANI

* İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

** Düşme, dosya kapatma, başvurunun reddi.

II. ESAS İSTATİSTİKLERİ

A. SONUÇLANDIRILAN DOSYA SAYILARINA GÖRE ESAS İSTATİSTİKLERİ

Tablo 4

İhlal Kararlarının
Oransal Durumu

SONUÇLANDIRILAN DOSYALAR BAZINDA

	KARAR VERİLEN	SONUÇLANDIRILAN DOSYA SAYISI*	YÜZDE
İHLAL KARARI VERİLEN DOSYA SAYISI	8.369	211.801	%4

ESASTAN İNCELENEN DOSYALAR BAZINDA

	KARAR VERİLEN	ESASTAN İNCELENEN DOSYA SAYISI	YÜZDE
İHLAL KARARI VERİLEN DOSYA SAYISI	8.369	8.965	%93,4

* Üzerinden karar verilen dosya sayısı 3.445, birleşen dosya sayısı 4.924'tür.

Tablo 5

En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)

	TOPLAM	YÜZDE
2013	75	%0,9
2014	768	%9,2
2015	1.827	%21,8
2016	1.282	%15,3
2017	1.025	%12,2
2018	2.167	%25,9
2019	1.225	%14,6

TOPLAM

8.369

B. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE GÖRE ESAS İSTATİSTİKLERİ

1. BİRLEŞEN DOSYALAR DAHİL

Tablo 6

İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

	TOPLAM	YÜZDE
Yaşam hakkı	103	%1,2
Kötü muamele yasağı	181	%2,1
Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı	172	%2,0
Adil yargılanma hakkı*	4.357	%50,8
İfade özgürlüğü	570	%6,6
Eğitim hakkı	3	%0,0
Ayrımcılık yasağı	107	%1,2
Din ve vicdan özgürlüğü	8	%0,1
Maddi manevi varlığın korunması hakkı	44	%0,5
Özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı	224	%2,6
Mülkiyet hakkı	2.650	%30,9
Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı	6	%0,1
Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı	53	%0,6
Örgütlenme özgürlüğü	59	%0,7
Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi	11	%0,1
Masumiyet karinesi	22	%0,3
Etkili başvuru hakkı	12	%0,1
Zorla Çalıştırma ve angarya yasağı	0	%0
Bireysel başvuru hakkı	1	%0
Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı	0	%0
Diğer haklar	0	%0

TOPLAM

8.583

* Sadece Makul Sürede Yargılanma Hakkından İhlal Kararı Verilen Başvuruların Sayısı 2379'dur.

Tablo 7

İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı

(Hak ve Özgürlük Bazında) (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

	TOPLAM	YÜZDE
2013	78	%0,9
2014	782	%9,1
2015	1.854	%21,6
2016	1.315	%15,3
2017	1.083	%12,6
2018	2.221	%25,9
2019	1.250	%14,6

TOPLAM

8.583

* Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

Tablo 8

Adil Yargılanma Hakkı İhlallerinin Güvencelere Göre Dağılımı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

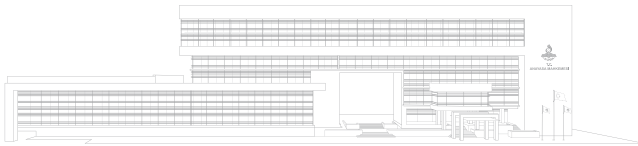
	TOPLAM	YÜZDE
Makul sürede yargılanma hakkı	3.006	%56,6
Mahkemeye erişim hakkı	276	%5,2
Gerekçeli karar hakkı	608	%11,5
Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı	542	%10,2
Silahların eşitliği ilkesi / çelişmeli yargılama ilkesi	833	%15,7
Tanık dinletme ve sorgulama hakkı	16	%0,3
Müdafi yardımından yararlanma hakkı	12	%0,2
Diğer**	16	%0,3
Sadece Makul sürede yargılanma hakkı ihlal kararı verilen başvurular	2.379	%44,8

TOPLAM

5.309

* Bir başvuruda adil yargılanma hakkının birden fazla güvencesinin ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

** Diğer: Savunma hakkı, yargılamaya etkin katılım hakkı, bariz takdir hatası, aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı, kararların icrası hakkı vd.

İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya / Ankara / TURKEY

Telefon: +90 312 463 73 00
Fax: +90 312 463 74 00

E-posta: bilgi@anayasa.gov.tr
twitter: @AYMBASKANLIGI

www.anayasa.gov.tr